

STOLJEĆA ZDRAVSTVA SPLITA
S NAROČITIM OSVRTOM NA RAZDOBLJE NOR-a

»Još u vrijeme prvih dana rata, kada smo se borili po bosanskim planinama, znali smo da SPLIT, iako je okupiran, nije pokoren. To nas je napajalo ponosom na naš Split, na naše Dalmatince«.

TITO

Stoljeća zdravstva Splita s naročitim osvrtom na razdoblje NOR-a.
Prigodom 80. obljetnice »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalma-
cije« – Zbora liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija Split – u
Splitu, listopada, 1987. godine.

*Asklepije i Higijeja
Synteleterion od terakote
Vis (Issa) 3/2 st. prije n.e.
Arheološki muzej u Splitu*

Glavni i odgovorni urednik: *Ljubomir Kraljević*
Urednici: *Duško Kečkemet, Ljubomir Kraljević*
Stručni recenzent: *Stracimir Gošović*
Tehnički urednik: *Ante Čala*
Lektor: *Jerko Matošić*
Likovna postava: *Stjepan Levačić, Nastja Tomašević*
Prevodioci: *Geneviève Sire-Pleić (francuski, engleski),
Olga Jelačić (ruski)
Ladislav Freund (njemački)*
Fotografija: *Živko Bačić, Aco Bogavčić, Zvonimir Buljević, Rosa Čulić, Božo Denčić, Anka Đerek, Fjodor Klarić, Tomo Medvid, Branko Ostojić, Dražen Perajica, Ivica Rubić, Andrija Vrcan*

LJUBOMIR KRALJEVIĆ – DUŠKO KEČKEMET

STOLJEĆA ZDRAVSTVA SPLITA

S NAROČITIM OSVRTOM NA RAZDOBLJE NOR-a

ZBOR LIJEČNIKA HRVATSKE – OSNOVNA ORGANIZACIJA SPLIT
SPLIT, 1987.

STOLJEĆA ZDRAVSTVA SPLITA S NAROČITIM OSVRTOM NA RAZDOBLJE NOR-a

Organizaciono-urednički odbor

Predsjednik: *LJUBOMIR KRALJEVIĆ*

Potpredsjednici: *Silvije Ćurin*
Aleksandar Grabovac
Ante Rošin

Članovi: *Igor Aljinović, Željko Barbir, Bartul Barišić, Srđan Boschi, Zvonimir Buljević, Ante Čala, Ljubomir Čujić, Petar Delalle, Deša Diana, Zvonimir Dittrich, Vjekoslav Franceschi, Bogoljub Golo, Stracimir Gošović, Ina Grabovac, Božo Grubišić, Božo Jovanović, Ivica Jovanović, Miro Juretić, Lenko Kačunko, Duško Kečkemet, Branko Kirigin, Zorana Klišmanić-Nuber, Mira Krstulović, Ivo Kuspilić, Božo Lazić, Krsto Maksić, Jerko Marasović, Petar Markoš, Ivan Martinac, Jerko Matošić, Zdenka Milutinović, Marija Novak, Ivo Nožina, Božen Pivalica, Miodrag Popović, Ivo Prgin, Vilma Radica-Sorić, Petar Reić, Ante Sapunar, Mile Šuša, Petar Šegvić, Sergije Šelamov, Ante Šola, Ljubomir Urlić, Ines Visković, Nevenka Zakarija.*

Izdavač: *ZBOR LIJEČNIKA HRVATSKE, OSNOVNA ORGANIZACIJA SPLIT*

Suizdavači: *Arheološki muzej, Centar za odgoj i obrazovanje »Ante Jonić« smjer aranžera, Dom zdravlja »Dr Petar Vitezića«, Garnizona ambulanta, Gradska ljekarna, Hidrografski institut JRM, Hitna medicinska pomoć, Institut za pomorsku medicinu Vojnomedicinskog centra, »Ivan Lučić Lavčević« – RO za građevinarstvo, Kabinet za graditeljsko nasljeđe – Arhitektonski fakultet Zagreb, Klinički bolnički centar »Firule«, Medicinski studij u Splitu – Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Muzej grada Splita, Muzej narodne revolucije, Liga za borbu protiv raka, Općinska organizacija crvenog križa, Samoupravna interesna zajednica zdravstva i zdravstvenog osiguranja radnika i poljoprivrednika općine Split, Skupština općine Split, »Slobodna Dalmacija« – novinsko-izdavačko i tiskarsko poduzeće, »Splitske toplice« – bolnica za reumatske bolesti i rehabilitaciju, SOUR zdravstva Split, Udruženje medicinskih sestara, Vojna bolnica »Dr Isidor Perera Matić« Vojnomedicinskog centra, Vojnopomorska oblast, Vojna štamparija, Zavod za zaštitu spomenika kulture, Zavod za zaštitu zdravlja, Zdravstveni obrazovni centar, sve u Splitu.*

PREDSJEDNIŠTVO

Zbora liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija Split

Predsjednik:	<i>ALEKSANDAR GRABOVAC</i>
Potpredsjednik:	<i>Vjekoslav Franceschi</i>
Tajnik:	<i>Ante Rošin</i>
Blagajnik:	<i>Duška Martinović</i>
Članovi:	<i>Željko Barbir</i>
	<i>Vinko Božanić</i>
	<i>Silvije Čurin</i>
	<i>Danica Dadić</i>
	<i>Zvonimir Diutrich</i>
	<i>Ivo Glunčić</i>
	<i>Miro Jurinović</i>
	<i>Zorana Klišmanić</i>
	<i>Stevo Koplić</i>
	<i>Momčilo Krgović</i>
	<i>Josip Lesnibat</i>
	<i>Vilma Radica-Sorić</i>
	<i>Dinko Rogošić</i>
	<i>Juraj Romac</i>
	<i>Ivan Sokol</i>
	<i>Ivan Urlić</i>
	<i>Mate Vulić</i>

Split, siječnja 1986. godine.

S A D R Ź A J

Uvodna riječ	11
Predgovor	13
 Uvod	 15
Razdoblje od antike do 1941. godine	27
Antička Salona (II st. prije n. e. – VII st. n. e.)	29
Dioklecijanova palača (oko 300. g.)	32
Srednjovjekovni Split (VII–XV stoljeće)	34
Novovjekovni Split (Razdoblje mletačke uprave XV–XVIII stoljeće)	38
Kuga i zaštita od kuge u Splitu (XVI–XVII stoljeće)	41
Splitske bolnice (XVII, XVIII i XIX stoljeće). Gradska bolnica u Splitu ..	48
Razvoj Vojne bolnice u Splitu od 1657. godine	50
Visokoškolska medicinska nastava u Dalmaciji	57
Projekt civilne bolnice Perikla Koludrovića iz Splita i zdravstvo Splita u XIX stoljeću	62
Split između dva rata (1918–1941)	64
 Razdoblje od 1941. do 1945. godine	 67
Ilegalna zdravstvena služba u Splitu	69
 Razdoblje od 1945. do 1985. godine	 81
Opća bolnica, Split	83
Vojna bolnica »Dr Isidor Perera Matić«, Split	93
Institut za pomorsku medicinu	101
Zavod za zaštitu zdravlja	107
Dom zdravlja »Dr Petar Vitezica«	114
Splitske toplice	123
Gradska ljekarna, Split	126
Medicinski studij u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ...	130
Zbor liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija, Split	135
Udruženja medicinskih sestara u Splitu	150
Najstariji i najvredniji radovi koji govore o zdravstvu Splita	155
Perspektiva razvoja zdravstvene službe Splita	160

UVODNA RIJEČ

Zbor liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija u Splitu, uz učestvovanje 29 institucija i preko 60 stručnjaka u Splitu, organizirao je Izložbu »Stoljeća zdravstva Splita s naročitim osvrtom na razdoblje NOR-a« u Muzeju narodne revolucije u Splitu od 24. listopada do 8. studenog 1985. godine.

Predsjedništvo Zbora liječnika Hrvatske OO-Split u siječnju 1986. godine donijelo je odluku da se vrijedna sakupljena dokumentarna građa s ove izložbe publicira prigodom proslave »80. obljetnice – Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije – Zbora liječnika Hrvatske OO-Split« u 1987. godini. Imenovan je Organizaciono urednički odbor monografije, a za predsjednika odbora izabran je prof. dr. Ljubomir Kraljević. Ova monografija obuhvaća: predgovor, uvod, tri razdoblja od antike do 1941. godine, od 1941. godine do 1945. godine, od 1945. godine do 1985. godine, a na kraju su date samo neke osnovne smjernice razvoja zdravstva.

Dokumentarna arhivska građa o zdravstvu Splita kroz dva milenija u ovoj monografiji prikazuje samo neke segmente iz bogate povijesti i sadašnjosti zdravstva, uz naznake budućnosti, pa će sve eventualne dopune i primjedbe čitalaca biti od koristi.

Osnovni cilj Izložbe i ove monografije je da se šira javnost upozna s bogatim razvojem zdravstva grada Splita kroz stoljeća, a ne samo zdravstveni radnici; kako bi i sami građani postali aktivisti u održavanju zdravlja, u borbi protiv oboljevanja i ozljeđivanja i u borbi za blagovremeno liječenje i rehabilitaciju.

Ako ova monografija može pridonijeti daljnjem izučavanju povijesti medicine u Splitu i perspektivi njenog daljnjeg razvoja, vjerujemo da će postići onaj cilj koji smo zamislili.

Za pomoć u publikaciji ove monografije zahvaljujemo se autorima, suautorima, ostalim učesnicima, suizdavačima i sponzorima.

Organizaciono urednički odbor

P R E D G O V O R

Briga za zdravlje i borba s bolestima, stare koliko opstanak »homo sapiensa« na zemlji, ujedno su i pokazatelji stupnja civilizacije i humanosti društva.

Split se dugom povijesti i efikasnim djelovanjem zdravstvene službe može usporediti s najstarijim i najrazvijenijim gradovima Evrope. Dokumenti o dva milenija kontinuiranog djelovanja na nivou tadašnje suvremene medicine su značajan spomenik zdravstvenoj službi u ovoj društvenoj zajednici. Tome su pridonijeli status Splita kao razvijenog grada, zdravstvena služba u pojedinim povijesnim razdobljima i utjecaj civilizacija i kultura susjednih zemalja.

Razvijeno zdravstvo antičke civilizacije ostavilo je vidljive tragove na arheološkim spomenicima rimske Salone. O njemu svjedoči i izbor položaja za gradnju palače cara Dioklecijana uz izvor ljekovite vode, kao i njezin hram – tradicionalno pripisivan Eskulapu.

Visoki stupanj civilizacije i društvenog razvoja dalmatinskih gradova odrazio se i u brizi za zdravstveno stanje, što dokazuju i vrlo određene i stroge odredbe u statutu grada Splita.

Briga o zdravlju i organizacija borbe s bolestima, naročito zaraznim pošastima, vezana je i za djelatnost splitskog lazareta, jednog od značajnijih u tadašnjoj Evropi. Nastojanja mletačkih vlasti da spriječe pojave inače česte epidemije kuge koja je dolazila s Istoka očitovala su se u službi providura za zdravstvo u vrijeme epidemija, izdavanju strogih zaštitnih propisa i vojničkoj kontroli izoliranja turskih karavana koje su donosile robu u Split da ju se otpremi nakon dezinfekcije u Veneciju i ostalu Evropu. O visokom nivou zdravstvene službe dokaz su knjige i traktati o epidemijama i drugim bolestima.

Granica s Turcima i česti ratovi s njima pridonijeli su i razvitku vojnosanitetske službe, posebno kirurgije i osnivanju vojne bolnice u Splitu 1657. godine.

Kratkotrajna francuska uprava početkom XIX stoljeća započela je razvijati visoko medicinsko školstvo, a zatim je austrijska vlast sudjelovala u daljnjem razvoju i dogradnji civilne bolnice osnovane 1794. godine. Organizacija tih splitskih bolnica bila je na visini tadašnje suvremene zapadnoevropske medicine, jer tu su djelovali liječnici koji su se istakli i u medicinskoj znanosti.

Zdravstvena služba Splita odigrala je značajnu ulogu u najkritičnijem povijesnom razdoblju II svjetskog rata i Narodnooslobodilačke borbe. Bila je to jedna od najbolje organiziranih ilegalnih zdravstvenih službi u našoj zemlji. Stalna direktna veza Mjesnog komiteta KPH Splita s bolnicom, Higijenskim zavodom i drugim institucijama omogućila je pružanje medicinske pomoći zatvorenicima, aktivistima, partizanima i članovima njihovih porodica. Samo kroz bolnice u Gradu i na Firulama prošlo je oko 350 zatvorenika, od kojih je spašena velika većina osuđenika na mučenje, strijeljanje, upućivanje u koncentracione logore u Italiji ili na izdržavanje dugogodišnjeg zatvora. U toj ilegalnoj organizaciji, koja je efikasno djelovala a da nikada nije otkrivena, sudjelovalo je oko 80 liječnika i gotovo svi zdravstveni radnici.

U toku obnove naše zemlje zdravstvena služba Splita prati razvoj medicine u nas i u svijetu: grade se dvije moderne bolnice s oko 1800 bolesničkih kreveta, Institut za pomorsku medicinu, Školska poliklinika, Dječji i drugi dispanzeri, Stanica hitne medicinske pomoći i veliki broj ambulanti Doma zdravlja. U gradu se razvija dodiplomska i postdiplomska medicinska nastava u sklopu zagrebačkog Medicinskog fakulteta. Pri tim djelatnostima razvija se znanstveno istraživački rad i odgajaju nastavno-istraživački kadrovi. Time Split, zahvaljujući znanstveno-nastavnim kadrovima i velikom broju suvremenih medicinskih institucija, uz materijalnu pomoć društvene zajednice, sudjeluje ravnopravno s drugim istaknutim medicinskim središtima u stručnom i znanstvenoistraživačkom radu.

Osnovna organizacija Zbora liječnika Hrvatske u Splitu, prigodom četrdesete obljetnice oslobođenja Jugoslavije, organizirala je listopada 1985. izložbu o povijesti zdravstva u Splitu. Izložba je pobudila zanimanje građanstva i tim pridonijela podizanju zdravstvene svijesti i brige za održavanje zdravlja i borbi protiv bolesti.

Nadamo se da ćemo objavljivanjem ove monografije omogućiti da podaci o izlošcima budu trajno dostupni sačuvavši ih od zaborava, da ćemo doprinijeti boljem poznavanju splitskog zdravstva, te da će njena pojava u javnosti pobuditi i ostale u daljnjim istraživanjima ovoga područja.

U V O D

Zbor liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija u Splitu organizirao je u Muzeju narodne revolucije u Splitu od 24. listopada do 8. studenog 1985. godine izložbu »Stoljeća zdravstva Splita s naročitim osvrtom na razdoblje NOR-a«. U organizaciji izložbe sudjelovalo je 29 institucija i preko 60 stručnjaka raznih specijalnosti iz Splita.

Predstojeća proslava osamdesetogodišnje obljetnice »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije« odnosno Zbora liječnika Hrvatske – Osnovne organizacije Split, inspirirali su Predsjedništvo da publicira monografiju u kojoj će biti dostupni eksponati izložbe, koji sažeto govore o vjekovima dugoj povijesti splitskog zdravstva. Relativno bogatstvo prikupljenog materijala i brojni dragocjeni povijesni podaci prijatno su iznenadili i organizatore izložbe. To je zahtijevalo da se u toku pripreme izložbe i poslije nje sredi prikupljena građa kako bi se što potpunije i vjerodostojnije prikazali ključni momenti u razvoju zdravstva u Splitu.

Monografija nema pretenzije da bude povijest nego da zdravstvene radnike i uopće građane upozna s osnovnim podacima razvoja splitskog zdravstva, a dijelom i o današnjim dostignućima. Ona može istovremeno poslužiti i kao inspiracija za daljnja i dublja istraživanja i eventualno pisanje povijesti splitskog zdravstva.

Monografija prikazuje razvoj zdravstva Splita od antičkog doba do danas kroz tri razdoblja: I od antike do 1941. g., II od 1941–1945. g. i III od 1945. g. do danas.

Iz dokumentarne građe vidi se da je zdravstvo Splita u svim ovim razdobljima kroz dvije tisuće godina bilo dobro razvijeno.

Nagli razvoj Splita u ovom stoljeću, naročito poslije završetka drugog svjetskog rata, praćen je brzim razvojem zdravstva uključivši organizaciju, preventivu, kurativu, znanstvenoistraživački rad i edukaciju kadrova.

Razdoblje NOR-a 1941–1945. g. prikazuje jednu od najbolje organiziranih tajnih zdravstvenih službi za vrijeme drugog svjetskog rata u našoj zemlji. Stalna direktna veza Mjesnog komiteta KPH i političko-društvenih organizacija Splita s bolnicama, Higijenskim zavodom, ambulantama, zatvorom i drugim institucijama omogućila je pružanje medicinske pomoći zatvorenicima, aktivistima, partizanima i članovima njihovih porodica.

Od približno 15.000 zatvorenika u splitskim zatvorima liječeno je u bolnici Grad i Firule oko 350. Većini od zatvorenika liječenih u bolnici u Splitu, osuđenih na strijeljanje ili upućivanje u zarobljenič-

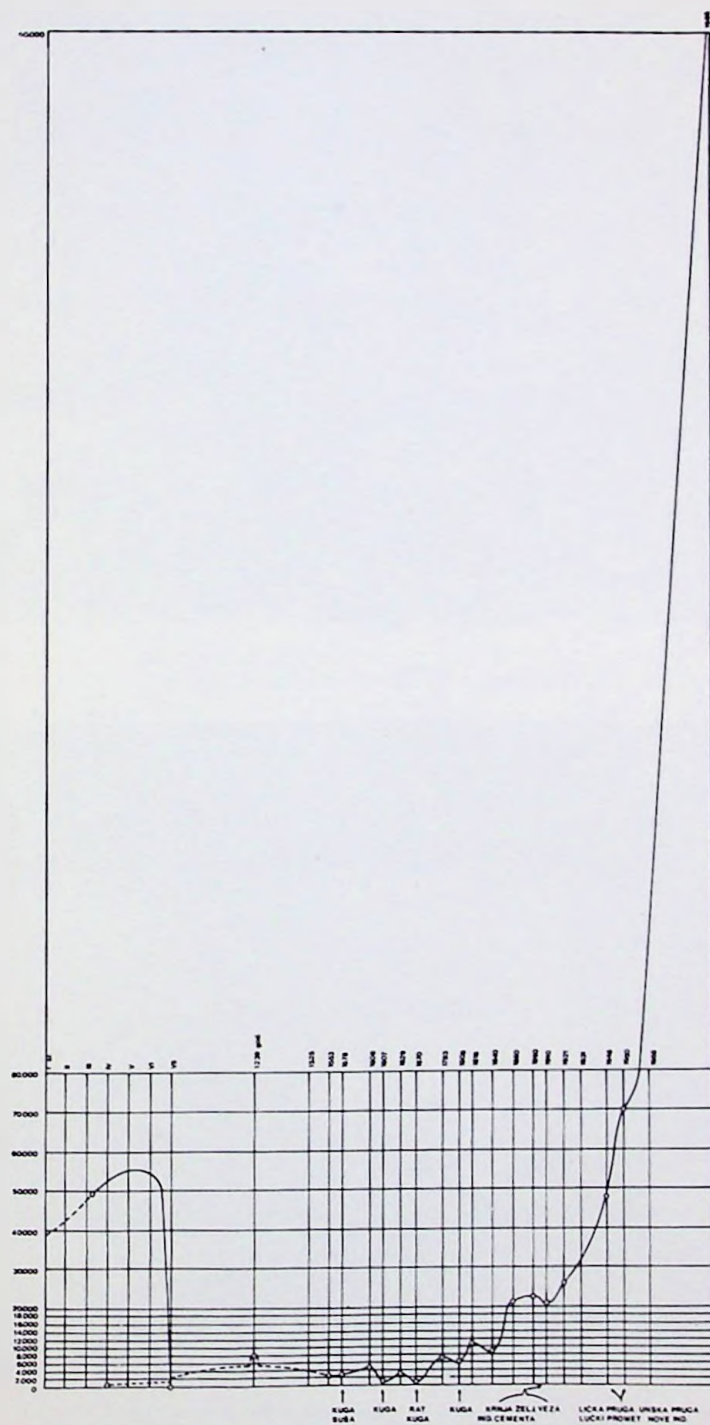
ke logore u Italiju, spašeni su životi postavljanjem krivih dijagnoza i vršenjem nepotrebnih operacija.

U toj uspješnoj tajnoj organizaciji zdravstva u Splitu učestvovali su aktivno, na različite načine, gotovo svi zdravstveni radnici, među kojima oko 80 liječnika. Iako je ova zdravstvena služba stalno efikasno funkcionirala, nikad ju neprijatelj nije uspio provaliti.

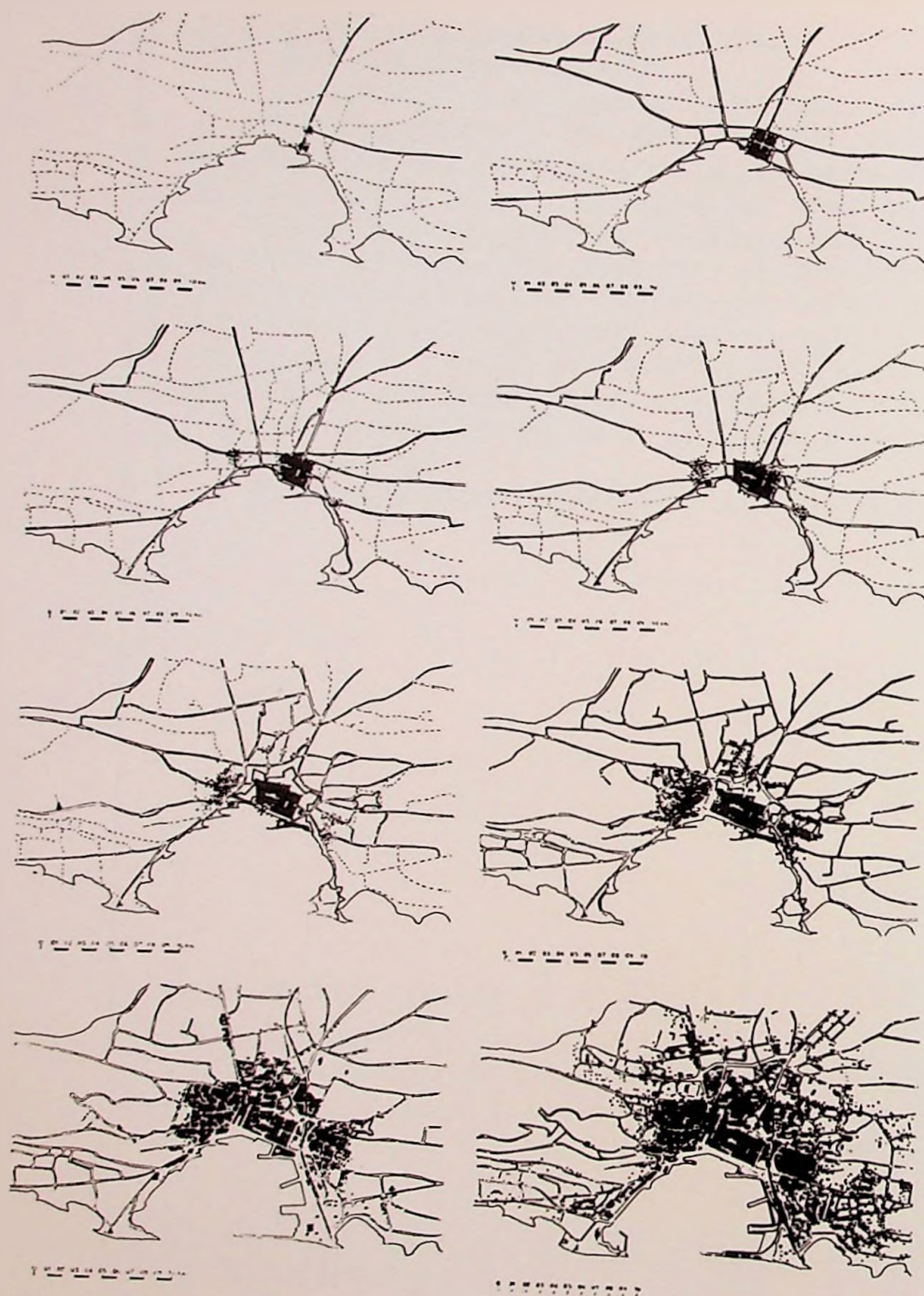
U periodu obnove naše zemlje zdravstvena služba Splita brzim koracima prati nagli razvoj medicine u svijetu i u nas. Grade se dvije moderne nove bolnice s oko 1800 kreveta, Institut za pomorsku medicinu, Stanica hitne medicinske pomoći, readaptiraju se i proširuju mnoge druge medicinske i medicinsko-nastavne ustanove s mogućnošću održavanja dodiplomske i postdiplomske medicinske nastave u sklopu Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Razvija se i znanstvenoistraživački rad.

Na kraju su date neke smjernice razvoja zdravstva Splita.

Razvoj stanovništva Splita kroz stoljeća.

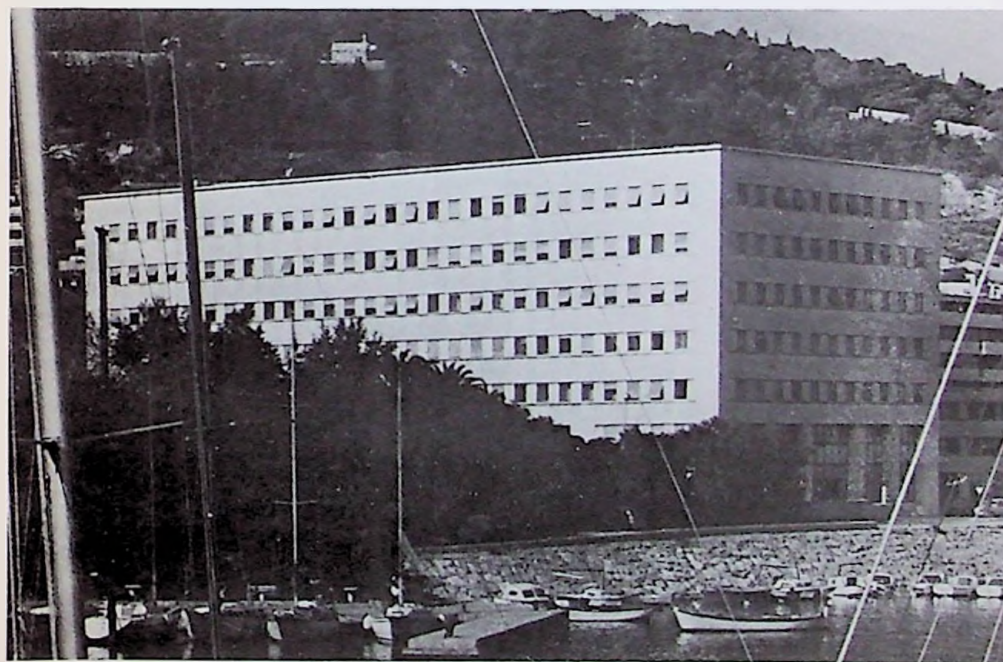

Urbanistički razvoj Splita kroz stoljeća. (Jerko Marasović)

*Općina Split
Komitet za zdravstvo, socijalnu zaštitu, boračka i invalidska pitanja*

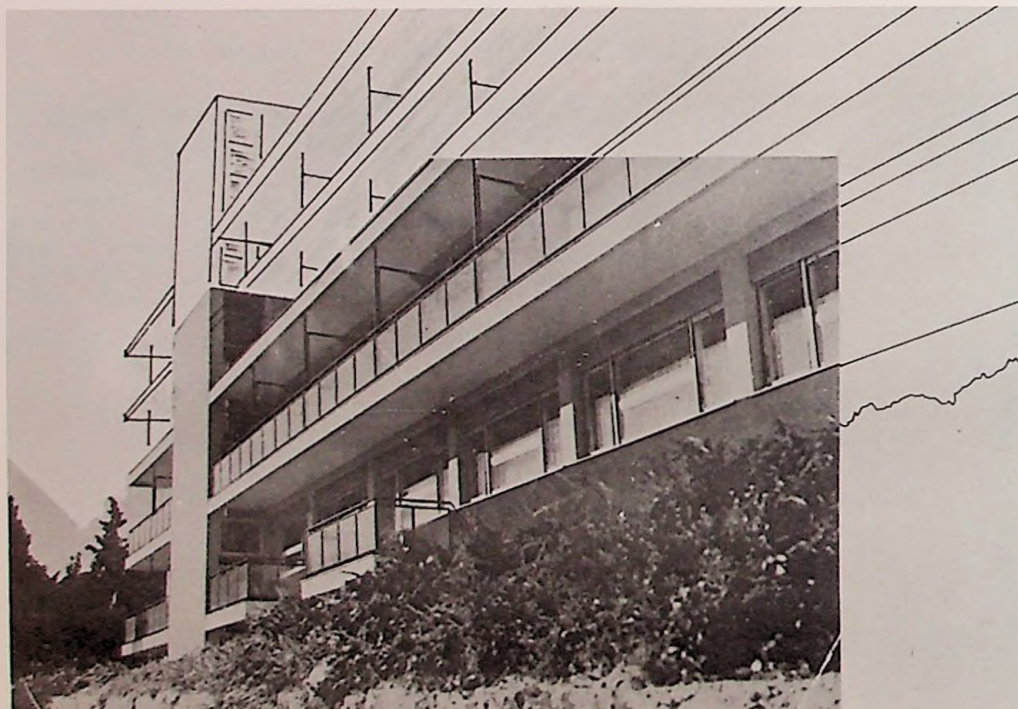
Komanda VPO Split, Sanitetsko odjeljenje

Liječnici	675
Ostalo zdravstveno osoblje	2105
Administrativni i tehnički radnici	1263

SOUR zdravstva Split

Klinički centar za onkologiju i radio terapiju – Liga za borbu protiv raka – Split s perspektivom razvoja

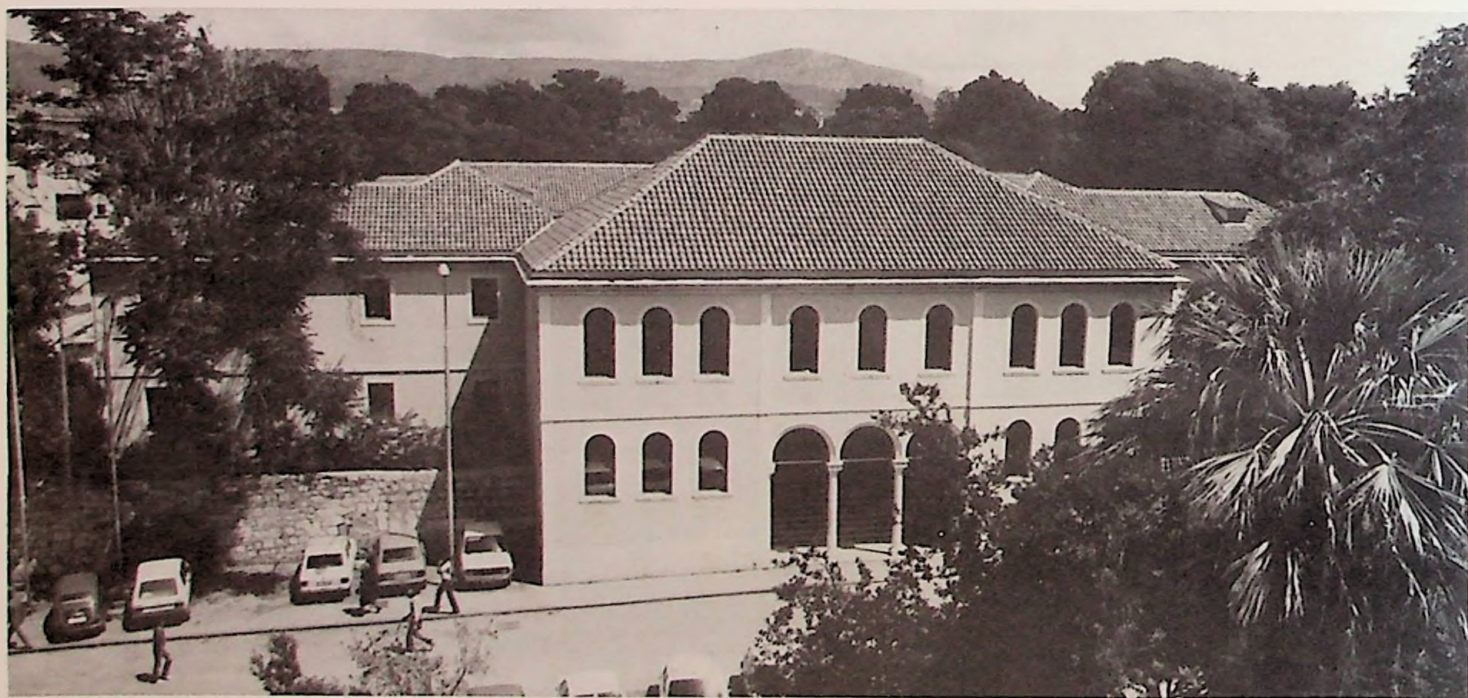

Općinska organizacija Crvenog križa Splita – Obnovila je rad u novoj Jugoslaviji 9. listopada 1944. godine. Okuplja 87.000 članova svih uzrasta. Naročito naglasak na radu s mladima. Posebnu pažnju posvećuje zdravstvenom prosvjećivanju, okupljanju dobrovoljnih davalaca krvi i socijalnim aktivnostima.

Samoupravna interesna zajednica zdravstva i zdravstvenog osiguranja radnika i poljoprivrednika općine Split

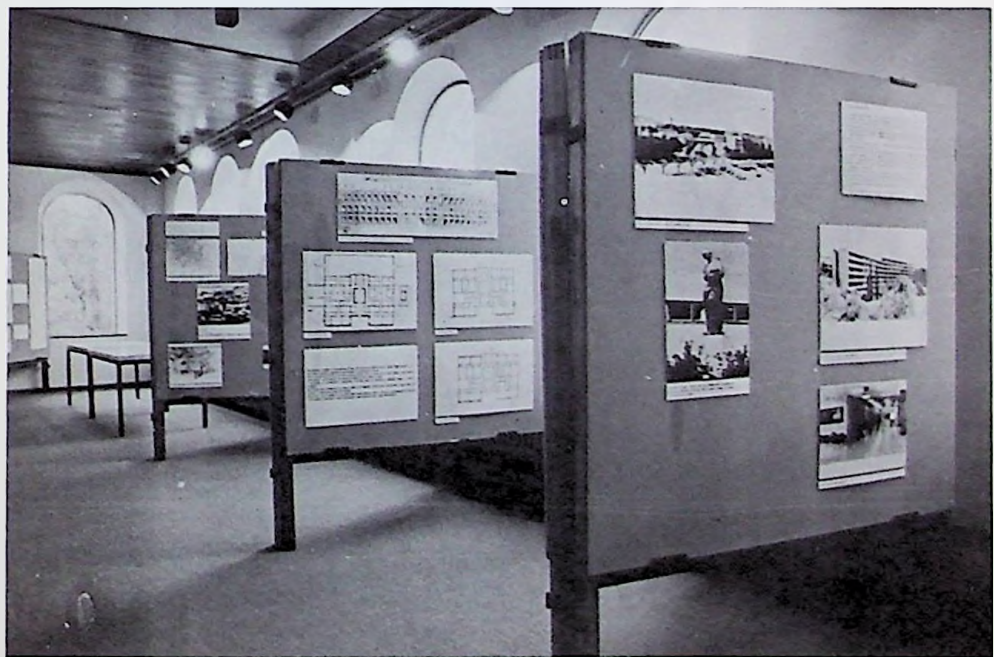

Splitska bolnica od 1794. do 1976. godine. Muzej narodne revolucije u Splitu u kojemu je postavljena Izložba »Stoljeća zdravstva Splita s naročitim osvrtom na razdoblje NOR-a« od 24. 10. do 8. 11. 1985. godine.

Učesnici na otvaranju Izložbe. U prvom planu vitrina s najstarijim knjigama o zdravstvu u Splitu iz 18. i 19. stoljeća.

Istočni dio Izložbe.

Zapadni dio Izložbe.

Vitrina sa autoportretom dra Jakova Miličića, darovatelja svoje kuće Zboru liječnika Hrvatske OO Split i dokument o osnivanju »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije« 1907. godine u Splitu.

RAZDOBLJE OD ANTIKE
DO 1941. godine.

ANTIČKA SALONA (II st. pr. n. e. – VII st. n. e.)

Salona, koja je prethodila Splitu, bio je istaknuti grad Rimskoga carstva, s ilirskim, grčkim i rimskim stanovništvom, razvijene civilizacije, kulture i umjetnosti, glavni grad prostrane rimske provincije Dalmatia. Brojila je oko 60.000 stanovnika. Antička je civilizacija posvećivala veliku pažnju higijeni i zdravstvu. Tako Salona ima zdravu tekuću vodu iz izvora rijeke Jadra, razvijeni sistem otpadne kanalizacije, javna kupatila (terme) i sl. O zdravstvenoj službi, koja je u Rimskom carstvu tada bila najrazvijenija, svjedoče arheološki nalazi iz antičke i ranokršćanske Salone, među kojima nadgrobni natpisi sa spomenom zvanja liječnika i primalje, zatim razne kirurške i apotekarske sprave (izložene u Arheološkom muzeju).

Položaj i tlocrt antičke Salone

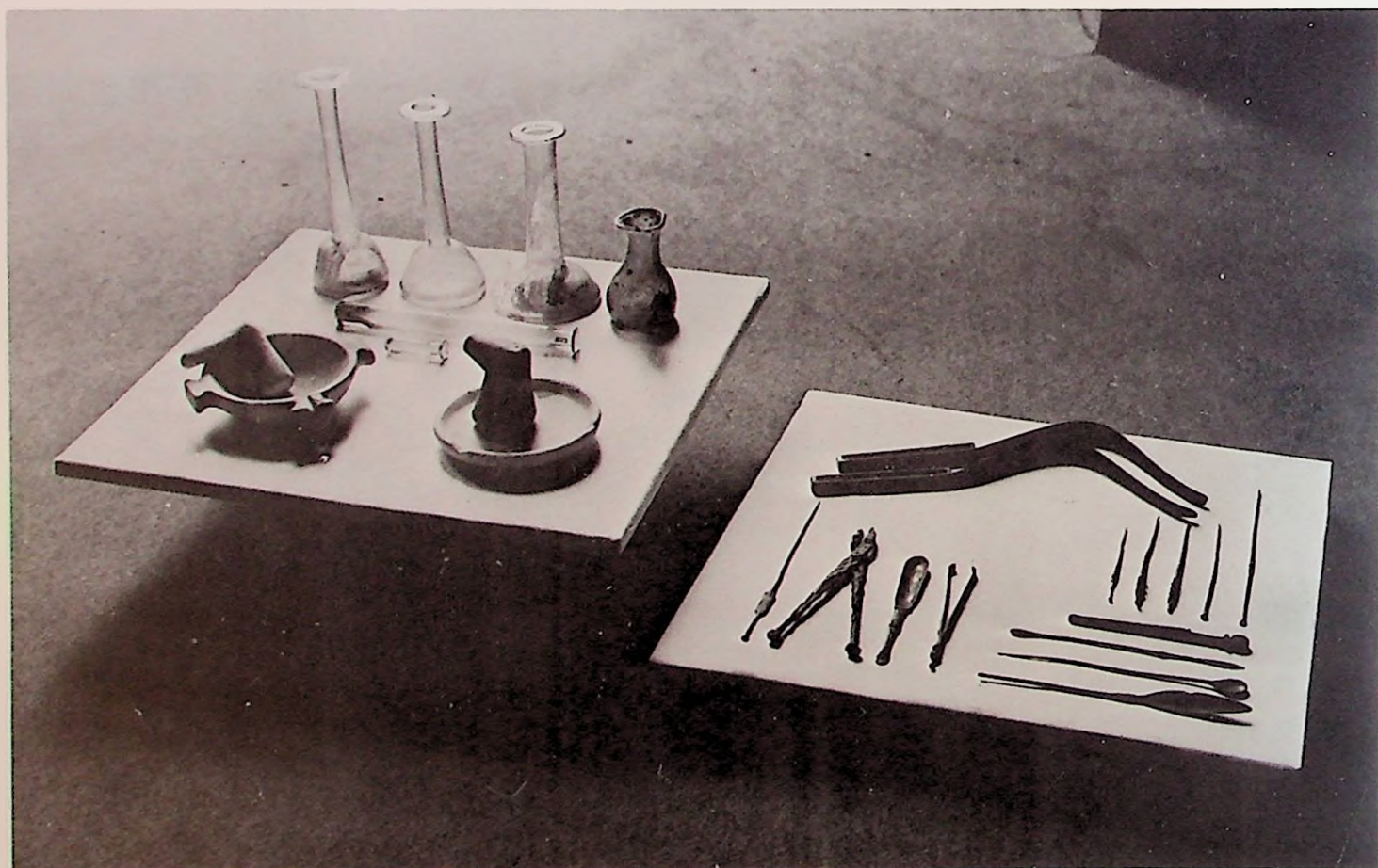

Rimske terme u Saloni

Ostaci Dioklecijanovog vodovoda

Kirurške i apotekarske sprave nađene u Saloni

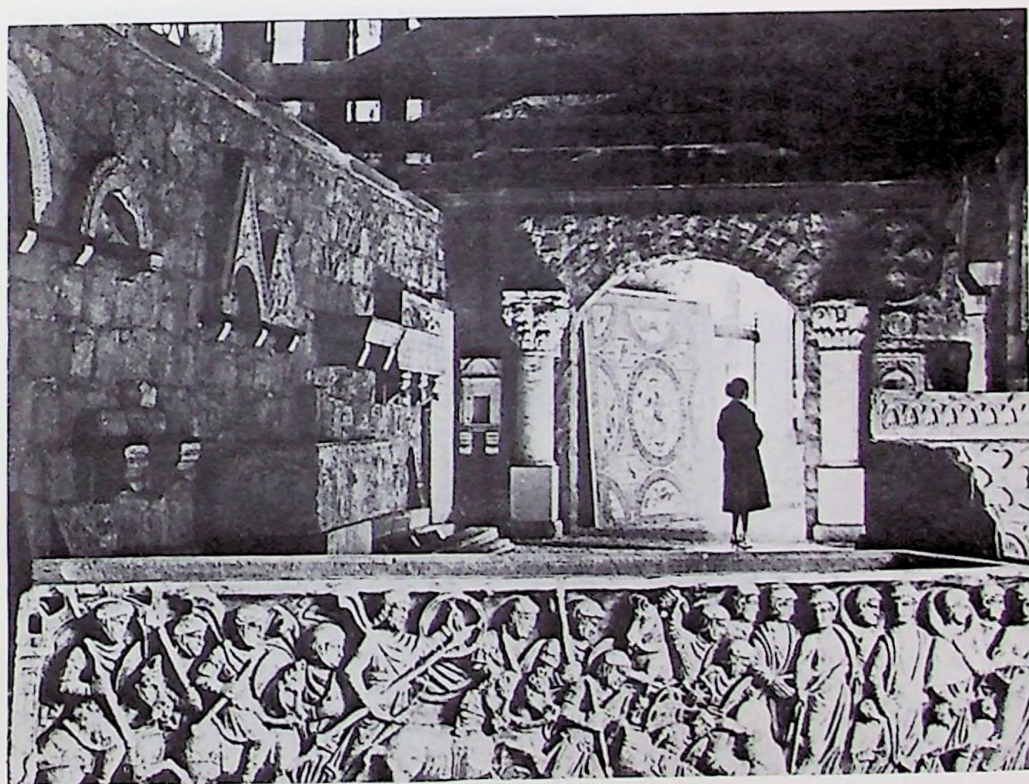

*Natpisi na nadgrobnim
spomenicima liječnika i
primalje iz Salone*

Arheološki muzej – Split

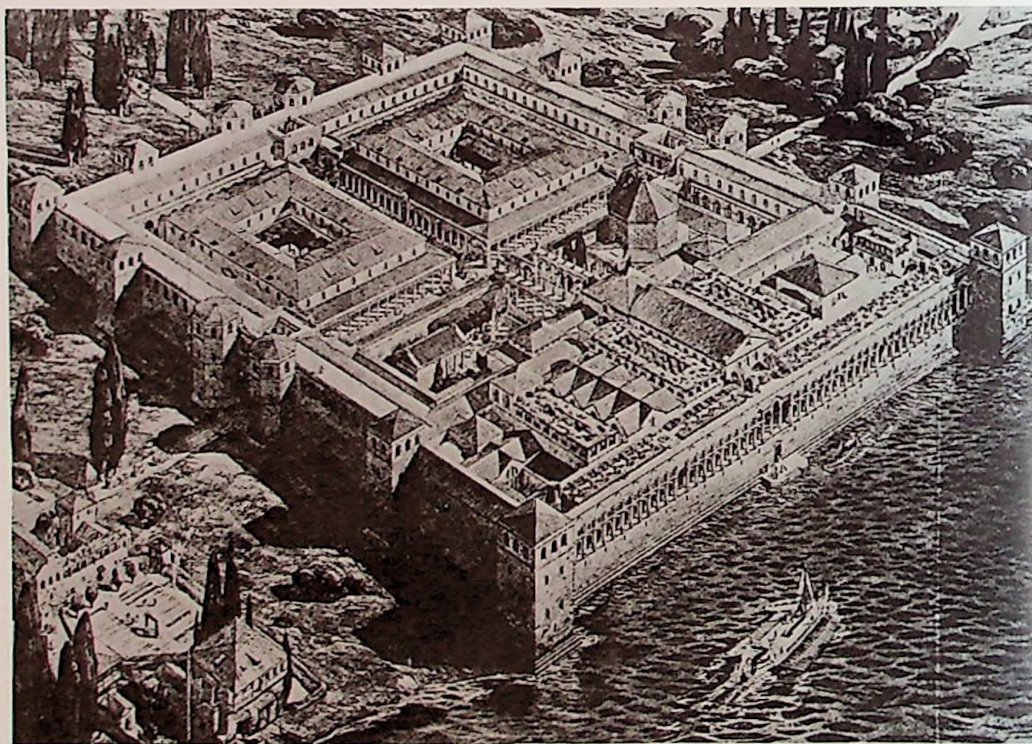
*U prvom planu: sarkofag s pri-
kazom prijelaza Izraelaca preko
Crvenog mora (svršetak 4. st.)*

DIOKLECIJANOVA PALAČA (oko 300. god.)

Pretpostavlja se da je bilo više razloga zašto je moćni rimski car Gaj Aurelije Valerije Dioklecijan odabrao baš položaj mjestanca Aspalathosa – Spalatumu da tu sagradi velebnu palaču – raskošni ljetnikovac, a ujedno i dobro utvrđeni logor. Jedan od njih bi mogao biti što je stari imperator, koji je u ratnim pohodima stekao obavezne kostobolje, izabrao ovaj položaj radi mogućnosti korištenja ljekovitih vrela, koje su i inače Rimljani veoma cijenili i posvuda koristili. Ostaci terma pronađeni su južno od mauzoleja i pod bivšim Hotelom Slavija, a i u kripti samog carskog mauzoleja i danas postoji bunar ljekovite vode koja navodno liječi očne bolesti (pa je stoga kasnije kriptu posvećena sv. Luciji, zaštitnici očnih bolesnika). I mali hram u Dioklecijanovoj palači (danas Krstionica) po tradiciji je bio posvećen Eskulapu, bogu liječnika.

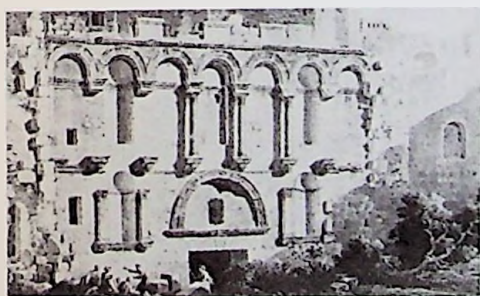
Rekonstrukcija Dioklecijanove palače

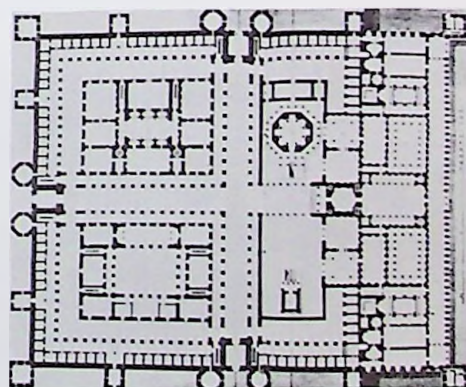
Ostaci terma u Dioklecijanovoj palači

*Jupiterov hram (po tradiciji Eskulapov)
u Dioklecijanovoj palači*

*Sjeverna (»zlatna«) vrata Dioklecijanove
palače*

Tlocrt Dioklecijanove palače

SREDNJOVJEKOVNI SPLIT (VII-XV st.)

Iako je srednjovjekovna civilizacija u Evropi predstavljala stanoviti nazadak u odnosu na antičku, u Splitu je, zahvaljujući njegovoj autonomnoj komunalnoj samoupravi, bila razvijena. Među ostalim i zdravstvu se posvećivala naročita pažnja. Splitski statut, sastavljen 1312. na temelju starijih pravila, propisivao je dužno-

Uvez, korice Statuta grada Splita 1312.

Reljef »Gospe od porođaja«, zaštitnice porođilja, sa svjetiljkom na splitskim gradskim zidinama.

Fontana s ljekovitom vodom na splitskoj obali 1757. g. – Clerisseau.

sti liječnika i ljekarnika. Osim privatnih liječnika koje su plaćali pacijenti bilo je i komunalnih liječnika koje je Općina vrlo dobro plaćala, i to liječnika fizika (opće prakse) i liječnika kirurga. Liječnik je redovito morao biti stranac. Splitski kroničar arhidakon Toma veli i za splitskog nadbiskupa Petra Lombarda iz XII st. da je bio »naročito nabražen u ljekarskoj struci«. U Splitu je, kao i u drugim evropskim gradovima, još u srednjem vijeku postojao hospital (»domus hospitalis Sancti Johannis«), ali ne u suvremenom smislu bolnice, već crkvena institucija namijenjena siromašnima, koja je bila ujedno zaklonište, ubožnica, nahodište i bolnica. U XVII st. bolnica je bila pri bratovštini sv. Duha, a Općina je plaćala javnog liječnika koji je liječio i u toj bolnici. Sklonište za gubavce (leprozorij) nalazilo se pod Marjanom, kod crkvice sv. Mande.

Statut Splita iz 1312. godine predviđa točkom III, 46. str. 122 da liječnik vrati dobivenu nagradu, ukoliko bolesnika nije izliječio a točkom III, 47. str. 128 da se ne smije udruživati s apotekarom.

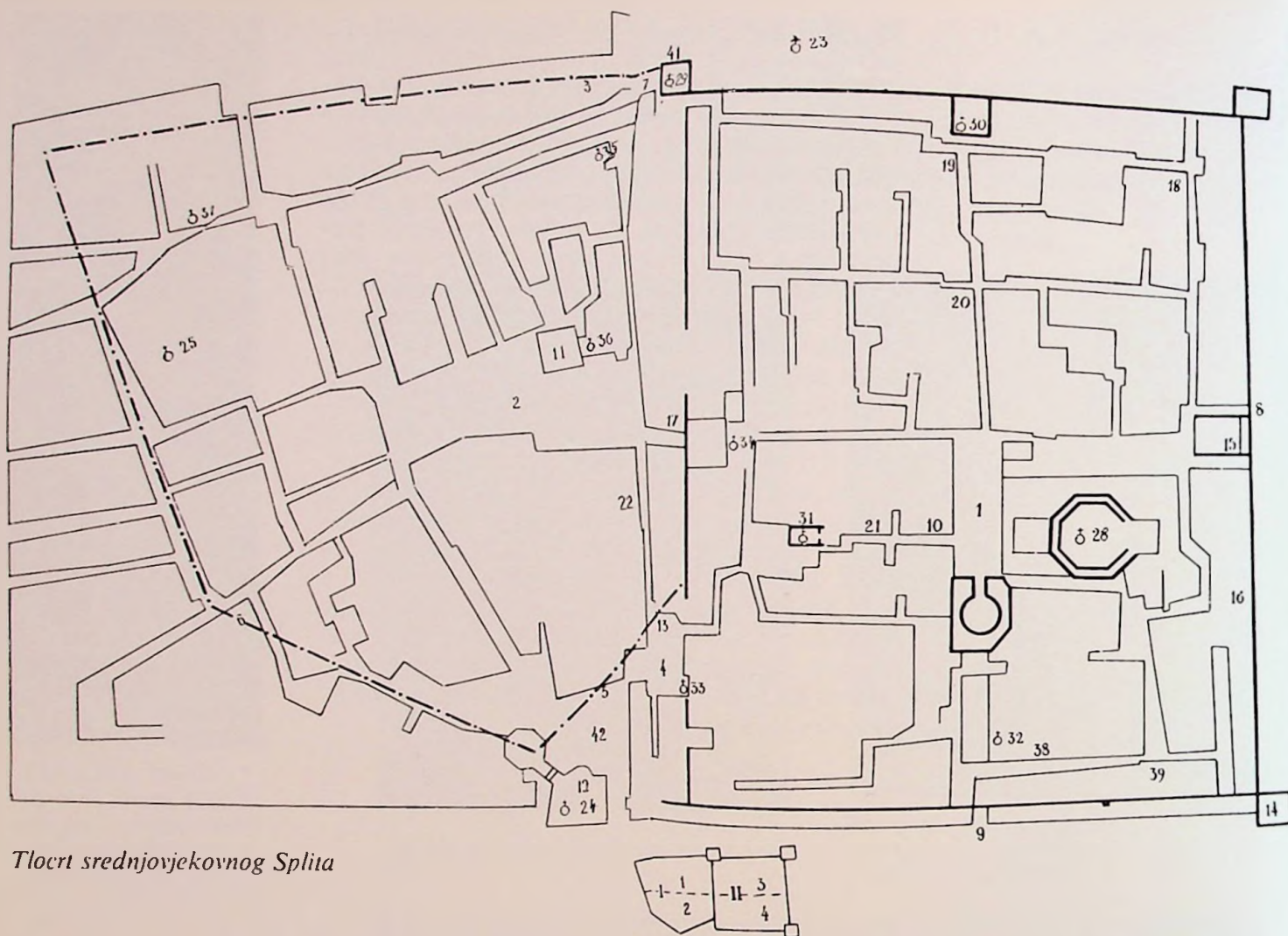

Reljef sveca-liječnika Kuzme s kirurškim spravama na korskim sjedalima u splitskoj katedrali (XIII st.).

Detalj – kirurški alat

Tlocrt srednjovjekovnog Splita

LEGENDA

TRGOVI:	Trg sv. Dujma	1
	Trg sv. Lovre	2
	Trg Pature	3
	Trg sv. Mihovila	4
GRADSKA VRATA:	Morska vrata	5
	Vrata: mesarnice	6
	Vrata Pature	7
	Nova vrata	8
	Vrata Grota	9
VIJECNICE:	Stara Vijecnica	10
	Nova vijecnica	11
KULE:	Kula Sabaka	12
	Kula Petraka	13
	Nadobiskupska kula	14
	Hrvojev kotanj	15-16
	Kula kod Zelj vratiju	17
ROMANICKE KUĆE:	(bolje sačuvane):	18-22
SAMOSTANI:	Sv. Benedikt	23
	Sv. Klara	24
	Sv. Marija (de Taurello)	25
	Sv. Franjo (Sv. Feliks)	26
	Sv. Dominik	27
CRKVE:	Sv. Dujma (Marija od Uzašasca)	28
	Sv. Dominik	29
	Sv. Petar	30
	Sv. Martin	31

Sv. Ivan (Krstionica)	31
Sv. Nikola (de Sdorlo)	32
Sv. Mihovil (in ripa mari)	33
Gospa od Zvonika (Sv. Todor)	34
Sv. Klara	35
Sv. Arnir (Sv. Benedikt)	36
Sv. Ciprijan	37
Sv. Lovre	38
Sv. Duh	39
Sv. Marija (de Taurello)	40
Sv. Feliks	41
SINAGOGA (Sdorlum):	42
NADBIŠKUPSKA KURIJA	
ZVONIK KATEDRALE	
LOZA PISTURE	
MORSKI ZALJEV (lučica):	

PODJELA GRADA U XIII — XIV ST.

- I. BURGUS (Predgrade)
1. Cetvrt sv. Marije (sv. Duha)
  2. Cetvrt sv. Klare (sv. Mihovila)
- II. URBS (Grad)
3. Cetvrt sv. Martina (sv. Petra)
  4. Cetvrt sv. Dujma

— — — — — SREDNJEVJEKOVNI BEDEMI

MEDICI e SPECIALI.

— Il medico non ha diritto al salario promessogli, quando l'infermo da lui guarito, entro quindici di ricade nell'infermità di prima, salvo che l'infermo stesso non si fosse precacciato la ricaduta. III, 46. pag. 122

— Quando non vi ha colpa nell'infermo, questo ha diritto alla restituzione del salario pagato.   ib   ib.

— È vietata ogni società del medico del Comune con qualsiasi speciale . . . . . III, 47. pag. 125

O plaći liječnika u Splitskom statutu III knj. 46. gl. (prijevod):

O plaći liječnika. Određuje se, ako se liječnik obaveže da će za određenu plaću liječiti bolesnika od neke bolesti i izliječiti ga, a pacijentu se u vremenskom razmaku od petnaest dana nakon toga bolest opet pojavi, da liječnik ne smije zadržati tu plaću, a ako ju je primio, da je mora vratiti, osim ako bolesnika izliječi od ponovne bolesti, ali ne u slučaju da se bolest opet pojavi vlastitom krivicom bolesnika ili zbog nekog drugog vanrednog razloga.

NOVOVJEKOVNI SPLIT (Razdoblje mletačke uprave XV-XVIII st.)

U četiri stoljeća mletačke uprave zadržao je Split mnoge svoje samouprave i, premda malen, spadao je u red civiliziranih evropskih malih gradova. Bilo je privatnih i komunalnih liječnika, koji su se školovali na sveučilištu u Padovi.

Konac XV i početak XVI stoljeća, doba humanizma i renesanse, doba pjesnika i filozofa Marka Marulića i kipara i graditelja Jurja Dalmatinca, predstavljaju procvat civilizacije, kulture i umjetnosti, ali ujedno i početak neposredne opasnosti od ratobornih Turaka, koji se zalijeću sve do Splita i konačno osvajaju tvrđave Klis i Solin. U naredna dva stoljeća Split se utvrđuje i brani od Turaka.

U tom razdoblju razvija se u Splitu još više liječničko umijeće. Ističu se tako židovski liječnik Salomon Thobi u XVII stoljeću i liječnik, pisac, povjesničar i glazbenik dr Julije Bajamonti u XVIII st. Bajamonti je autor znanstvene knjige o kugi u Splitu i jedan od začetnika liječenja nekih psihičkih bolesti glazbom.

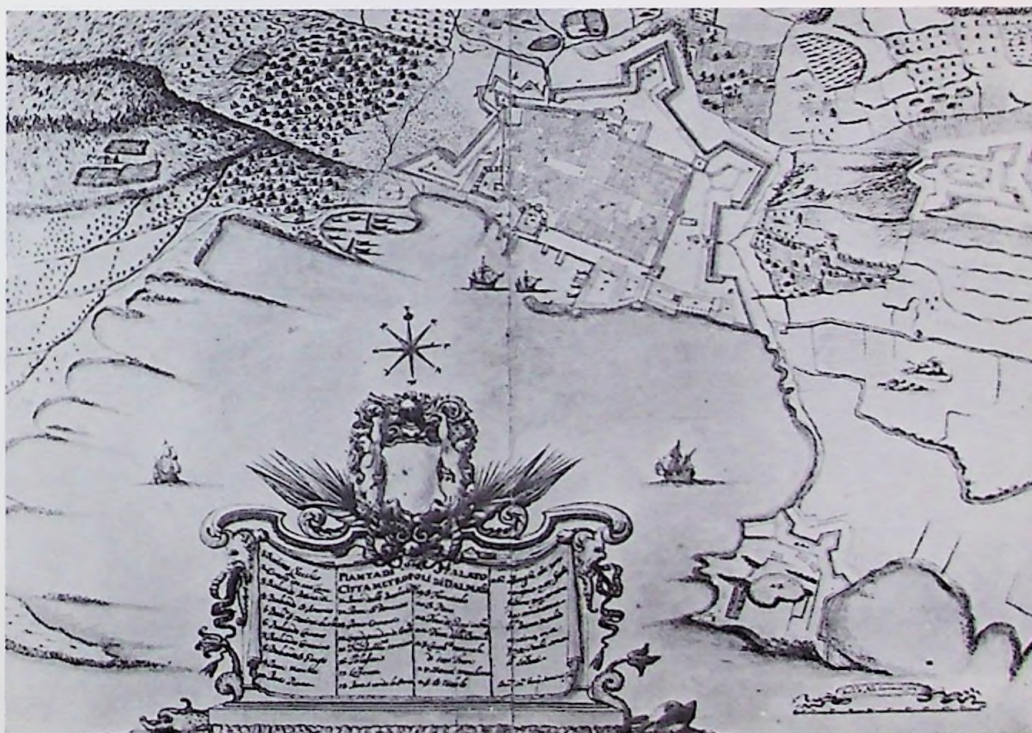

Karta Splita oko 1500. g.

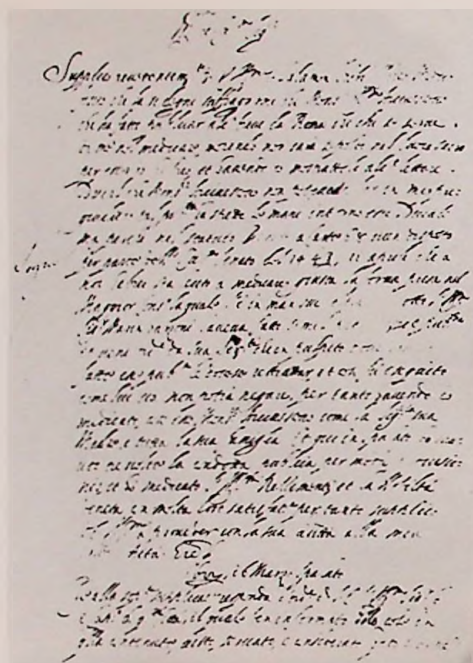

Oslobađanje Klisa od Turaka 1648. g.

Plan Splita i njegovih utvrđenja 1666. g. (J. Santini)

Dokument o djelatnosti splitskog
liječnika S. Thobija (XVII st.)

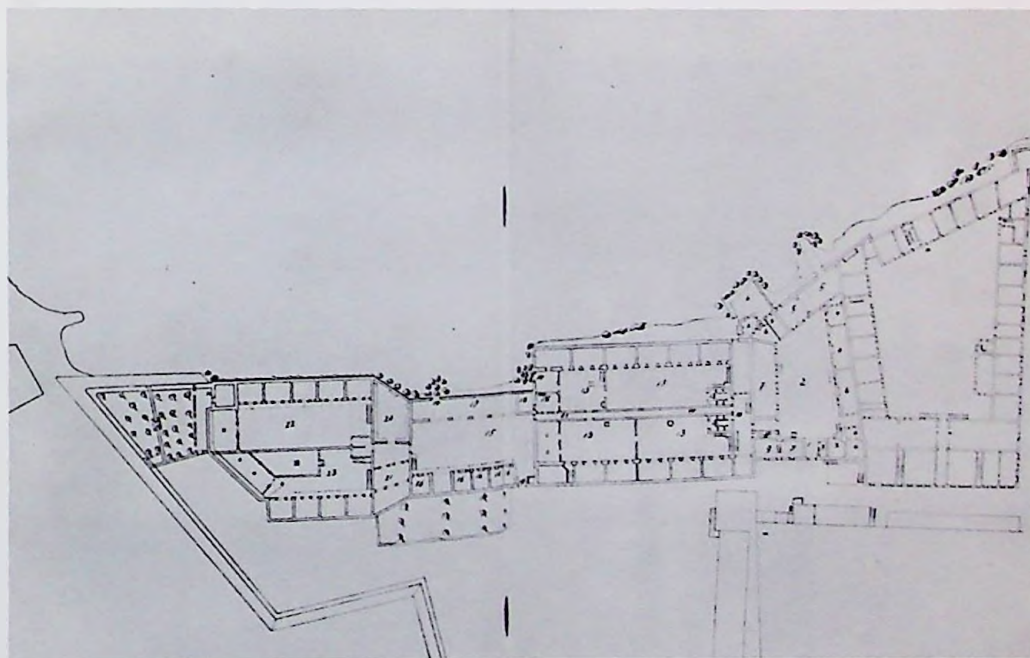

Prvi Arheološki muzej u Splitu 1820. g.
Dr Karlo Lanza – liječnik bio je prvi direktor Arheološkog muzeja u Splitu

KUGA I ZAŠTITA OD KUGE U SPLITU (XVI-XVIII st.)

U XVI, XVII i XVIII st. odvija se preko Splita živa trgovina između Turske i Mletačke Republike. Radi zaštite od kužnih zaraza izgrađuju se u Splitu veliki i moderno opremljeni lazareti. Karavanama stiže roba s Balkana i Bliskog i Dalekog istoka u Split, tu se u lazaretima raskužuje, odleži karantenu i dalje lađama prevozi u Veneciju, a odatle u cijelu zapadnu Evropu.

Ipak, uza sve mjere predostrožnosti, kuga prenesena s Istoka, često je harala Splitom i kosila njegovo stanovništvo, svodeći ga često na polovicu i trećinu. Mletačka je vlast provela mnoge mjere preventivne zaštite od kuge, a kad bi se pojavila, borila se s njom svim tada poznatim sredstvima. Tako su organizirani zaštitni kordoni oko grada, vojna pratnja karavana, lazareti i bolnice za okužene i evakuacija zdravih osoba, pokapanja mrtvih izvan grada i dr.

Plan splitskog lazareta (V. Andrić 1817. g.). Izgrađen je oko 1600. g. i bio je jedan od najbolje opremljenih u svijetu. (Prva karantena u svijetu organizirana je u Dubrovniku 1377. g.)

Pogled na splitske lazarete s mora (L. F. Cassas, 1782.)

Pročelje Lazareta i Dioklecijanove palače, akvarel dra Franje Bratanića, ravnatelja gradske bolnice u Splitu.

Splitska luka s Lazaretom, G. Juster, 1708.

Lazaret, G. Juster, 1708, povećanje – detalj.

EPIDEMIJE KUGE U SPLITU:

1348. 1607.
1360. 1731/32.
1420. 1763.
1456. 1764.
1526. 1784.
1572. 1815.

Od 1348. godine Splitom je harala kuga 13 puta i znala je usmr-
titi i do 50% stanovništva. U borbi protiv širenja zaraznih bolesti u
lukama Dubrovnik je grad koji je već 27. VII 1377. godine PRVI NA
SVIJETU organizirao karantenu na otocima Markanu, Bobari i Su-
petru, a 1590. gradi zidani Lazaret na Pločama (i danas dobro saču-
van).

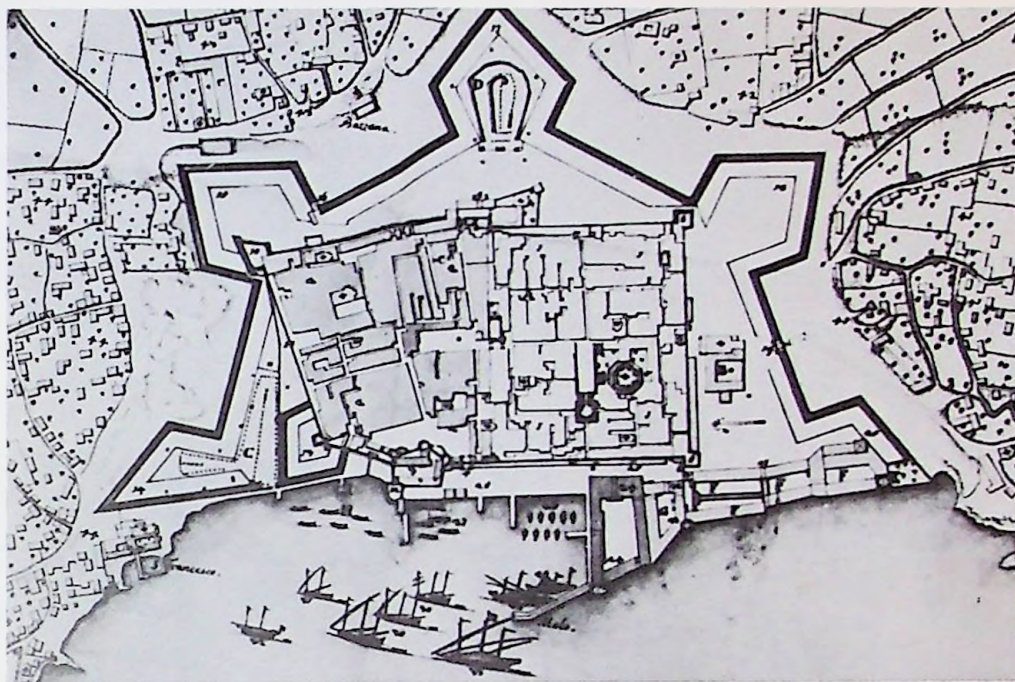
U Splitu Lazaret se počinje graditi 1581. godine, otvoren je
1592. godine, a zatim je dograđivan. Početkom 1784. godine izbija
nova epidemija kuge u Splitu i odnosi u nešto više od dva mjeseca
1060 ljudi (oko 30% od ukupnog broja stanovništva). Karta grada
Splita nađena u Veneciji (Danica Božić – Bužančić) iz 1784. godine
dragocjeni je dokument koji pokazuje organizaciju zdravstva Splita
u toj epidemiji. Kartu je u samostanu sv. Frane u Splitu izradio 30.
lipnja 1784. Francesco Gironci, a po naređenju Angela Dieda, pro-
vidura za zdravstvo Dalmacije, Albanije i pripadajućih otoka. Karta
je popraćena brojevima i detaljnom legendom iz čega se dobro rekon-
struira smišljena organizacija zdravstvene službe na kopnu i moru.

Štab organizacije u samostanu sv. Frane (34), rukovođenje na
kopnu i iz ureda za zdravstvo (12), na moru iz najveće galije (33).

Na kopnu rade zarazne bolnice: sv. Stjepan (36), Capogrosso
(38), bolnica Varoš (35), bolnica Lučac (39), a na moru je zarazna
bolnica u galiji (28). U svim je smješteno 879 zaraženih.

U karanteni i radi raskuživanja uređeni su specijalni prostori na
kopnu (7, 14, 17, 19), a na moru u 9 lađa (26) s ukupno 613 osoba.
Zdravi su odvojeni od bolesnih i smješteno je 171 u Generalatu (24),
56 na rivi (25). Označeno je koliko ima čistih a koliko zaraženih kuća
u Splitu, kao i njihova lokalizacija.

Veoma je interesantna organizacija zdravstvene službe u oko 30
galija i lađa usidrenih u luci koje su korištene kao bolnica za morna-
re. Trijaža se vrši u 9 lađa (H), odakle ih 4 lađe (27) razmještaju u:
karantenu i mjesto za raskuživanje (26), u zaraznu bolnicu (28), čiste
u mornaričku bolnicu (28, 29, 30). Sve to kontrolira kapetan Pisama-
no (32), a snabdijevanje čitave mornaričke bolnice vrši iz preostalih
galija kapetan Vlasto (30, 30, 31, 32).

Karta Splita 1784. g. Izradio u splitu »Me capitene tene Francesco Gironci«, Po naređenju Angela Diedo.

Detalj – 30 galija i lada u Splitskoj luci koje služe kao bolnica za mornare 1784.

LEGENDA PLANA SPLITA

1. Stari grad u kojem je Get označen A, 151 (71).
2. Novi grad sa 184 zdrave osobe, razbacane u njihovih 148 (20) raznih stanova u oba grada zajedno. Napominje se da zarazenih kuća u oba grada ima 425, sile sumnjivih i malo sumnjivih 90, ukupno bez Getu dođu broj 661.
3. Kaliti i stan Kamešenga.
4. Vrata obale.
5. Kula Anan.
6. Mala vrata zvana „Od Turaka“.
7. Mala vrata sv. Dominika i samostan B u kojem se nalazi u kontumaciji 41 osoba.
8. Kula zvana mjesto „Od Židova“.
9. Vrata sv. Annina s crkvom i samostanom redovnica, zdrave.
10. Mjesto Zorzi.
11. Mala vrata zvana „la Brechia“ i crkvom i samostanom redovnica sv. Marije, zdrave.
12. Primjećuje se također stotica pojane C, zvana „la Brechia“, koja je formirano od 7 baraka „caselli“ i 90 posuda „linaza“ za ona koji se raskulažuju, sada 212 (71).
13. Vrata mesarica i Zdravstveni ured.
14. Bastion Bernardo.
15. Bastion Piulli.
16. Vrata Priula.
17. Bastion Contarini u kojem se zapala stotica pojane sv. Annina označene D s baraka „caselli“ 60 i posuda „linaza“ 60. Za ona koji se raskulažuju sada 272 (osoba).
18. Bastion Corner.
19. Vrata Cornera, kroz koja ulaze karavane.
20. Bastion sv. Petra s hospicijem kapucina, označen E.
21. Vrata od Izzareta, kroz koja prolaze otomanske karavane, i odžare u prostoru „recinti“, označene F.
22. Stan Turčina Lemina, opskiba „munition“ dropecom, oprema, označeno slovom G, svi zarazeni.
23. Priorat „carmine“ i drugi javni uredi, u kojima je umanjeno (71) „sconto“ kontumacija, sada 8167 (osoba).
24. Generalat u kojem se sada nalazi 171 zdrava osoba u raznih kuća u gradu koje su zdrave, iz 32 kuća od 148 gore navedenih pod broj 2 ove legende.
25. Položaj zvan „Obala“, na kojem je nastanjeno 50 zdravih osoba.
26. 9 brodica „barche“ i 80 kontumiranih.
27. 4 brodića „barche“ namočene, koji služe za tegljenje zarazenih, sumnjivih i čistih, smještene i označene H.
28. Galara N.H. Sop. Oria, služi za 131 kontumiranog vojnika.
29. Tri galije nisu namočene, služe kao bolnica za vojnike i galere.
30. Dva trbahula uzeta u nam. „per brucia“ i jedna „manera“ za drva.
31. Brzeva s potreptinama stigla je iz Venecije.
32. Javni felukon kapetana Vasil.
33. Galara nadzornika luke Sop. Pizamano s oznakama providura za zdravstvo.
34. Samostan sv. Franje, služi za stanovanje imenovanom providuru.
35. Bolnica za zarazene zvana „Od Velog varoša“ u kojemu su bile 4 zarazene kuće, danas raskulene.
36. Poljana sv. Stjepana formirana s 124 baraka „caselli“ sa sada kontumiranim 510 (osoba).

DODATAK LEGENDI

37. Teren određen za ukapanje umrlih od kuge.
38. Bolnica Kaltri Kaogrono u kojem sada ima 150 zarazenih od kuge.
39. Bolnica zvana „Od predgrada Lučac“, u kojoj se sada nalazi 68 osoba, podijeljenih u 4 kuće, kao gore.
40. Rt zvan Bačica, na kojem položaju su ukopani umrli od kuge.
41. Predgradi Lučac u kojem je 21 kuća, koje su zarazene od kuge, a koje će se danas raskuliti.
42. Predgradi Manul, u kojem nije bilo slučajeva razaze.
43. Dobri, u kojem su od kuge zarazene 2 kuće, i te su bile raskulene.
44. Veli varoši, u kojem su 4 kuće od kuge bile zarazene, i te su već raskulene.
- Dana 20 mibnja 1784. iz samostana sv. Franje la Velog varoša u Splitu.
- Obavještava se da je poljana Brechia razorena, i uređena s velikim „tezonoom“ — lica za raskulivanje kao vide.

Plan grada Splita sa zaštitnim mjerama providura za zdravstvo Angela Dieda od kuge 1784.

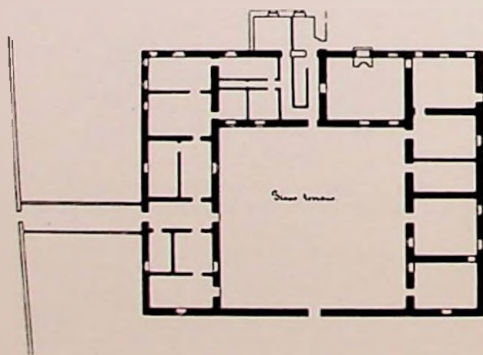

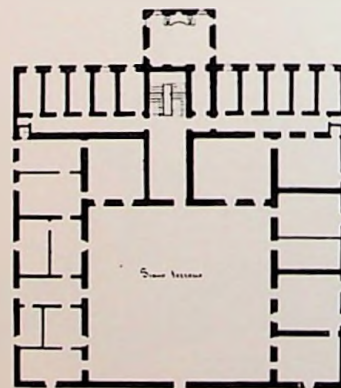
SPLITSKE BOLNICE (XVII, XVIII i XIX stoljeće) GRADSKA BOLNICA U SPLITU

Vojne bolnice su prve suvremenije organizirane bolnice u Dalmaciji naročito u vrijeme mletačko-turskih ratova. Za kandijskog rata (1646–1670) osnovana je i u Splitu 1657. Vojna bolnica. Imala je stalnog liječnika, vidara i ljekarnika, kao i obavezne duhovnike. U vrijeme rata za liječenje vojnika korištena je i civilna bolnica, a u vrijeme epidemija osnovane su i pomoćne bolnice. Tako jedna (Accademija) bila je na jugoistočnoj padini Marjana, a druga lazaret u Kašteletu Capogrosso na Mejama.

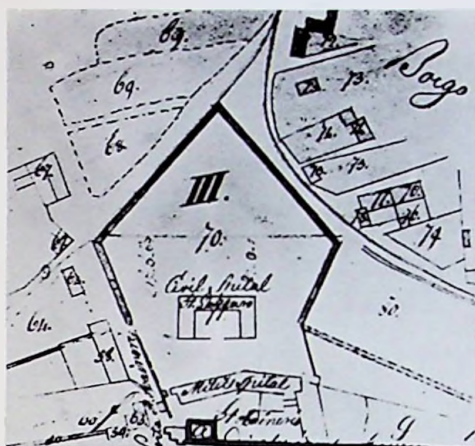
Prva dobro organizirana splitska javna civilna bolnica sagrađena je 1794. (po projektu Petra Kurira) unutar sjevernog bastiona gradskih utvrda, a zakladom braće Ante, Frane i Petra Ergovca. Bila je i nahodište i bolnica, namijenjena uglavnom siromašnima. Bolnicom je upravljao Savjet građana, a splitski liječnici liječili su u njoj u početku besplatno.

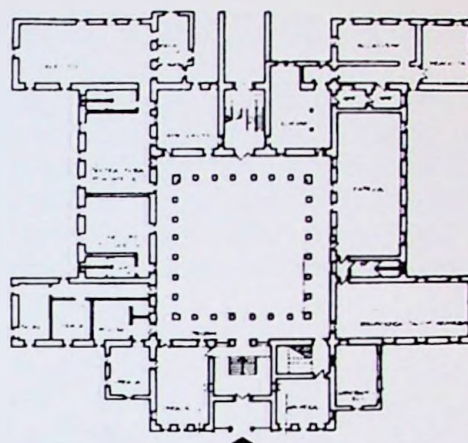
Izvorni tlocrt prizemlja Gradske bolnice uoči obnove 1870. g.

Neizvedeni plan Emilia Vecchiattija za proširenje Gradske bolnice oko 1870. g.

Tlocrt Ergovčeve i Vojne bolnice na Andrićevom planu Splita iz 1819. godine.

Tlocrt Gradske bolnice 1872. god. po dru Ivanu Lucchiniju.

INFANTIBUS EXPOSTIS
STEPHANUS COSMI
ARCHIEPISCOPUS SPALATENSIS
DALMATIAE TOTIUSQUE CHROATIAE
PRIMAS
ASYLUM APERIENDUM CURAVIT
ANNO DOMINI MDCCIV

*Spomen-ploča osnutka splitskog na-
hodišta 1704. god. (Muzej revolucije)*

ANTONIO
FRANCESCO PIETRO
FRATELLI ERGOVAC
CITTADINI DI SPALATO
PRIMI
DELLO SPEDALE FONDATORI
MDCCXCIV

*Spomen-ploča osnutka splitske civilne
bolnice 1794. god. (Muzej revolucije)*

SABOR DALMATINSKI
IX VELJAČE MDCCCLXVI
I
VII LISTOPADA MDCCCLXXI
ODLUČI
CIELU ERGOVČEVU SGRADU
PREGRADITI I POVEĆATI
DOVRŠENO MDCCCLXXII

*Spomen ploča o pregradnji i povećanju
splitske civilne bolnice 1872. g. (Muzej
revolucije)*

RAZVOJ VOJNE BOLNICE U SPLITU od 1657. godine

Spisi generalnog providura Antonia Bernarda od 13. travnja 1657. g. dokazuju da je već te godine osnovana u Splitu Vojna bolnica, koja od tada do danas djeluje u Splitu oko 330 godina.

Prva Vojna bolnica u 17. stoljeću nalazila se negdje blizu crkve sv. Duha. U 18. stoljeću izgrađena je uz istočni zid Dioklecijanove palače. U 19. stoljeću smještena je u samostanu benediktinki u kojem ostaje sve do svršetka II svjetskog rata. Od 1945. do 1966. g. djeluje u »Sjemeništu«, a od 1966. g. u novoizgrađenoj modernoj zgradi u istočnom dijelu novog Splita.

[illegible][illegible]

Dokument o osnivanju Vojne bolnice u Splitu 13. travnja 1657. g. (Spisi generalnog providura Antonia Bernarda, jedini svezak, str. 120. – Historijski arhiv Zadar)

Kronološki razvoj Vojne bolnice na kartama Splita u 17., 18. i 19. stoljeću:

1657. uz crkvu sv. Duha.

Uz istočni zid Dioklecijanove palače

1708. »Quartieri«

1780. »Quartieri S. Domenico«

1790. »Ospedal Pab. e Quartieri«

1792. »Spital«

1800. »Spital«

1820. »Ospedale Militare« uz sjeverni zid Dioklecijanove palače. U samostanu benediktinki.

Havendo con terminazione sua di giorno stante stabilita l' institutione et errettione d' un Hospitale nella piazza di Spalato per sollevo delle milizie della stessa, di Traù, Ciissa, et Almissa per tutta la corrente querra in conformita degl' essistenti a Zara et Sebenico, et dovendosi alla custodia del sopra detto luoco, et cura delle medesime militie elleger diversi ufficiali, tra quali un Priore.

Conosciuta da noi la benemerenza di Antonio Meletti che serve per tenente sopra la galera dell Illustrissimo signor Governator del Golfo Quirini. et ha prestati molti altri impieghi in publico servizio, deliberiamo darli qualche segno di gratitudine et animarlo à continuar nel medesimo, investiamo perciò coll' autorità del Generalato nostro nella carica sopradetta di priore con tutti gl' obligi ad essa spettanti, Aloise suo figliolo. con salario di ducati cento e disdotto per cadaun mese, e per tale dovera da ogni uno esser riconosciuto. Ma perche il figliolo non è in età alta al medesimo governo volemo, et espressamente incharichiamo il sudetto Antonio suo padre ad' assistervi egli stesso, sino che il figliolo se ne renda capace con permissione non ostante di poter sino che si disobligi dal servitio dell' Illustrissimo Quirini sopraccennato, metter in suo luoco al sudetto essercitio persona habile et sufficiente, che doverà da noi esser approvata. Comettendo perciò il registro delle presenti ove occorre per la pontual essecutione. In quorum fide etc.

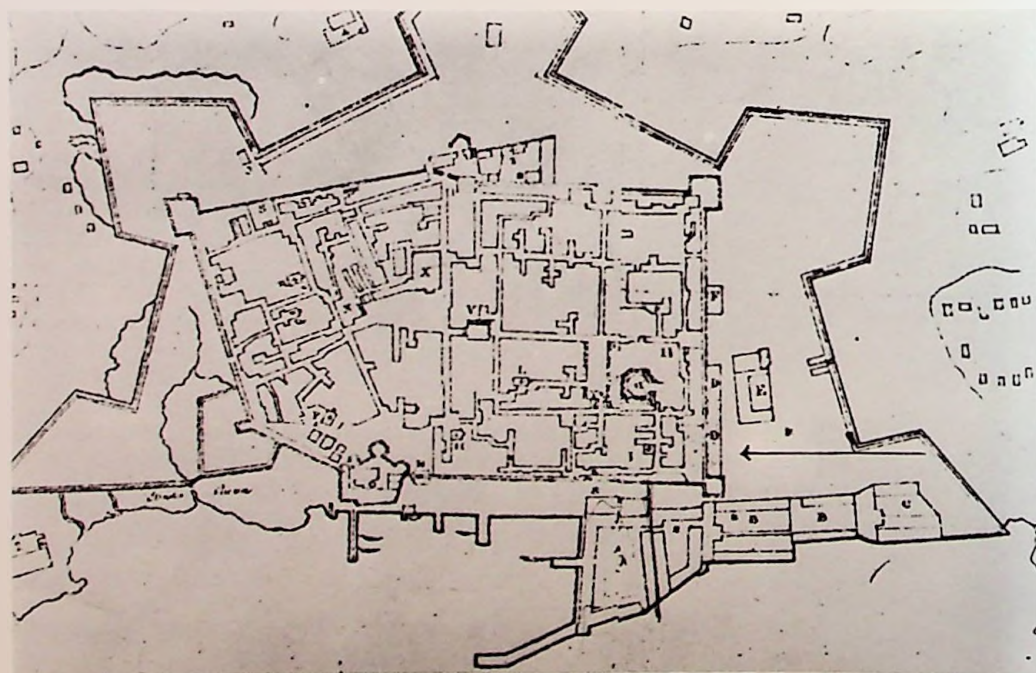
Zara 13. April 1657.

Historijski arhiv u Zadru, Spisi generalnog proveditura Antonia Bernar-
do, Jedini svezak, str. 120.

Noi etc.

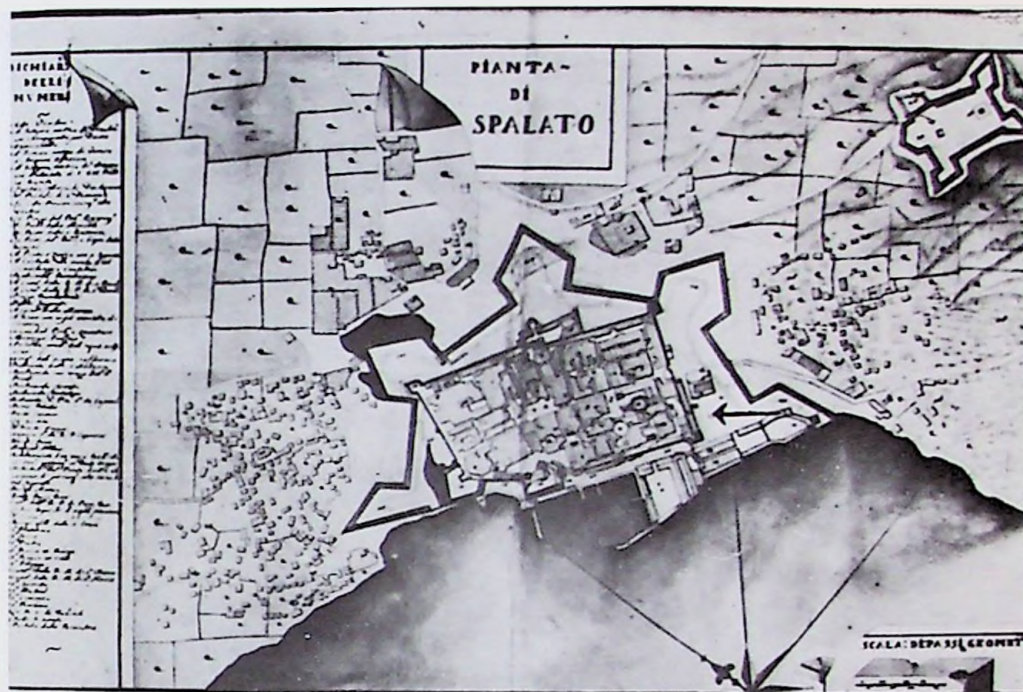
Prijepis dokumenta o osnivanju Vojne bolnice 1657. g.

Na kartama Splita naznačeno postojanje Vojne bolnice, 18. stoljeće (Juster-1708. g. Legenda D »Quartieri«)

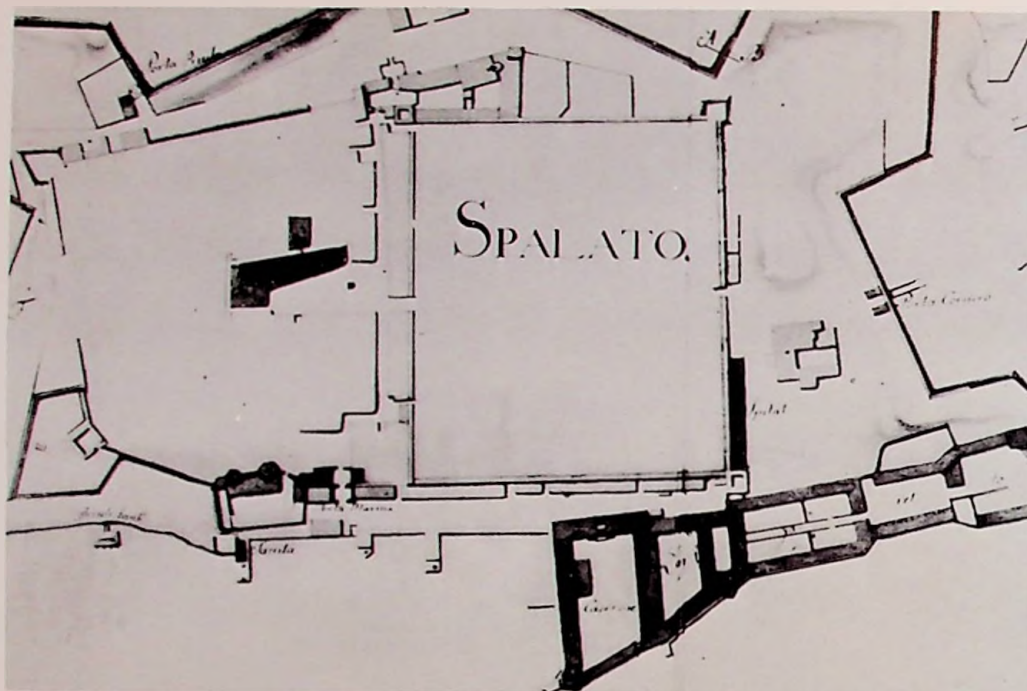

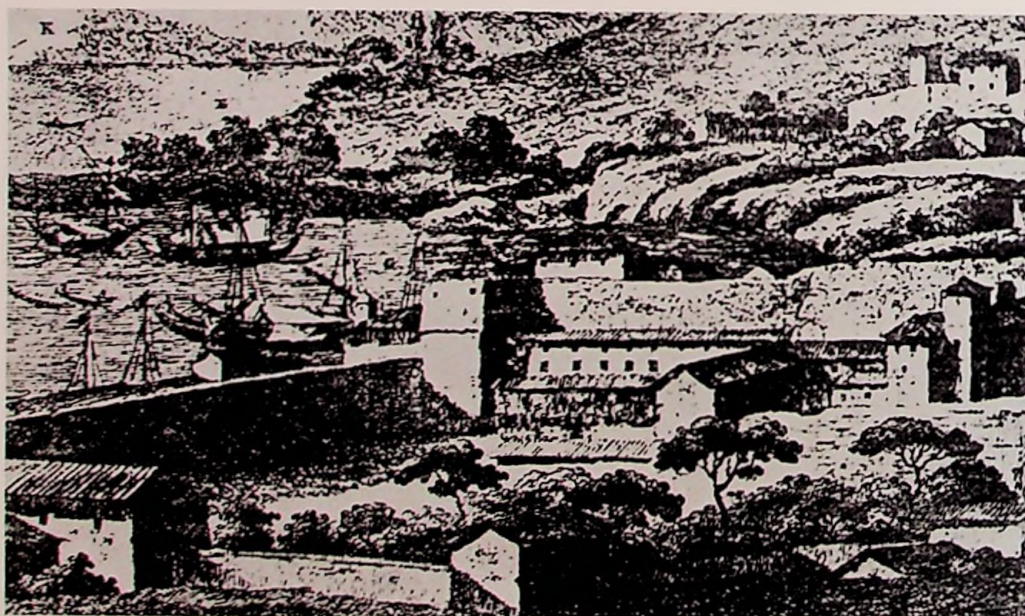
18 Piazza Bonduvina
 19 Piazza Zagorci
 nel Corso della Marina
 nel Corso ove si fa macello di
 Cammari
 20 Ospedal Pub. e Quantieri
 21 Munizion Publica
 22 Palazzo mod. dall'acqua sulf.
 23 Sorg. dall'acqua sulf. ancora

Karta Splita 1790. g.

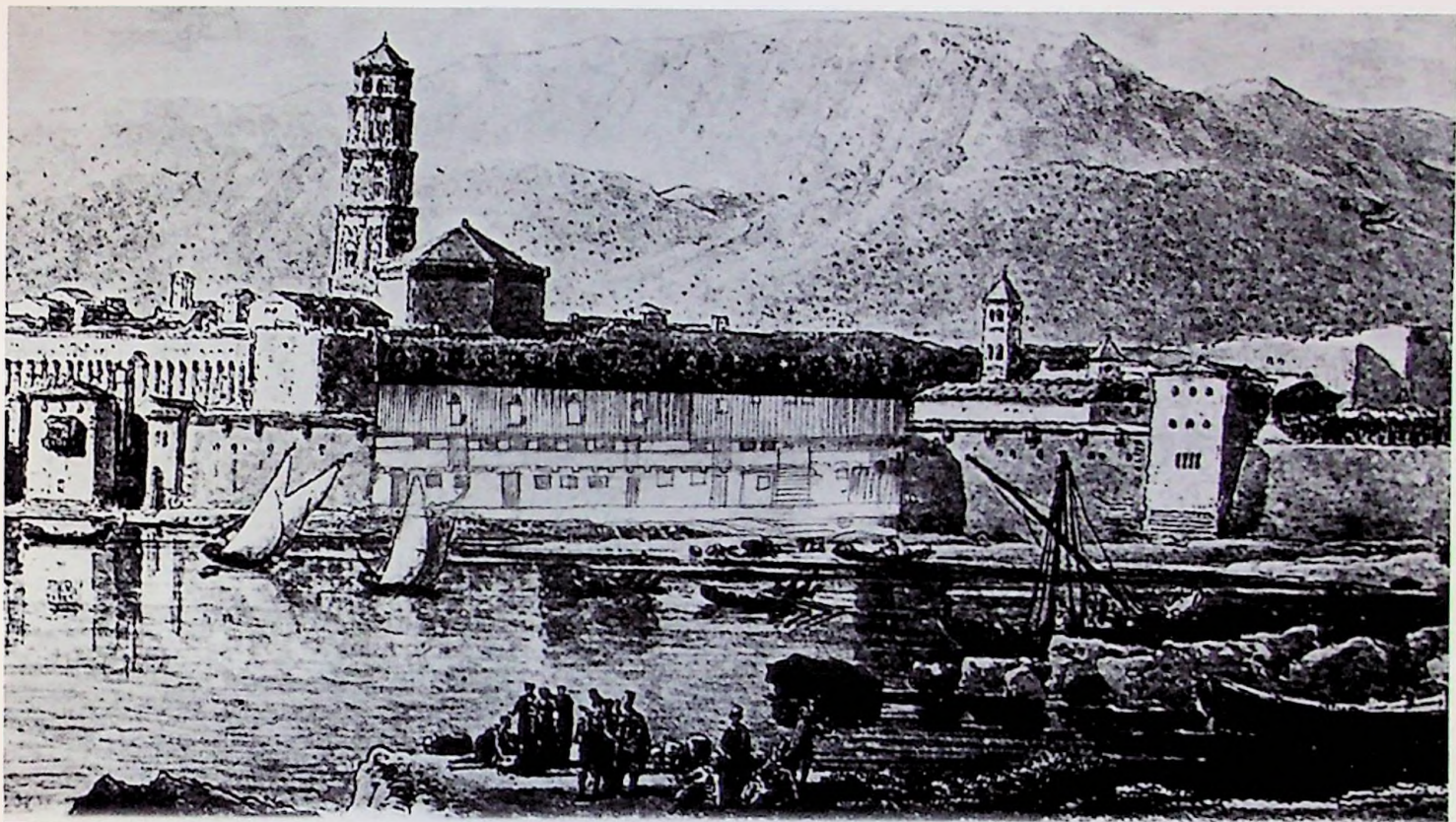

Karta Splita krajem 18. stoljeća s naznakom »Spital« (Vojna bolnica) 1800.

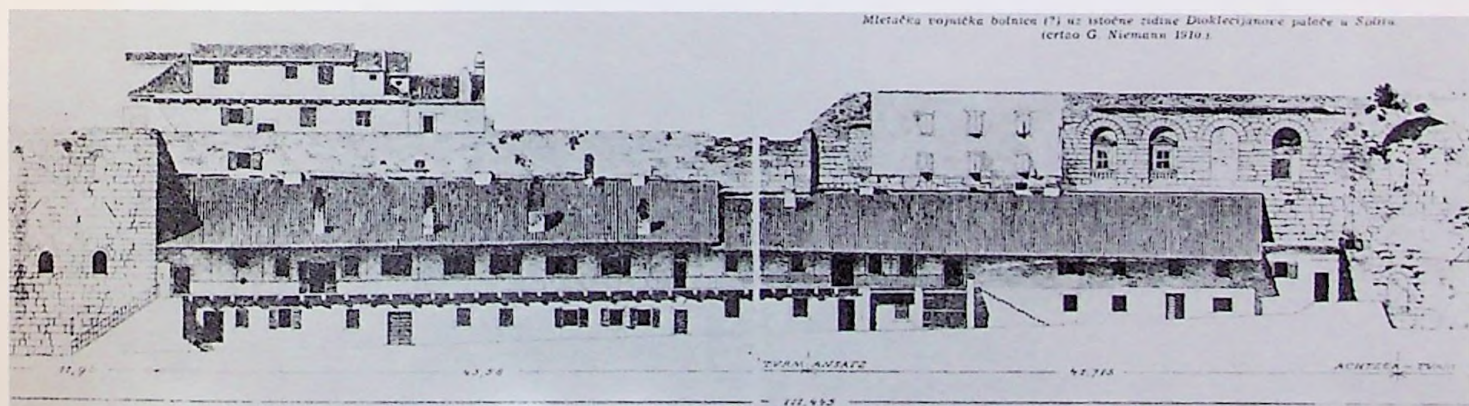

*Južni dio istočnog zida Dioklecijanove palače (Detalj iz knjige R. Adama 1764. g.)
Vojna bolnica.*

Fotomontaža rekonstrukcije Vojne bolnice na slici L. F. Cassasa koristeći se slikama Ch. L. Clerisseau-a, J. Högel-müller-a i G. Niemann-a.

Južni dio istočnog zida Dioklecijanove palače. Vojna bolnica (G. Niemann 1910.)

Zbor liječnika Hrvatske – Podružnica Split godine 1958. počinje svoje akcije da se u Splitu otvore dodiplomski i postdiplomski studiji.

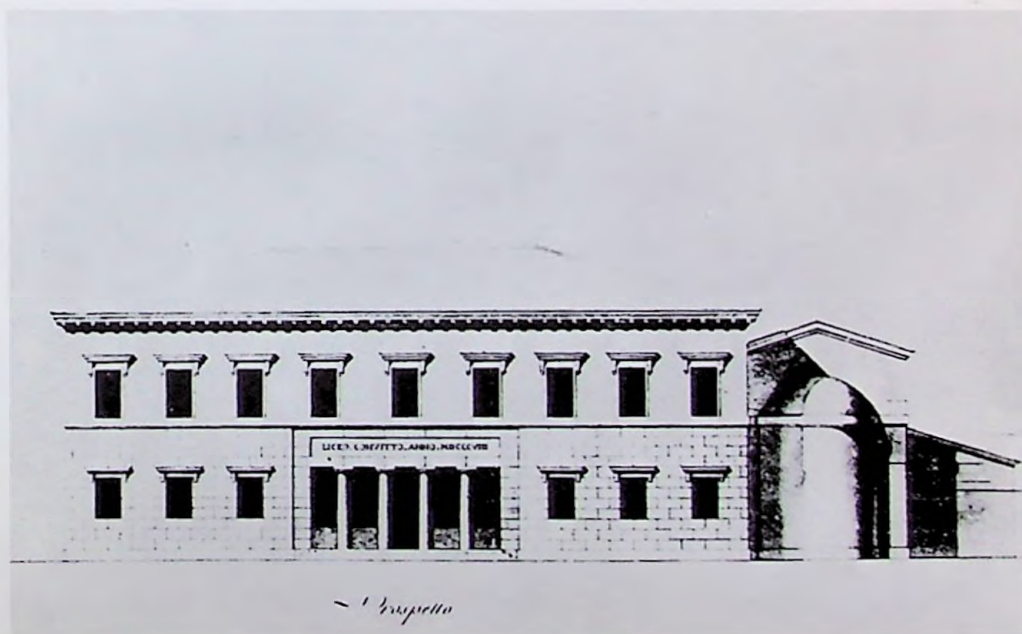
Godine 1961. otvara se u Splitu Viša stomatološka škola, 1963. pa dalje postdiplomski studiji opće, školske medicine, medicine rada, urgentne medicine, godine 1974/75. dvogodišnji Medicinski studij IV i V godine, a godine 1979/80. petogodišnji Medicinski studij – sve studiji Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Danas na svih 5

Prvi osnovan Medicinski studij na teritoriju Hrvatske u Trogiru 1806. g. (Kolegij sv. Lazara)

godina Medicinskog studija u Splitu studira oko 500 studenata, kojima osim nastavnika iz Zagreba održava nastavu oko 150 nastavnika iz Dalmacije, profesora, docenata, doktora i magistara medicinskih znanosti.

Prvu diplomu liječnika u gradu Splitu stekla je Duška Milovanović 25. srpnja 1984. godine.

Projekt Sveučilišta u Zadru 1808. g. (Basilije Mazzoli).

Ecoles Centrales de Zagreb

Nous Soussignés, Régent et Professeurs des Ecoles Centrales de Zara faisons savoir et déclarons à tous ceux qui verront les présentes que le Sieur JULES PINJA de la Commune de Scardona Province de Dalmatie Elève de nos Ecoles ayant accompli les cours des Etudes des MÉDECINS et subi les examens généraux, et soutenu les thèses proposées dans la Séance publique du 3 Août 1811. est jugé digne du Grade Académique de MÉDECIN que nous lui conférons solennellement par les présentes munies du Sceau des Ecoles Centrales. En foi de quoi
Zara 5 Août 1811

Le Régent des Ecoles Centrales de Zara

Signé A. Caribon

Signé Louis Horace Prof. de Pathologie et Matière Médicale

Signé Dall'oro Joseph Prof. d'Anatomie, et d'histoire naturelle

Signé Louis Prof. de Physiologie et de Médecine légale

Le Chancelier

Signé L. Abramelli

Vu et approuvé par nous

Gouverneur Général de l'Illirie Royale

Zagreb 14 Août 1811

Signé Bestard

Vu et approuvé par l'Inspecteur Général de l'Instruction Publique

Zagreb le 12 Août 1811

Signé R. Radl

Prva diploma liječnika obranjena u Jugoslaviji u Zadru 1811. dra Giulijsa Pinija.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MEDICINSKI FAKULTET — TAJNIŠTVO

Broj: 04. 118 /19 81

Zagreb, 25. srpnja/19 81.

U povodu molbe DUSKE MILOVANOVIĆ
od 22. VI 19 81 a na temelju člana 171. Zakona o upravnom postupku (Službeni list
broj 18/65) izdaje se

UVJERENJE

Drugarica: DUSKA MILOVANOVIĆ
rođena 30. rujna 1961 u Sibeniku
S. R. Hrvatska završila medicinske nauke na ovom Fakultetu
dne 06. srpnja 1984 god.

Imenovana je na osnovi člana 1, 5 i 7. Zakona o stručnim nazivima i akademskim stup-
njevima dne 25. srpnja 1984. godine stekao-la naziv • liječnik • kao
stručni naziv.

Ovo se uvjerenje izdaje privremeno, na molbu imenovan-a, a u svrhu dokaza pred
vlastima, te vrijedi tako dugo, dok mu — joj se ne uruči liječnička diploma.

Taksena marka u iznosu od 20.- dinara po Tar. broju 1 i 9 Odluke o administra-
tivnim taksama nalijepljena i propisno poništena na molbi.

Tajnik
Medicinskog fakulteta
Petar Markos, prof.

Prva liječnička diploma obranjena u Splitu 1984. g. dra Duške Milovanović.

PROJEKT CIVILNE BOLNICE PERIKLA KOLUDROVIĆA I ZDRAVSTVO SPLITA U XIX STOLJEĆU

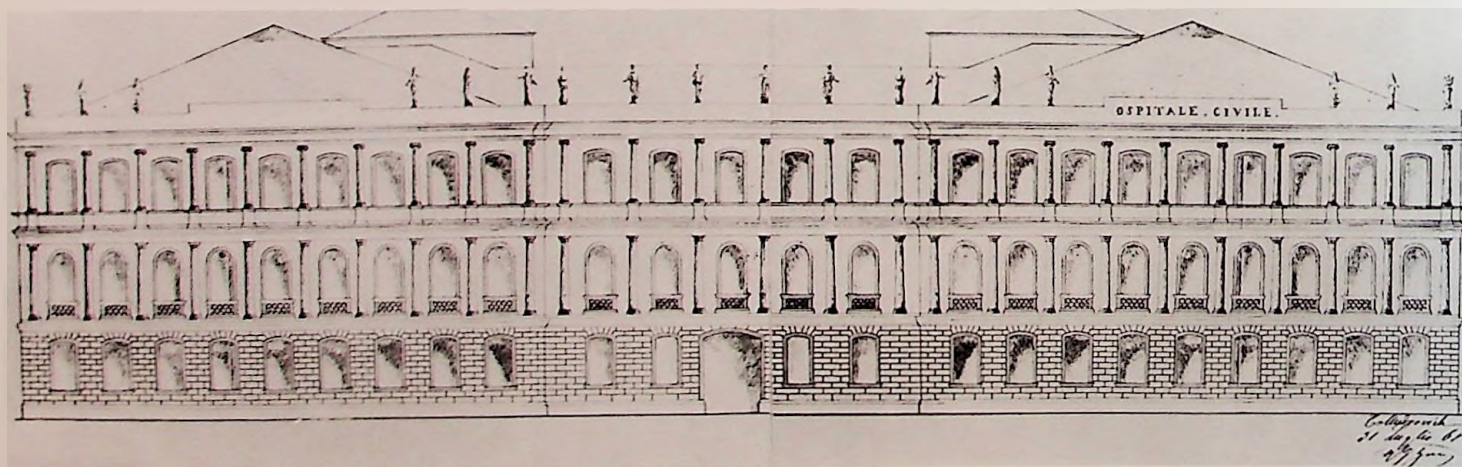
Neostvoreni projekt Civilne bolnice Perikla Koludrovića iz Splita od 31. srpnja 1868. godine je vrijedan dokaz tadašnjih naprednih razmišljanja o projektiranju bolnica.

Nacrti projektiraju bolnicu od 400 kreveta, 110 m duga a 52 m široka, na tri kata, s osam medicinskih odjela i ravnateljstvom, ukupno kvadrature od 13.000 m kvadr.

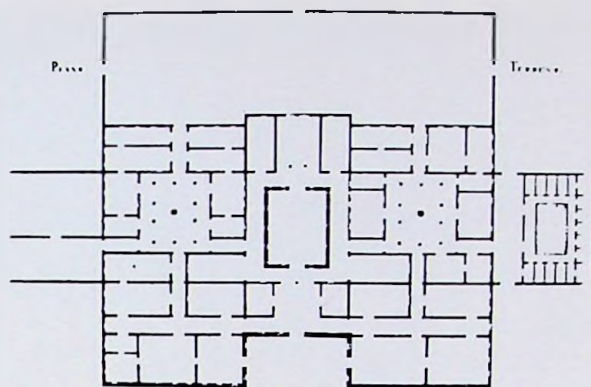
U prizemlju uz ravnateljstvo, ekonomat i kuhinju nalazi se laboratorij, apoteka, bazen za fizikalnu terapiju.

Na prvom katu projektirani su interni odjel (107 kreveta), dječji odjel (24 kreveta), zarazni odjel (47 kreveta), psihijatrijski odjel (32 kreveta).

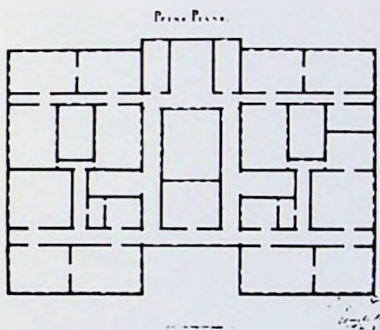
Na drugom katu bio je predviđen kirurški odjel s operacionom salom i sobama za postoperativno liječenje (110 kreveta), očni (32 kreveta) i dermatovenerološki odjel (48 kreveta).

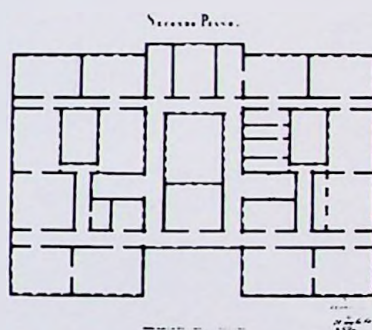
Pročelje projekta civilne bolnice od Perikla Koludrovića iz Splita – 31. VII 1868. g.

Isti projekt prizemlje.

Isti projekt prvi kat.

Isti projekt drugi kat.

Nakon prestanka turske opasnosti Split se razvija izvan gradskih bedema. Ne pojavljuju se više ni epidemije kuge. Međutim, karavanski trgovački promet slabi i prestaje pojavom parobroda i željeznica. Stoga i splitski lazaret prestaje djelovati. Umjesto njega organizira se pomorsko zdravstvo. U gradu djeluje sve više liječnika, od kojih neki igraju istaknutu političku i kulturnu ulogu. Dr Karlo Lanza je prvi direktor Arheološkog muzeja, dr Ante Kuzmanić jedan od začetnika hrvatskog narodnog preporoda u Dalmaciji, dr Ante Bajamonti istaknuti splitski načelnik, inače vođa autonomnaša, dr Franjo Bratanić, upravitelj gradske bolnice, ali i istaknuti slikar – amater.

Kratkotrajna francuska uprava smješta vojnu bolnicu u ženski samostan sv. Arnira, koji se 1826. pregrađuje za tu svrhu.

Civilna bolnica 1846. je dograđena i osuvremenjena. U njezinom sklopu i dalje se nalazi i nahodište.

SPLIT IZMEĐU DVA RATA (1918-1941)

Split se kao glavna luka u staroj Jugoslaviji razvija, širi i udvostručuje stanovništvom. Osim starih bolnica, civilne i vojne, osnivaju se i druge zdravstvene ustanove: Poliklinika, Higijenski zavod, Zdravstveni ured općine, privatni sanatoriji i dr. I broj liječnika se povećao, pa 1934. djeluje u Splitu 64 liječnika, 8 ljekarnika, 18 zubnih liječnika i zubara i 16 primalja.

Stara gradska bolnica postaje premalena, pa 1930. započinje gradnja nove bolnice na Firulama (po konačnom projektu arh. L. Horvata), ali do rata nije dovršen cijeli kompleks. Dugogodišnji ravnatelj bolnice bio je dr J. Račić.

Vojna bolnica djeluje u neprikladnoj zastarjeloj zgradi.

S P L I T

Pogled na Split 1925. god.

*Obnovljena Civilna bolnica godine 1872. prema zamisli dra Ivana Lucchinija.
Danas Muzej narodne revolucije*

Bolesnička soba civilne bolnice Grad

Operacijska dvorana civilne bolnice Grad

RAZDOBLJE OD 1941.
DO 1945. GODINE

ILEGALNA ZDRAVSTVENA SLUŽBA U SPLITU

Nakon kapitulacije Jugoslavije 17. travnja 1941. godine fašistički agresori vrše podjelu njenog teritorija.

Na temelju njemačko-talijanskog sporazuma Dalmacija se našla u talijanskoj okupacionoj zoni. U Split su Talijani ušli 15. travnja 1941. godine i započinju proces talijanizacije i fašizacije. Taj proces se provodi u svim oblastima privrede, prosvjete, sudstva i zdravstva.

Split je tada živio dvostrukim životom. Narodnooslobodilački pokret i nova revolucionarna vlast su vodili borbu pod terorom, patnjom i krvlju.

Toj borbi su se pridružili i zdravstveni radnici i organizirali ilegalnu zdravstvenu službu. Tom službom je rukovodio MK KPH Split, Akcioni odbor liječnika i Odbor za zdravstvo NOO-a Split.

U ilegalnoj zdravstvenoj službi za potrebe NOP-a radili su gotovo svi zdravstveni radnici Splita, među njima oko osamdeset liječnika.

Ilegalna zdravstvena služba je jako dobro funkcionirala i nije ju nikada okupator otkrio. Služba je bila organizirana po svim rajonima grada, u bolnici Grad i Firule, u Higijenskom zavodu, u Okružnom uredu, u ambulanti obrtnika i zanatlija, u nekim apotekama i zatvoru Sv. Roko.

Zdravstvena zaštita se pružala ranjenim borcima, članovima njihovih porodica, kao i svim aktivistima NOP-a.

U zdravstvenim ustanovama političkim zatvorenicima organizirano su se postavljale izmišljene dijagnoze, naročito zaraznih bolesti, vršile nepotrebne operacije kako bi se izbjegle represalije.

Stalno su se sakupljeni sanitetski materijal i instrumenti u bolnici iznosili i dostavljali partizanima.

Zdravstveni radnici su održavali kurseve za sanitetsko osoblje koje se pripremalo za odlazak u borbu.

Zbog svog ilegalnog rada mnogi liječnici su bili udaljeni s posla, ali ilegalna zdravstvena služba je i dalje uspješno funkcionirala.

Ilegalna zdravstvena služba Splita dala je svoj veliki doprinos u NOR-u.

Slobodi je žrtvovano 1.706.000 života.
 Poginulo je 305.000 a ranjeno 425.000 boraca NOV.J.
 U zarobljeništvu je bilo 170.000 ratnih zarobljenika
 a internirano je 320.000 jugoslavenskih patriota.
 Prinudno je raseljeno 530.000 ljudi.
 Pod prinudom je 270.000 osoba privredivalo
 za okupatora.
 Bez jednog ili oba roditelja ostalo je 236.000 dece.
 Bez domova je ostalo 3.500.000 stanovnika.

*Doprinos Jugoslavije u drugom svjet-
 skom ratu od 1941–1945. godine*

ZDRAVSTVENI RADNICI U JUGOSLAVIJI POGINULI U II SVJETSKOM RATU				
	U NOR-u	Od fašističkog terora	U logoru	% od svih lijepnika i studenata medicina 1940. g.
- Liječnika	208	500	708 (8)	14,16
- Studenata medicine	287	124	411 (21)	22,66
- Farmaceuta	31	165	198	
- Studenata farmacije	17	20	37	
Ukupno	545	809	1.354 (29)	
- Bolničarki medicinskih ses- tara, tehničara	3.578		3.578 (6)	
UKUPNO	4.123	809	4.932 (35)	
( ) Narodni heroji				

*Zdravstveni radnici u Jugoslaviji pogi-
 nuli u drugom svjetskom ratu*

Splitska civilna bolnica Grad u kojoj su se liječili mnogi pripadnici NOP-a

Opća bolnica Split – Firule u kojoj se spašavalo i liječilo 172 politička zatvorenika.

Higijenski zavod.

Sudski zatvor Sv. Roko u Splitu, kroz koji je prošlo preko petnaest tisuća političkih zatvorenika u vrijeme talijanske okupacije od travnja 1941. do rujna 1943. godine

19	Teodor Giovanni in Gaidiane	sanjatelj	1873	11. 10. 42	Disenterija Flexner	caus.
20	Ricardo Clara de Casimiro	usm. tor.	1916	12. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
21	Josephov Mihaila de Marra	banj. ma.	1941	12. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
22	Arachani Mihaila de Marra	marinara	1942	13. 10. 42	Paratifo B	caus.
23	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
24	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
25	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
26	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
27	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
28	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
29	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
30	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
31	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
32	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
33	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
34	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
35	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
36	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
37	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
38	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
39	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
40	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
41	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
42	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
43	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
44	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
45	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
46	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
47	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.
48	Mihaila Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
49	Arachani Mihaila de Marra	caus. ing.	1942	13. 10. 42	Disenterija del. nase	caus.
50	Teodor Giuseppe in Gaidiane	caus. ing.	1876	13. 10. 42	Travert. de. Disenterija	caus.

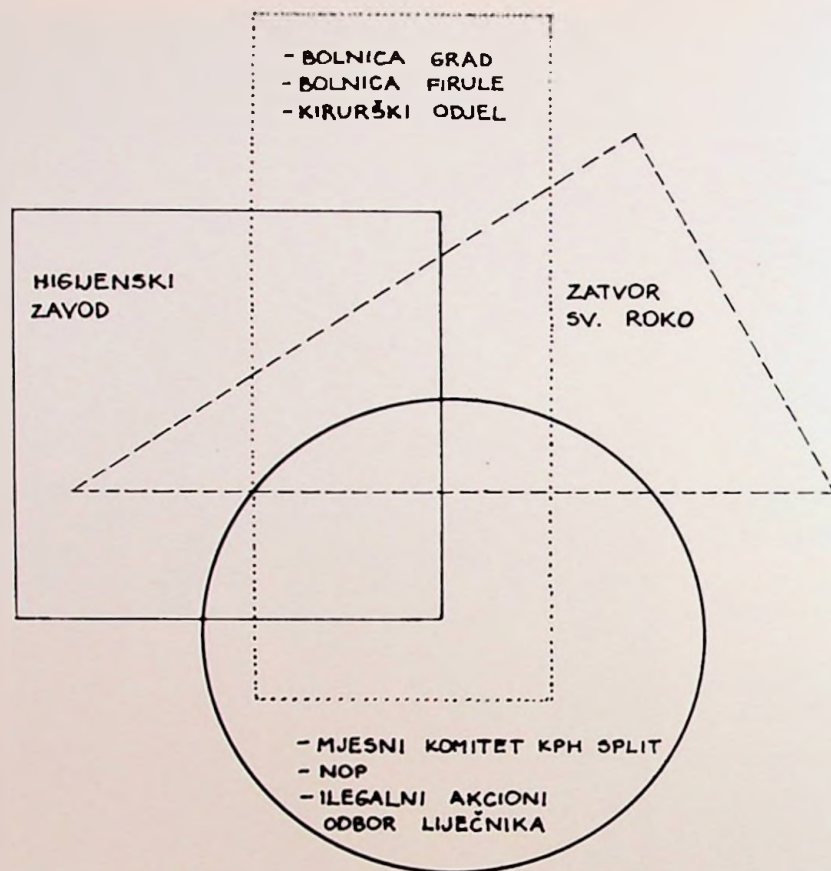
Spisak bolesnika na odjelu za zarazne bolesti 1942/43.
(Rešetkom su označeni zatvorenici)

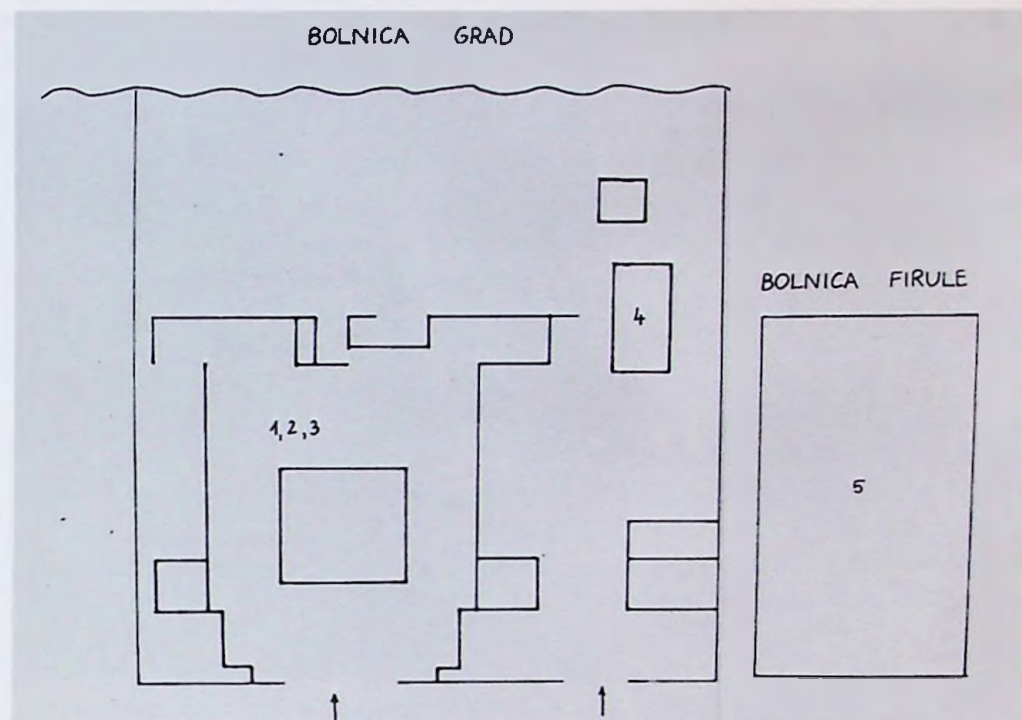

Zatvorenice zatvora Sv. Roko na liječenju u bolnici Grad, ljeti 1943.

Ilegalna organizacija zdravstvene zaštite u Splitu

- 1 – zatvor za muške na internom odjelu
- 2 – zatvor za žene na kirurškom odjelu
- 3 – zatvor za najopasnije (bombaše, itd.) na kirurškom odjelu
- 4 – zatvor za sve na kožnoveneričnom odjelu
- 5 – zatvor u zaraznoj bolnici Firule.

Zatvore su čuvali: na ulazu bolnice 2 agenta, ispred svakog bolničkog zatvora 1–2 agenta i 2 karbinjera, a oko bolnica patrole karabinjera.

Zatvori u bolnici Grad i Firule

№.1699/42

Spalato, li 9 Giugno 1942. XX.

Alla Signora

Dott. Kragić-Kraljević Vilma

S p a l a t o

Vi si comunica che non si ritiene per ora opportuno accogliere la Vostra domanda di frequentare questo Ospedale.

IL COMMISSARIO STRAORDINARIO:

/Dott. Alessandro Bocsi/

Udaljavanje nepogodnih liječnika iz bolnice u vrijeme talijanske okupacije

**NEPOTPUNI POPIS LIJEČNIKA I STUDENATA
MEDICINE KOJE JE OKUPATOR IZBACIO IZ
BOLNICE 1942. GODINE:**

1. Altaras dr Silvije
2. Buljević dr Ljubomir
3. Perera-Matić dr Isidor
4. Rudan dr Krsto (poginuli u NOR-u)
5. Jakobušić dr Augustin
6. Katunarić dr Hanja
7. Kraljević-Kragić dr Vilma
8. Kraljević dr Ljubomir
9. Parać dr Neven
10. Premeru dr Ante
11. Rožić dr Aleksije
12. Šarić-Remeny dr Suzana
13. Viličić Ratko, student
14. Britvić Marin, student
15. Kralj Ludvik, student

*Nepotpuni popis liječnika i studenata
medicine koje je okupator izbacio iz
bolnice 1942. godine*

DR. 11

**DOPIS REFERENTA ŠTABA IV. OPERATIVNE ZONE
OD 8. AVGUSTA 1942. GODINE NARODNOOSLOBODILAČKOM
ODBORU U SPLITU KOJIM SE TRAŽI SANITETSKI
MATERIJAL I LEKOVI**

AMBULANTA PRI STABU

IV OPERATIVNE ZONE

Br. — službeno

8. — avgusta 1942 g.

NARODNO OSLOBODILAČKOM ODBORU

Za sanitetsku grupu

SPLIT

Hitno nam je potrebno 20.— šprica od po 5.— i 10.— kubika
i 1.— od 20.— kubika.

Saznah smo da imate na raspoloženju veću količinu šprica pa
nam ih čim prije pošaljite.

Trebalo bi vakcinisati ljudstvo protiv tifusa pa Vas molimo da
čim prije nabavite veću količinu tifusne vakcine.

Treba nam također: rivanola, Burova, streptazol-masti pa Vas
molimo da nam i to istovremeno dostavite.

Pozdravljam vas sa našim borbenim pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Liječnik Štaba Zone:

Dr I. Matić, a. r.

*Dopis referenata Štaba IV operativne
zone dra Isidora Perere Matića od 8. 8.
1942. godine NOO u Splitu kojim se
traži sanitetski materijal i lijekovi.*

Dalmacija sa 5% stanovništva u Jugoslaviji dala je oko 20% boraca u NOVJ (Kardelj, Vis 1944.).

Split je dao oko 12.000 boraca i nekoliko tisuća aktivista u NOR-u i NOP-u.

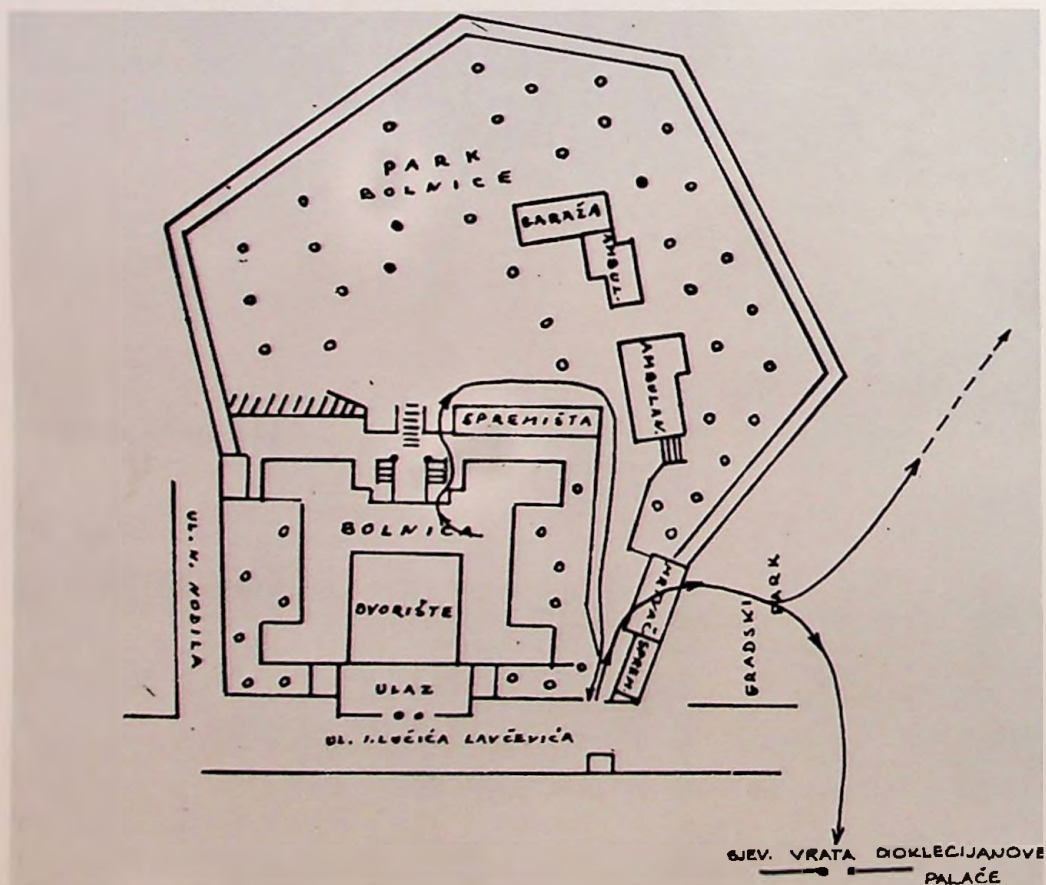
Svaki TREĆI građanin aktivno je učestvovao!

Kroz zatvore u Splitu prošlo je oko 15.000 zatvorenika (od toga oko 800 zatvorenica). Oko 5000 je deportirano u logore, a ubijeno je ili umrlo od maltretiranja oko 300.

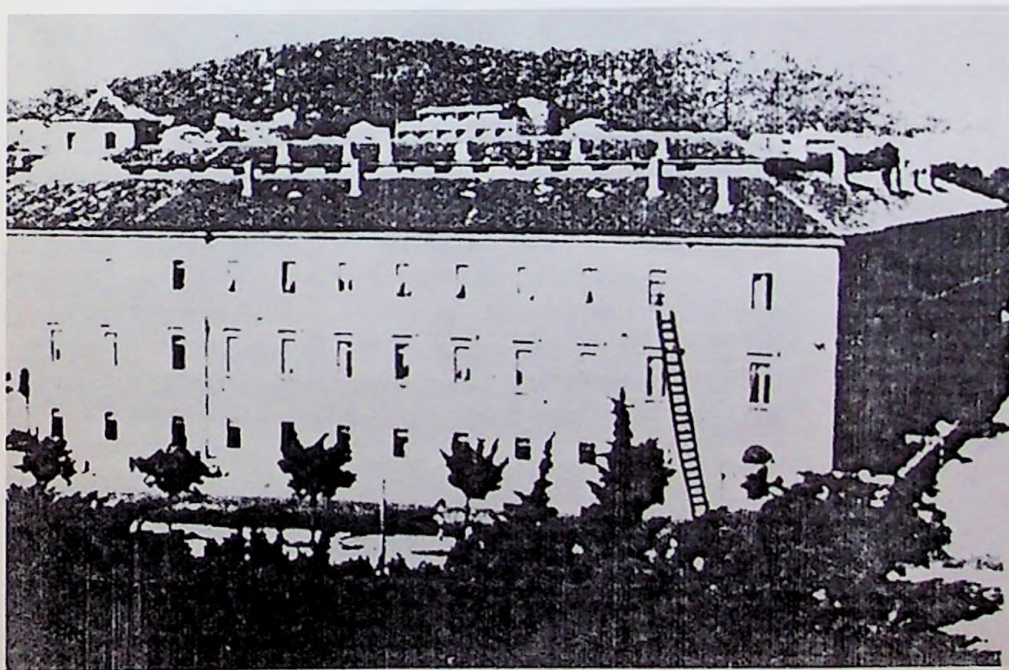
Kroz Bolnicu prošlo je približno 350 zatvorenika i zatvorenica, od kojih je 20 strijeljano, a umrlo je od posljedica maltretiranja, batinanja i opeklini 11, te od teških bolesti i iscrpljenja 10.

Prvenstveno treba naglasiti nekoliko veoma uspješnih bjegova iz splitske bolnice (Ante Jurjević Baja, Veljko Maskareli, Veljko Jelaska, Nikola Piplović, Stanko Piplović i drugi), zahvaljujući smišljenoj dobroj organizaciji u koju su učestvovali rukovodeći forumi grada, aktivisti zatvorenici i zdravstveni radnici. Međutim, treba napomenuti i dva neuspjela bijega iz bolnica dvaju narodnih heroja Ivana Lučića Lavčevića i Rade Končara.

Bježanje Ivana Lučića Lavčevića 13. 3. 1942.

Bježanje Rade Končara iz improvizirane bolnice u starom Sjemeništu ožujka 1942.

13. ožujka 1942. I. L. Lavčević nalazi se u bolnici Grad, kada je uslijedio organizirani bijeg iz bolnice.

Mosorski odred određuje tri dobrovoljca: Jakšu Baučića, Ljubu Uvodića Razina i Kazimira Tomaša Lešu, koji nakon prostudirane situacije u Splitu, presvučeni u građanska odijela, s falsificiranim propusnicama i legitimacijama, naoružani uz pomoć ulaze u bolnicu Grad, napadaju talijanskog stražara, omamljuju ga kloroformom, pronalaze iscrpljenog I. L. Lavčevića, presvlače ga, daju mu pištolj i vode s unaprijed pripremljenim ključem na sporedna vrata kruga bolnice. Ključ ne može otvoriti vrata i svi preko mrtvačnice prebacuju se preko bedema u gradski perivoj. I. L. Lavčević povređuje noge, pratilac pomaže da se domogne geta. Dvojica s pištoljima bježe kroz park, a pratilac je dovukao Lavčevića do Zlatnih vrata, kad mu Lavčević naređuje »Bježi, spasavaj se!« Ponovno je Lavčević uhapšen i mučen. S krivom dijagnozom »tifus« dopremljen je u Zarazni odjel na Firule. Potpuno malaksalog, nepokretnog 23. 12. 1942. g. odvođe i ubijaju ga blizu bolnice.

Rade Končar sekretar CK KPH 4. listopada 1941. g. ilegalno dolazi u Split. U studenom 1941. g. u momentu bijega rane ga i hapse. Premještaju ga u Vojnu talijansku bolnicu. U bunilu nakon strašnih mučenja skače s drugog kata bolnice, pada na žice, te ranjen ponovo biva smješten na drugi kat iste bolnice.

Organizirana potraga preko Vuli Delić uspije pronaći da je Rade Končar u Vojnoj bolnici i organizira se bijeg iz bolnice ožujka 1942. g. Podmeće se u bolnici požar, s time da se uz pomoć vatrogasaca oslobodi i izvuče iz bolnice. Međutim, prije intervencije naših aktivista karabinjeri su Radu Končara odveli u zatvor Sv. Roka. Ni pokušaj da se zamijeni za talijanskog oficira nije uspio. Dana 18. V 1942. brodom sa 73 komunista, skojevca i simpatizera prebacuje se u Šibenik gdje je s 25 splitskih rodoljuba strijeljan 22. V 1942. Kada su fašisti prije streljanja pitali ga i nudili pomilovanje, rekao je: »Milost ne tražim, niti bih vam je dao!«.

RAZDOBLJE OD 1945. DO 1985. GODINE

OPĆA BOLNICA SPLIT

Opća bolnica Split postoji kontinuirano 191 godinu (od 1794.). Ima regionalni karakter i spada u velike suvremene zdravstvene ustanove u nas. Organizirana je u tri OOUR-a i Radnu zajednicu, ima 25 medicinskih odjela. Na čelu je ravnatelj, a najviši organ upravljanja je Savjet bolnice.

Bolnica s oko 80.000 metara četvornih površine ima 1228 bolesničkih postelja i 2048 zaposlenih. Od 226 liječnika specijalista 32 su magistri znanosti, a 30 doktori znanosti (1985. godine).

Tri su osnovne zadaće Bolnice: liječenje bolesnika, stručna izobrazba zdravstvenih radnika i znanstveni rad.

U Bolnici se godišnje liječi oko 33.000 bolesnika, izvrši preko 350.000 specijalističkih pregleda i oko 1,300.000 usluga (laboratorijskih, rendgenskih i drugih). Kapacitetima Bolnice najviše se koriste stanovnici splitske općine (56,1 posto), zatim žitelji dalmatinske regije (33,0 posto), te drugih dijelova Hrvatske i Jugoslavije (10,9 posto).

Panorama Opće bolnice Split u predjelu Firule.

Veliki paviljon, najveći je objekt Bolnice (oko 700 bolesničkih postelja). U njemu je smještena većina bolničkih odjela, brojni laboratoriji i drugi sadržaji. Potpuno je dovršen 1977. godine.

Skulptura »Majka i dijete«, rad Ivana Meštrovića. Umjetnik je skulpturu darovao Rodilištu 1953. godine. Nalazi se ispred glavnog ulaza u Bolnicu.

Kompleks, Opća bolnica, pogled sa zapada.

Bolnica je nastavna baza za izobrazbu i usavršavanje zdravstvenih radnika svih profila (srednja i viša stručna sprema, dodiplomska i postdiplomska nastava medicine). Uz sudjelovanje stručnjaka iz drugih zdravstvenih ustanova, nastavu medicine održava osam profesora, osam docenata i niz drugih stručnjaka Bolnice.

Znanstvena djelatnost odvija se u okviru Jedinice za znanstveni rad Bolnice.

Moderna medicina je posljednjih godina ostvarila veliki napredak na utvrđivanju i liječenju mnogih bolesti suvremenog čovjeka. To je omogućio, među ostalim, nagli tehnološki razvitak u svijetu. Rezultati tog tehničkog progressa sve više se primjenjuju i u medicini.

Sve savršenija rendgenska aparatura, moćni izvori zračenja, radioizotopi, ultrazvuk, električna računala, televizija, magnetska rezonancija i drugo postali su neophodni u velikim modernim bolnicama u svijetu i u nas.

Zgrada Odjela za zarazne bolesti. Najstariji je bolnički paviljon na Firulama (1933.). Predstavlja jezgru oko koje je izgrađen kompleks zgrada Bolnice. Odjel ima 84 standardne bolesničke postelje, ali se u slučaju epidemije taj broj znatno poveća.

Glavni ulaz u veliki paviljon.

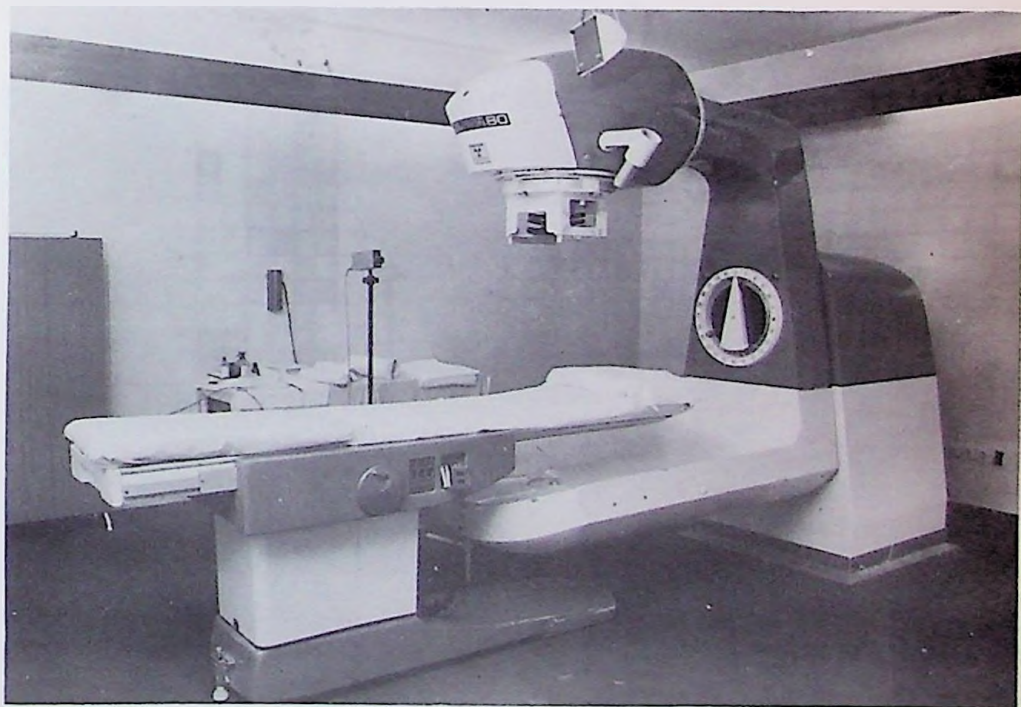

Paviljon Odjela za plućne bolesti, izgrađen 1958. godine. Ima 114 bolesničkih postelja. Od 1980. godine u prizemlju se nalazi Odjel za kožne i spolne bolesti.

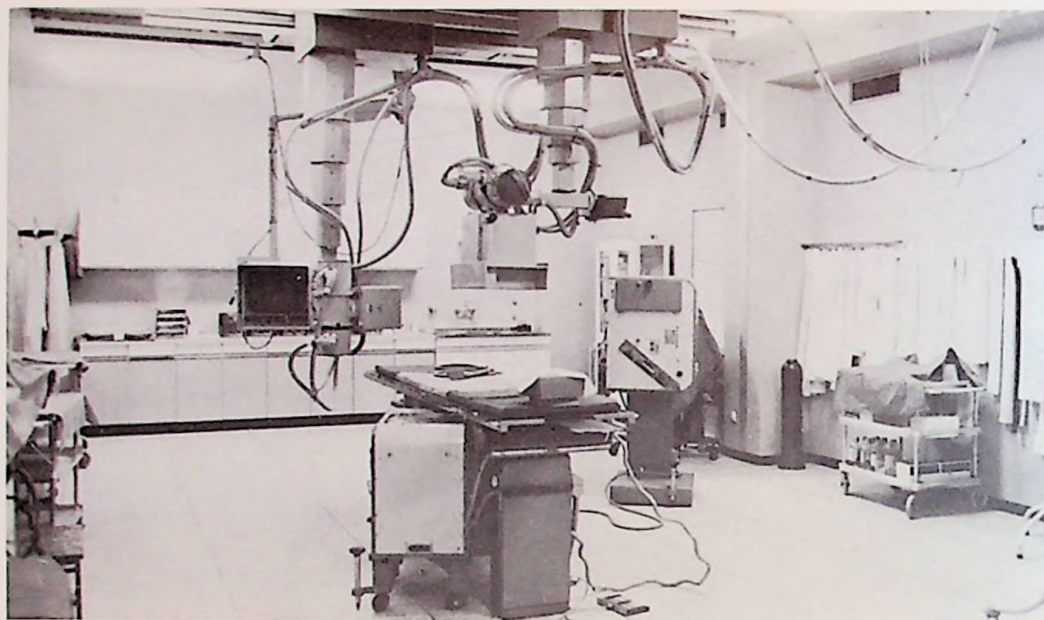

Paviljon Kliničkog centra za onkologiju i radioterapiju, izgrađen 1972. godine. Relativno mala, ali lijepa i funkcionalna zgrada ima 40 bolesničkih postelja. Liga za borbu protiv raka – Split.

Tzv. kobaltna bomba u Kliničkom centru za onkologiju i radioterapiju. Uređaj se koristi u liječenju malignih bolesti.

Zavod za radiologiju. Prikazan je dio suvremene rendgenske opreme u dvorani za angiografiju.

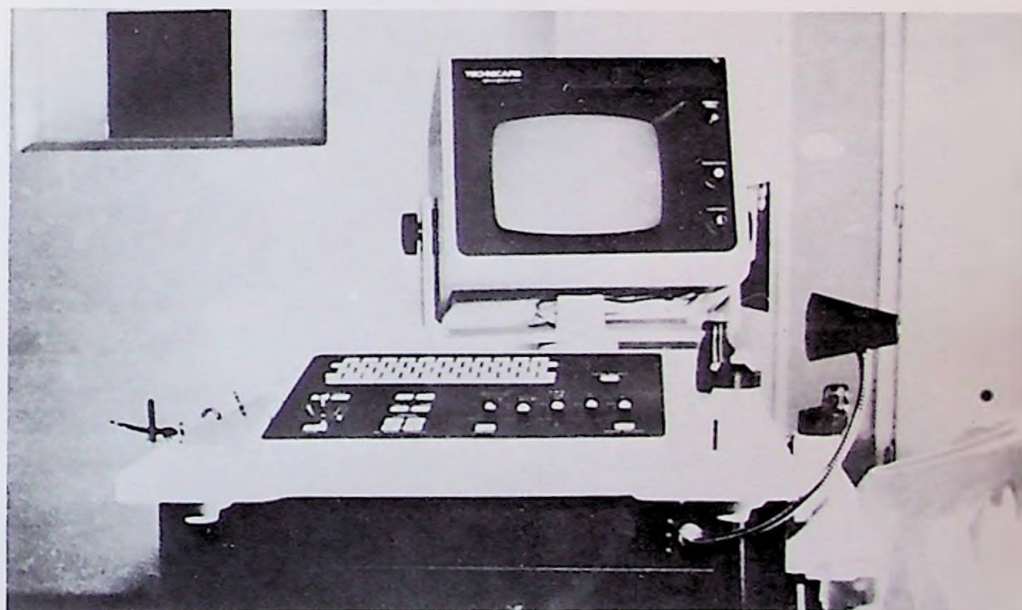

Odjel za nuklearnu medicinu. Gama-scintilacijska kamera, korištenjem radio-izotopa omogućava morfološko-funkcionalna ispitivanja gotovo svih organa i sistema ljudskog tijela.

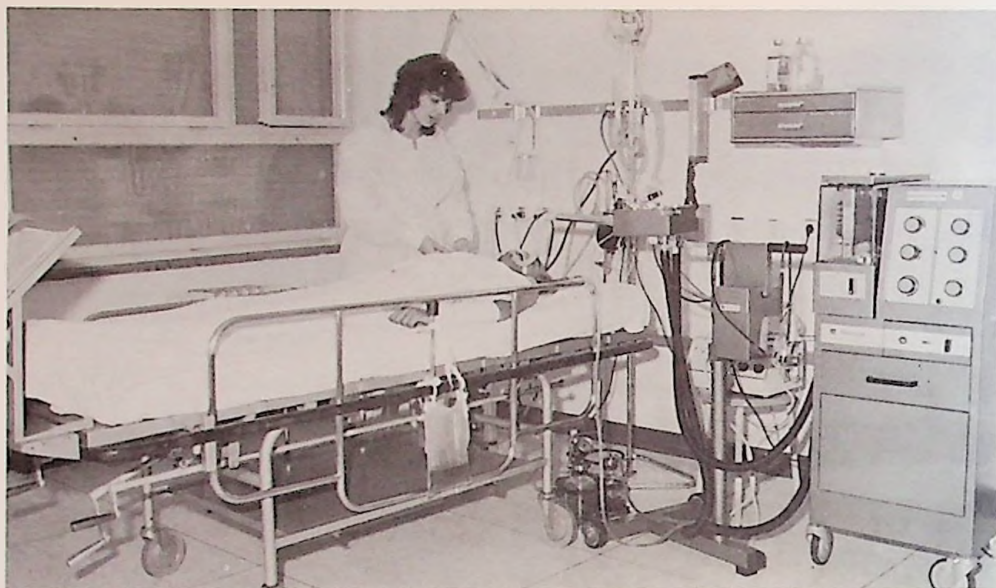

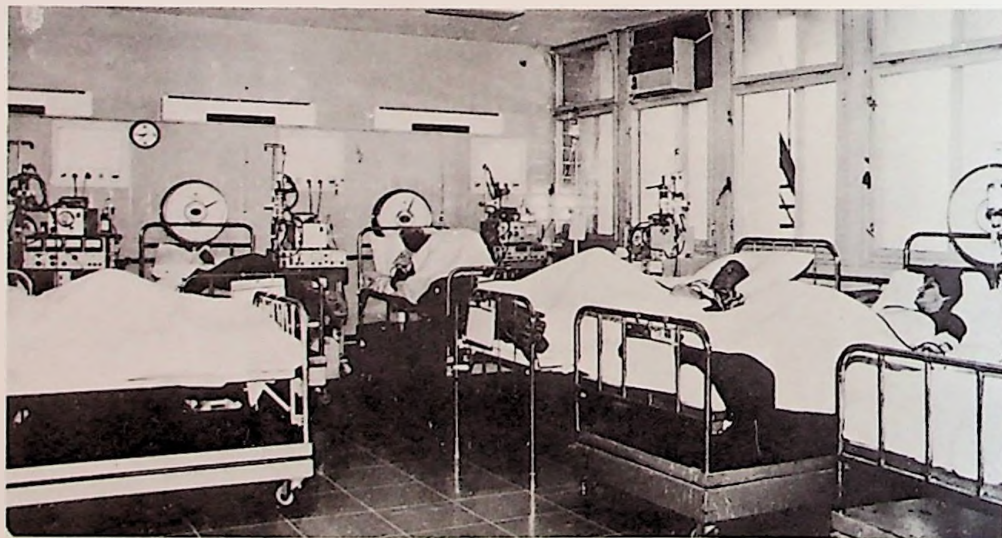
Operacijske dvorane, suvremeno opremljene, omogućuju obavljanje najsloženijih kirurških zahvata.

Najnovija ultrazvučna aparatura za pregled trbušnih organa, smještena u Zavodu za radiologiju. I drugi odjeli Bolnice posjeduju suvremene ultrazvučne aparate za kardiološke, ginekološke i neurološke preglede.

Odjel za intenzivno liječenje i reanimaciju ima veliku ulogu u liječenju najtežih bolesnika. Opremljen je aparatima za održavanje vitalnih funkcija.

Dvorana za hemodijalizu. Hemodijaliza je važan postupak u liječenju bubrežnih bolesnika, kojom se iz krvi odstranjuju toksične tvari. Bolnica ima deset aparata za hemodijalizu.

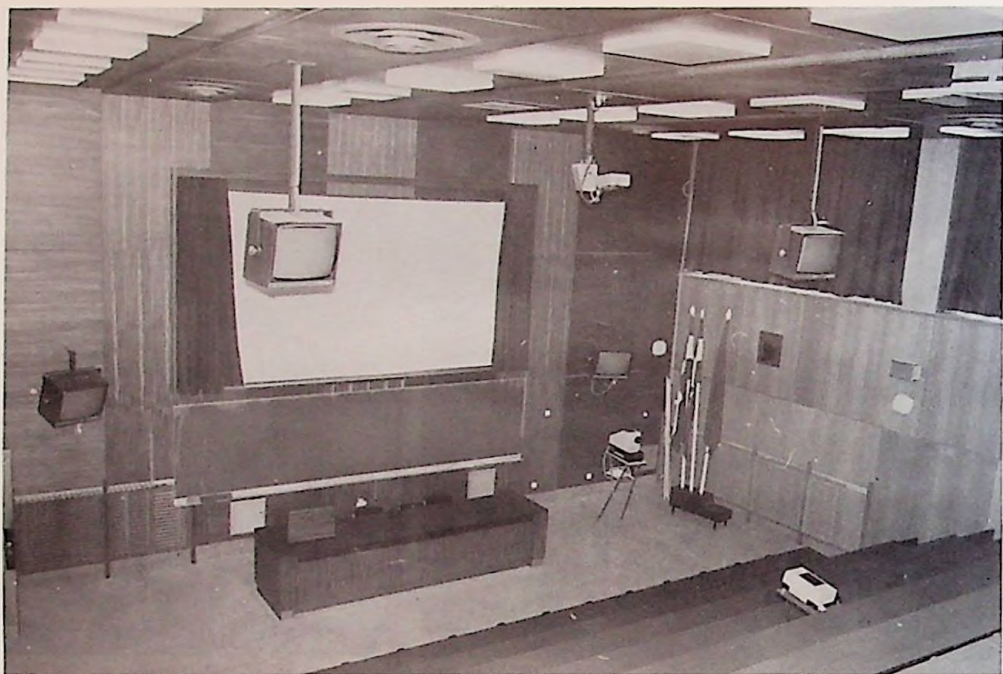

Centralna biblioteka raspolaže velikim knjižnim fondom. U sadašnjim prostorijama nalazi se od 1976. godine. Biblioteka osigurava stručnjacima Bolnice dobre uvjete za praćenje domaće i strane medicinske literature.

Uz veliku materijalnu pomoć društvene zajednice Bolnica održava korak s tim suvremenim gibanjima na području medicine. Neke od modernih dijagnostičkih i terapijskih mogućnosti Bolnice prikazane su na ovoj izložbi. Nedostaje aparatura za kompjutoriziranu tomografiju (CT) koja omogućava slojevno snimanje svih dijelova tijela. Nabava najnovijeg tipa tog uređaja upravo se privodi kraju.

Stalno stručno usavršavanje i znanstveni rad važni su zadaci rada zdravstvenih radnika Bolnice. Jedan od pokazatelja takvog djelovanja je publiciranje u domaćim i stranim medicinskim časopisima. Stručnjaci Bolnice objave godišnje preko stotinu stručnih i znanstvenih radova.

Moderna predavaonica sa 120 sjedišta. Opremljena je uređajima za projiciranje di-japozitiva i filmova. Sistemom interne televizije moguć je prijenos toka operacije iz operacijskih dvorana do predavaonice.

VOJNA BOLNICA
»DR ISIDOR PERERA MATIĆ« SPLIT

Dr Isidor Perera Matić

Po oslobođenju Splita 1944. godine bolnica VIII udarnog korpusa iz Visa seli u Kaštela, a iz Kaštela u Split u zgradu »Sjemeništa«, gdje ostaje sve do 1966. godine, kada se premješta u moderno, novoizgrađeno zdanje u istočnom predjelu novog Splita.

Vojna bolnica u »Sjemeništu« 1946–1966. g.

Eksperimentalni operacioni blok u krugu stare Vojne bolnice 1960. g.

Godine 1946. dobija naziv »Glavna mornarička bolnica«, a godine 1982. formira se Vojnomedicinski centar Split, sastavljen od Vojne bolnice, Instituta za pomorsku medicinu, Regrutnog centra i apoteke. Organizirano, prostorno, kadrovski, znanstveno-istraživački, edukaciono, Vojna bolnica se stalno razvija prateći suvremena dostignuća medicine i tehnike, s osnovnim ciljem osiguranja zdravstvene zaštite oružanih snaga, naročito Jugoslavenske ratne mornarice, u elementarnim nepogodama u miru, u ratu, uz maksimalno moguće pružanje zdravstvene zaštite civilnom stanovništvu. Tako se Vojna bolnica uklapa u organizaciju zdravstvene zaštite stanovništva Općine Split, subregije i regije.

Vojna bolnica sa oko 500 kreveta, uz upravu, razvija sve potrebne specijalističke centre, odjele, odsjeke, biblioteku s predavaonicom, polikliničku službu, koje prati dijagnostičko-laboratorijska i pomoćno-tehnička služba.

Kompleks nove Vojne bolnice 1964. g. u izgradnji.

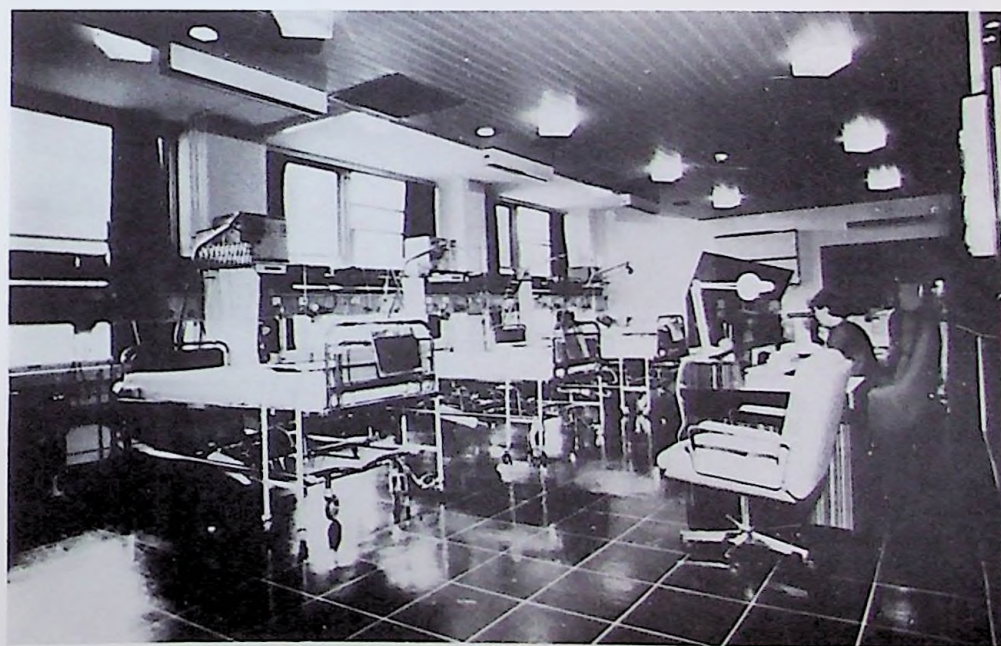
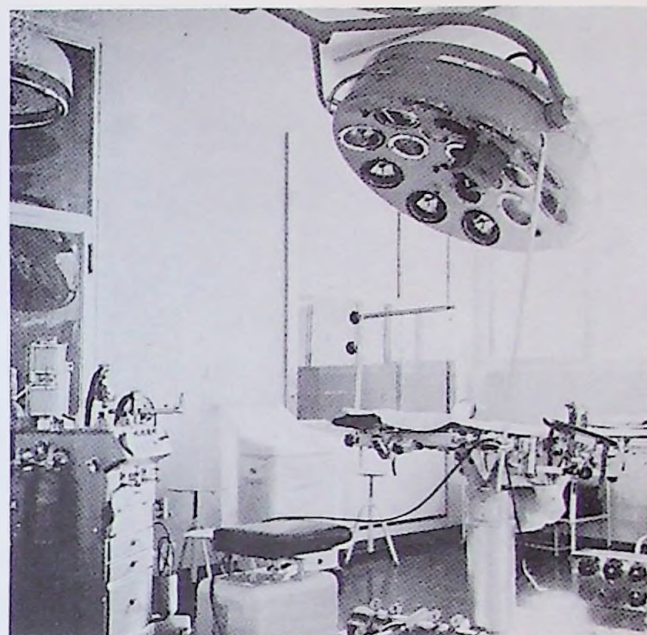
Pročelje Vojne bolnice.

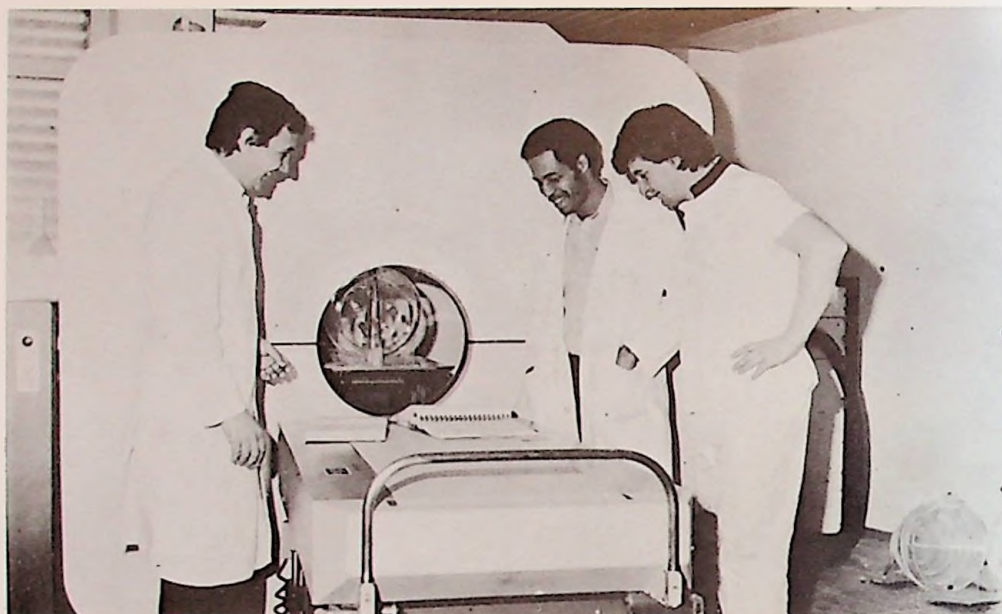
Zgrade pozadinske službe Vojne bolnice sa spuštanjem helikoptera.

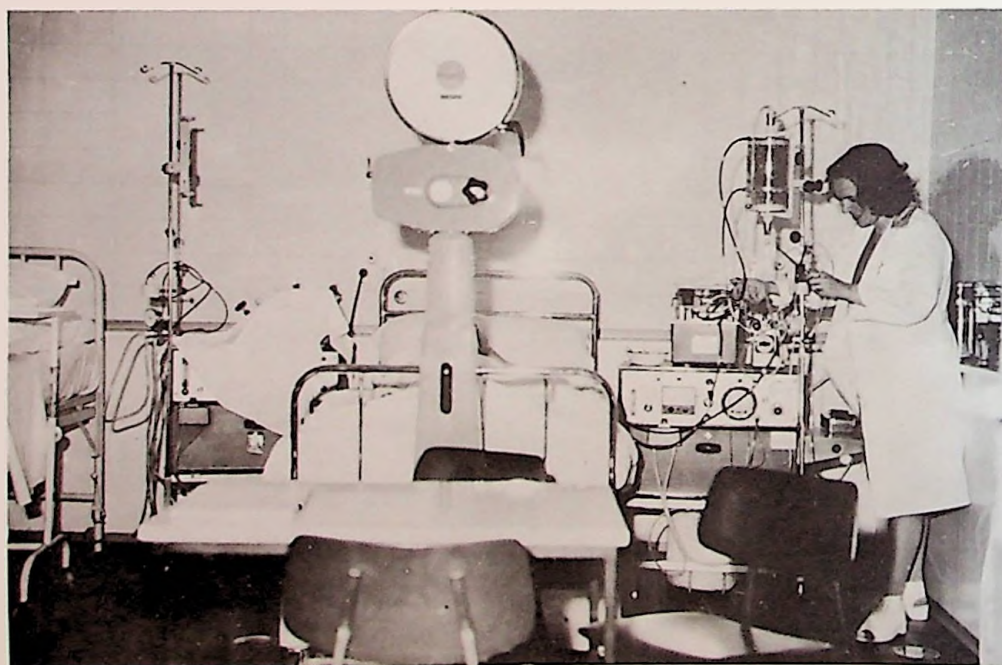
*Glavna operaciona sala
operacionog bloka*

Centralna intenzivna terapija 1982.

Kompjutorizirana tomografija RTG odjela 1982.

Bubrežna dijaliza

Predavaonica

Biblioteka

Čuvajući iskustva i etički lik zdravstvenog radnika u II svjetskom ratu i prateći dostignuća medicinske znanosti i prakse, Vojna bolnica kao preventivna, kurativna, naučno-istraživačka i edukativna ustanova postala je i sveučilišna nastavna baza.

Garnizona ambulanta u Splitu

INSTITUT ZA POMORSKU MEDICINU

Institut za pomorsku medicinu Ratne mornarice osnovan je 1964. godine u Splitu.

Nastao je iz Higijenskog instituta Medicinskog centra RM kao rezultat napora grupe liječnika, entuzijasta, da se sve veći broj specifičnih zdravstvenih problema u našoj Ratnoj mornarici rješavaju na visokostručnoj razini.

Danas je Institut suvremena i afirmirana sanitetska ustanova, koja svoje usluge pruža i trgovačkoj mornarici, pomorskoj privredi i klubovima ronilaca na Jadranu i širom Jugoslavije. To je i jedinstvena zdravstvena ustanova osposobljena za specifično liječenje oboljelih ronilaca.

Higijenska škola Sanitetskog odsjeka štaba baze NOVJ u Bariju. Grupa naših i savezničkih liječnika.

Stara zgrada Higijenskog instituta MC RM u Ivanovićevoj ulici u Splitu.

Prva izložba zdravstvenog prosvjeđivanja u R.M 1947. godine u Splitu.

Prvi mikrobiološki odjel u Institutu poslije drugog svjetskog rata.

Vakcinacija protiv variole (epidemija u Jugoslaviji u ožujku 1972. g.)

Zgrada novog Instituta za pomorsku medicinu, završena 1981. godine.

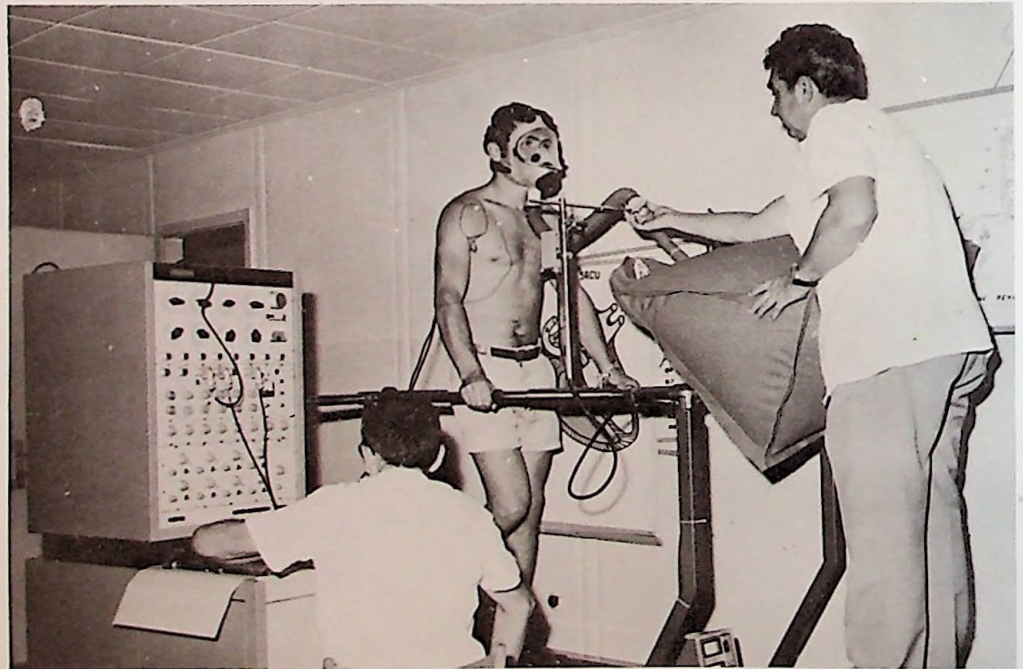
Grupa epidemiologa i mikrobiologa vrši prevenciju i suzbijanje epidemije zaraznih bolesti, obavlja imunoprofilaksu i zdravstvenu zaštitu i priprema putnika i povratnika iz tropskih zemalja.

Rad u oblasti medicinske toksikologije obuhvaća rutinske i studijske zadatke u medicini rada, zaštite na radu i zaštite čovjekove okoline. Veoma je razvijena služba dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije za potrebe flote i ratnih luka.

Posebnu radnu jedinicu čini grupa zdravstvenih ekologa orijentirana na rad u oblasti pomorske i opće higijene.

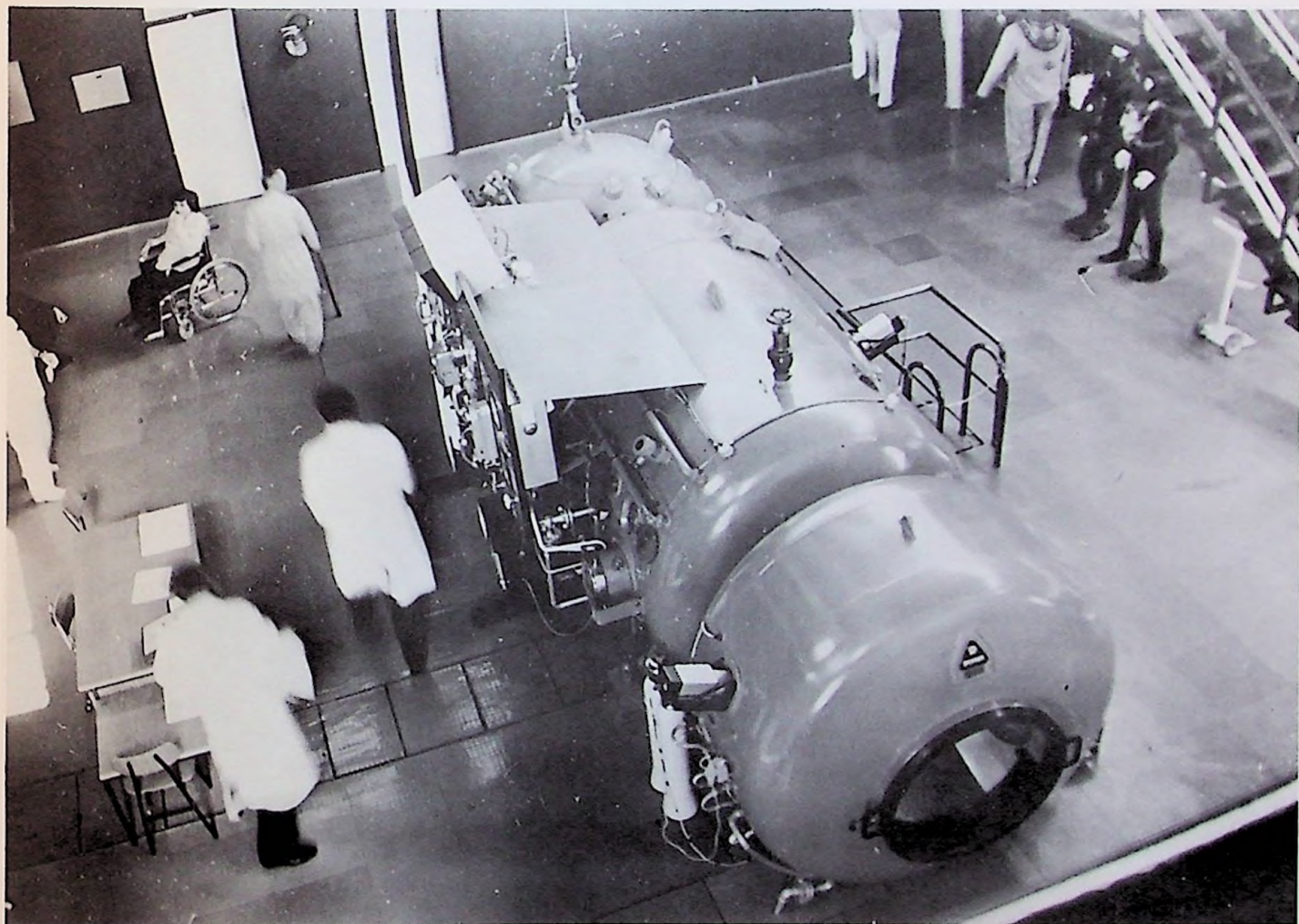
Odjeljenje za podvodnu i hiperbaričnu medicinu, pored liječenja specifičnih oboljenja ronilaca, vrši medicinsku selekciju i kontrolu ljudstva specijalnih jedinica, fiziološko-tehnička ispitivanja opreme za ronjenje, a široko je razvijena primjena kisika pod pritiskom u kliničkoj medicini. Nastavna djelatnost Instituta je usmjerena na izobrazbu sanitetskih starješina i zdravstvenih radnika iz pomorske medicine.

Institut je i nosilac naučnoistraživačkog rada u oblasti pomorske medicine, u čemu je do sada zapažen niz istraživačkih programa.

Ispitivanje funkcije srca i pluća u toku opterećenja.

Rekompresiona komora u novom Institutu.

*Liječenje kisikom pod pritiskom
u rekompresionoj komori.*

Ciklonizacija brodova RM.

*Entomološki laboratorij u službi
DDD.*

*Iz rada Instituta, ispitivanje buke
na ratnom brodu.*

ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA

Zavod za zaštitu zdravlja je radna organizacija kojemu je osnovna djelatnost zdravstveno preventivna, a kao sporedna obrazovanje, stručno usavršavanje kadrova u stjecanju znanja. Postoji i djeluje preko 60 godina. Nastaje 1929. godine spajanjem Bakteriološke stanice u Splitu i Instituta za suzbijanje malarije, odn. »Higijenskog zavoda« u Trogiru. Nadležnost tadašnjeg Higijenskog zavoda proteže se na teritorij današnje ZO Split i dijelom SR BiH.

Između dva svjetska rata djelovanje Zavoda se svodi na rješavanje javno zdravstvenih problema toga doba u čemu istaknuto mjesto

Institut za malariju u Trogiru 1922. godine

Asanacione radnje – pod vodstvom Zavoda provodila se borba protiv malarije. Jedan od vidova suzbijanja malarije je bilo izvođenje većih i manjih asanacionih radova (uređivanje kanala, lokava i baruština, čišćenje jaruga, te drugih objekata gdje se drže ličinke komaraca).

Higijenski zavod u Splitu na mjestu sadašnje zgrade Općinske uprave

zauzimaju protuepidemijske aktivnosti i zdravstveno-prosvjetni rad na terenu. U toku drugog svjetskog rata rad Zavoda se prilagođava specifičnim uvjetima ratnog stanja. Nakon oslobođenja Zavod nastavlja s klasičnim higijensko-epidemiološkim i socijalno-medicinskim aktivnostima i postiže izvanredne rezultate u sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti (malarije, tuberkuloze, luesa, tifusa i drugih bolesti).

Od 1961. godine djeluje pod nazivom Zavod za zaštitu zdravlja, kada mu je povjerena uloga zdravstvenog centra za područje tadašnjeg kotara Split. Zavod iz čisto operative ustanove s velikim obujmom rutinskih poslova i određenih administrativnih nadležnosti prerasta u specijaliziranu socijalno-medicinsku i higijensko-epidemiološku instituciju, a razvija i edukativnu djelatnost od 1963. godine

Prof. dr Andrija Štampar sa studentima u posjetu Institutu za malariju u Trogiru.

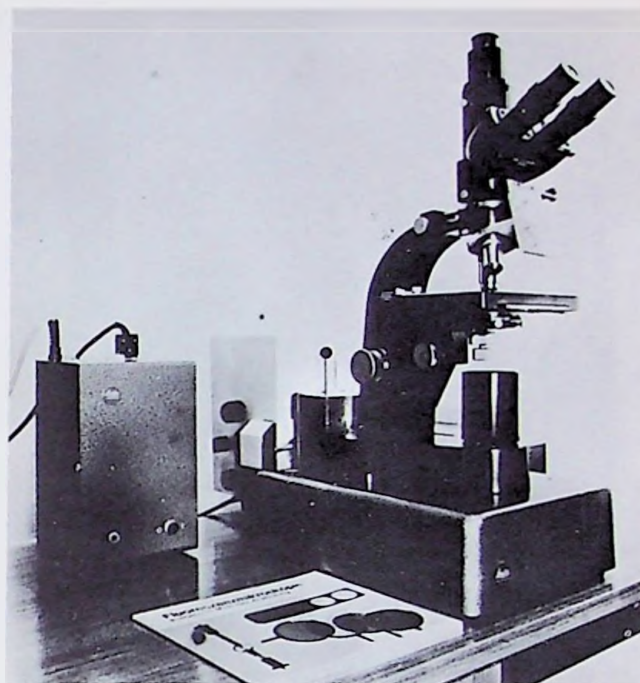
Zavod za zaštitu zdravlja – od 1933. godine. Zavod se nalazi na sadašnjoj lokaciji na Gričama.

Zavod organizira prvi postdiplomski studij u Splitu za liječnike tako da su do sada 147 liječnika završila specijalizaciju ili postdiplomski studij iz opće medicine, školske medicine, medicine rada i urgentne medicine. U sastavu Zavoda nalaze se slijedeće organizacione jedinice:

- Odjel za mikrobiologiju,
- Odjel za epidemiologiju,
- Odjel za socijalnu medicinu i zdravstvenu ekologiju,
- Odjel za ispitivanje prehrane,
- Odjel za ispitivanje voda i atmosfere, i
- Odjel zajedničkih poslova.

U Zavodu je udružilo rad 87 radnika, od toga 1 docent, 3 doktora znanosti, 9 magistara znanosti, 10 specijalista i 2 specijalizanta. Ukupno je objavljeno 550, što stručnih i znanstvenih radova, što posebnih knjiga, publikacija i sl.

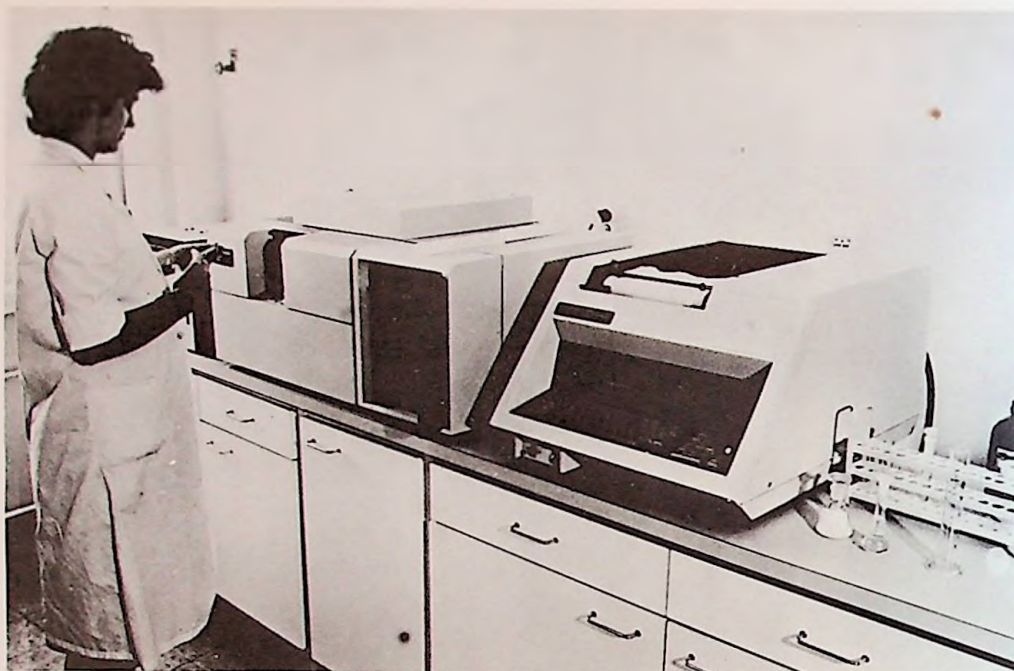

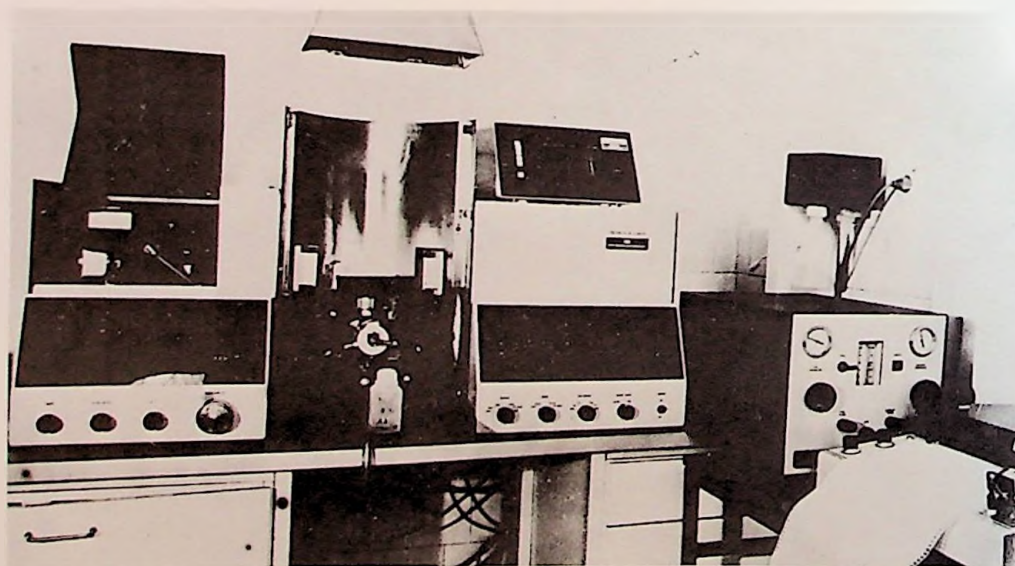
Fluorescentna dijagnostika

Epidemiološki odjel – Ambulanta za cijepljenje

Plinski kromotograf PE-Sigma 1 B – za određivanje ostatka pesticida i organskih otapala u živežnim namirnicama, vodi i tlu.

Javno zdravstveni laboratorij – suvremena aparatura Atomski apsorpcioni spektrofotometar za određivanje teških metala u zraku, vodi, živežnim namirnicama i tlu.

Radnici Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu 1982. godine.

DOM ZDRAVLJA »Dr PETAR VITEZICA«

Prije rata u Splitu nije bilo izvanbolničke zdravstvene zaštite u pravom smislu riječi, već su postojale samo dvije prvenstveno preventivne ustanove, školski i antituberkulozni dispanzer, dok su čitavu kurativu vršili privatni liječnici.

Poslije oslobođenja se to naglo mijenja pa su uz postojeća dva dispanzera osnovani još dječji i kožnovenerični, te nekoliko ambulanta tadašnjeg okružnog ureda (socijalnog osiguranja) za liječenje građana, kao i ambulante za radnike, koje su bile male i rascjepkane. 1946. godine osniva se poliklinička služba sa sedam specijalističkih ambulanta.

U siječnju 1947. godine, na sastanku svih pročelnika zdravstva okružnih i oblasnih NO, date su smjernice za organizaciju zdravstvene službe na čitavom teritoriju NR Hrvatske. Na području splitskog oblasnog NO od tada se stanje nešto poboljšava, te dotadašnje rascjepkane ambulante spajaju se u jednu jaču organizacionu cjelinu, a svi dispanzeri postali su općinske ustanove. Ovakva organizacija zdravstvene sužbe djelovala je sve do 1953. godine.

HISTORIJAT

Dana 18. svibnja 1953. godine osniva se Dom zdravlja u Splitu. Nastaje integriranjem postojećih ambulanti socijalnog osiguranja radnika, zdravstvenih stanica za ostale građane i četiriju dispanzera (školski, dječji, kožni i ATD). Svoj rad započeo je sa 155 radnika, od kojih je polovina bila nemedicinsko osoblje. 21 liječnik sa svojim timom i pojedinačno pružali su tada zdravstvenu zaštitu za 97.575 stanovnika općine Split. Nedjelje – dani odmora – provodile su kompletne ekipe na terenima Zagore i Šolte pružajući zdravstvene usluge stanovnicima tog područja pod parolom »grad-selo«.

Na čelu ustanove kao prvi ravnatelj postavljen je dr Petar Vitezica, u čiju čast od 1973. godine Dom nosi njegovo ime.

Danas je Dom zdravlja »Dr Petar Vitezica« Split jedna od najvećih zdravstvenih radnih organizacija za pružanje primarne zdravstvene zaštite u Jugoslaviji.

Dr Petar Vitezica prvi ravnatelj od 1953. g.

Od 1. 1. 1974. godine Dom zdravlja je samoupravno organiziran u pet OOUR i RZZS.

Djeluje u 87 jedinica u kojima radi oko 1.400 radnika. Od toga 292 su liječnici i liječnici-stomatolozi, od čega su 139 specijalisti, dok su 576 više i srednje medicinske sestre i tehničari, a radna zajednica Zajedničke službe upošljava 108 radnika.

*Brod »Radnik« 1948. g.
Povratak iseljenika. Brodski liječnik dr Petar Vitezi-
ca.*

Dom zdravlja »Dr Petar Vitezica« Split – Upravna zgrada.

Danas imamo 24 zdravstvene stanice za građane, 15 zdravstvenih stanica za radnike i 12 dispanzera unutar kojih djeluju odjeli koji s primarnom zdravstvenom zaštitom čine nedjeljivu cjelinu, a manjim dijelom su i konzilijarnog karaktera.

Stomatologija.

Radi deficitarnosti stomatologa Medicinski fakultet u Zagrebu osniva u Splitu 1961. godine Višu stomatološku školu, u koju se upisuje osam generacija od kojih je većina kasnije završila stomatološki fakultet. Godine 1971. osniva se Poliklinika za zaštitu zubi i usta, a 1979. istoimeni OOUR u kojemu danas djeluje 108 stomatoloških timova raznih specijalnosti.

Zgrada primarne zdravstvene zaštite

Stanica hitne medicinske pomoći.

Dječji dispanzer

Dispanzer za sportsku medicinu.

Dispanzer je smješten u Sportskom centru Gripe na prostoru od 680 m² u 8 jedinica. Djelatnost mu je aktivna i pasivna zaštita sporta pod kontrolom dvojice liječnika specijalista sportske medicine.

Zahvaljujući sredstvima mjesnog samodoprinosu, uz isto tolika sredstva SIZ-a zdravstva, u posljednjih nekoliko godina izgrađene su nove zdravstvene stanice i adaptirane.

Razvoj Doma zdravlja u srednjoročnom razdoblju do 2.000 godine ići će za tim da se svim radnim ljudima i građanima osigura kvalitetna, pristupačna, efikasna i racionalna primarna zdravstvena zaštita. Novi Zakon o zdravstvenoj zaštiti SRH daje nam u tom pogledu punu inicijativu i široke mogućnosti.

Zdravstvena stanica Brda – Ravne njive

Zdravstvena stanica Klis

Zdravstvena stanica Kaštel-Stari

Zdravstvena stanica Dugopolje

Ambulanta primarne zaštite. Laboratorij

Stomatološka ordinacija

Stomatološka operaciona sala.

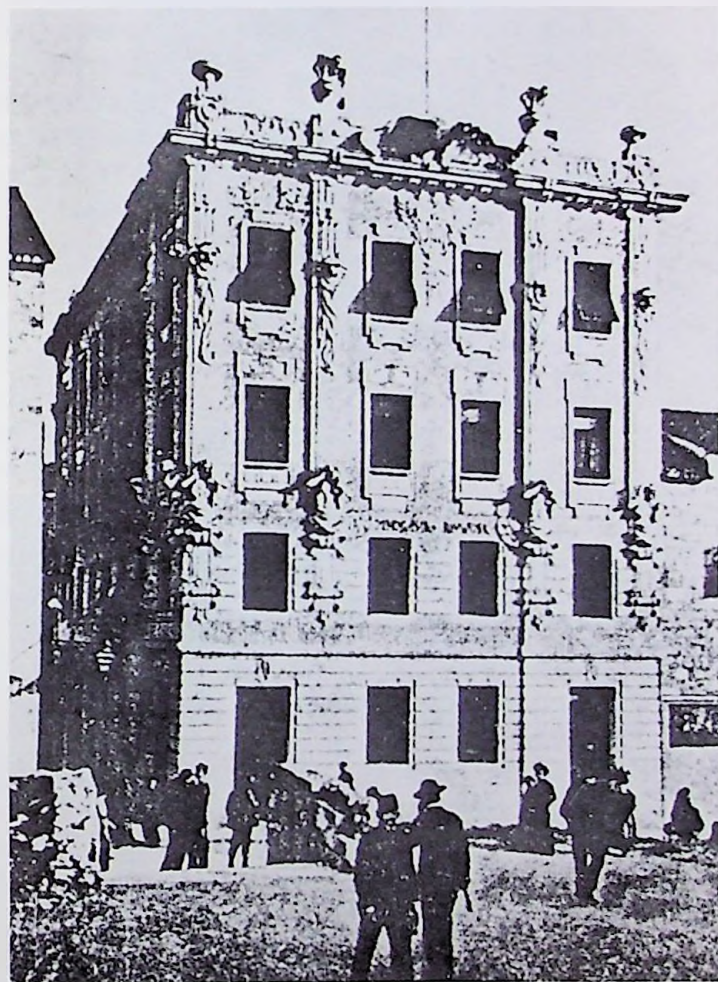
Pročelje Dispanzera za sportsku medicinu Split

Unutrašnjost Dispanzera za sportsku medicinu

SPLITSKE TOPLICE

Pročelna zgrada »Splitskih toplica« sagrađena 1903. g. u stilu secesije, još i sada dominira vedutom Marmontove ulice (vidi se dio praznog prostora ispred zgrade, jer još nisu sagrađene istočne Prokurative).

Ljekoviti sumporni izvori koristili su se vjerojatno u svrhu liječenja još i u antičko doba. Neki podaci ozbiljno upućuju na to da je baš car Dioklecijan zbog ljekovitih izvora ovdje sagradio svoju palaču.

U kasnijem periodu, osobito srednjeg vijeka, nema pouzdanih podataka o korištenju izvora.

Na jednom od ljekovitih sumpornih izvora Nikola Seleban 1821. godine sagradio je prvo sumporno lječilište. Tu se prvi bolesnici, ugledni građani, liječe i kupaju u kamenim sarkofazima davno preminulih Salonitanaca. Dakle lječilište, odnosno zgrada Toplica, u prvo vrijeme je dosta primitivna, a u samom početku čak je drveno zdanje. Nova kamena zgrada podiže se 1836. godine, a 1860. god. kupalište se dalje proširuje sa šest na deset kupelji.

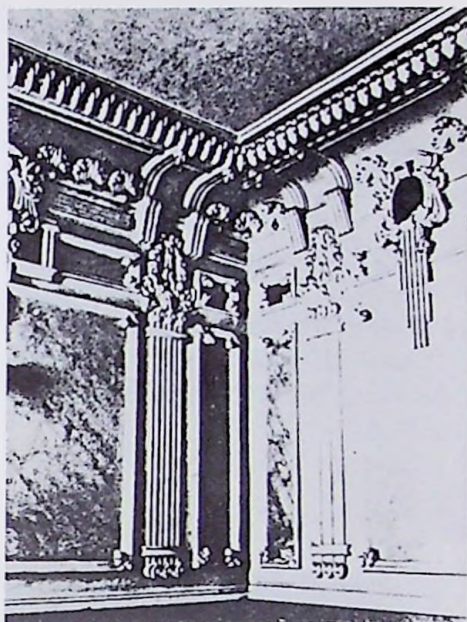
Današnje građevinske konture »Splitske toplice« počinju dobivati 1903. godine, kada se gradi reprezentativna zgrada u stilu secesije po planovima i nadzorom Kamila Tončića. Ta zgrada praktički neizmijenjene fasade i danas stoji kao pročelna zgrada u Marmontovoj ulici. Zbog sve većeg broja bolesnika vrši se 1937. godine posljednja dogradnja izgradnjom nove zgrade na temeljima onih starih od 1860. g. Ta zgrada gradi se istočno od pročelne secesijske i time »Splitske toplice« dobijaju svoj sadašnji izgled i prostor.

Ime »Splitske toplice«, mineralno – sumporno – radio – jodno – bromno »kupalište« dobija 1920. godine, dok je ranije bilo samo »kupalište«, uvijek vezano i uz ime vlasnika (Seleban, Cattani, Nagy, Dobrota).

Nakon II svjetskog rata sumporno lječilište djeluje dalje pod imenom »kupališno lječilište« »Splitske toplice« kao prirodno lječilište sve do 1962. godine. Te godine odlukom Narodnog odbora općine Split prestaje djelovati kao kupališno lječilište i osniva se Bolnica za reumatske bolesti i rehabilitaciju »Splitske toplice«.

Danas, iako u starim zdanjima, Bolnica pruža kompletnu medicinsku rehabilitaciju neuroloških i vaskularnih oboljenja, posttraumatskih i postoperativnih stanja, liječi kronični, upalni i degenerativni reumatizam. U 105 kreveta u stacionarnom dijelu posjeduje jedinice hidro i kineziterapije, elektroterapije, radne terapije, suhe i podvodne masaže, uz korištenje prirodnog faktora ljekovite sumporne vode i blata.

Detalj čekaonice u »Splitskim toplicama« – kao zaštićeni spomenik kulture, ali i danas u punoj funkciji.

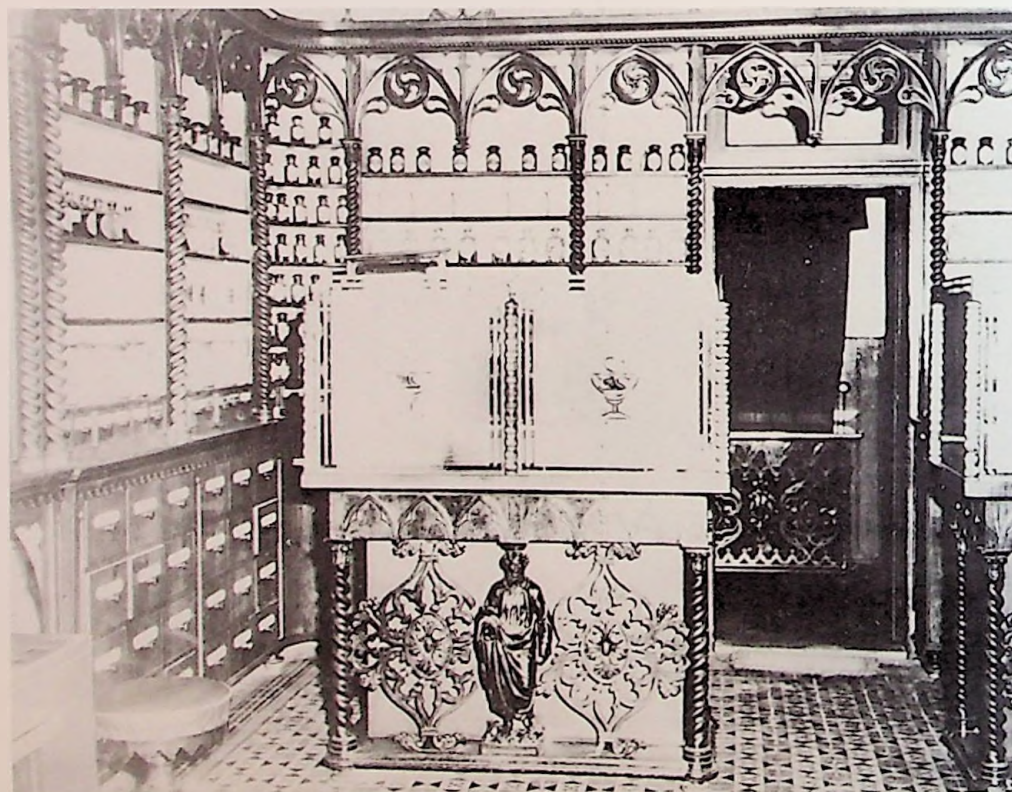
»Korrespondenz-karte« – zapravo prvi prospekti »Splitskih toplica« i nešto suvremeniji vodič »Splitskih toplica« iz kasnijeg perioda (oba potječu iz perioda između dva rata).

GRADSKA LJEKARNA SPLIT

Prema prvim pisanim dokumentima, ljekarnici kao posebno zanimanje koje plaća splitska komuna, spominju se pred kraj 13. i početkom 14. stoljeća. Ljekarnike za općinstvo bira komuna i zabranjuje njihovo udruživanje u zajednici s bilo kojim liječnikom.

Godine 1945. 12 privatnih apoteka se nacionaliziraju i osniva se poduzeće »Narodne ljekarne«.

Tablica prikazuje četrdesetgodišnji (1945–1985. g.) brzi razvoj ljekarničke djelatnosti u Splitu po broju apoteka, kvadraturi prostora, broja kadrova.

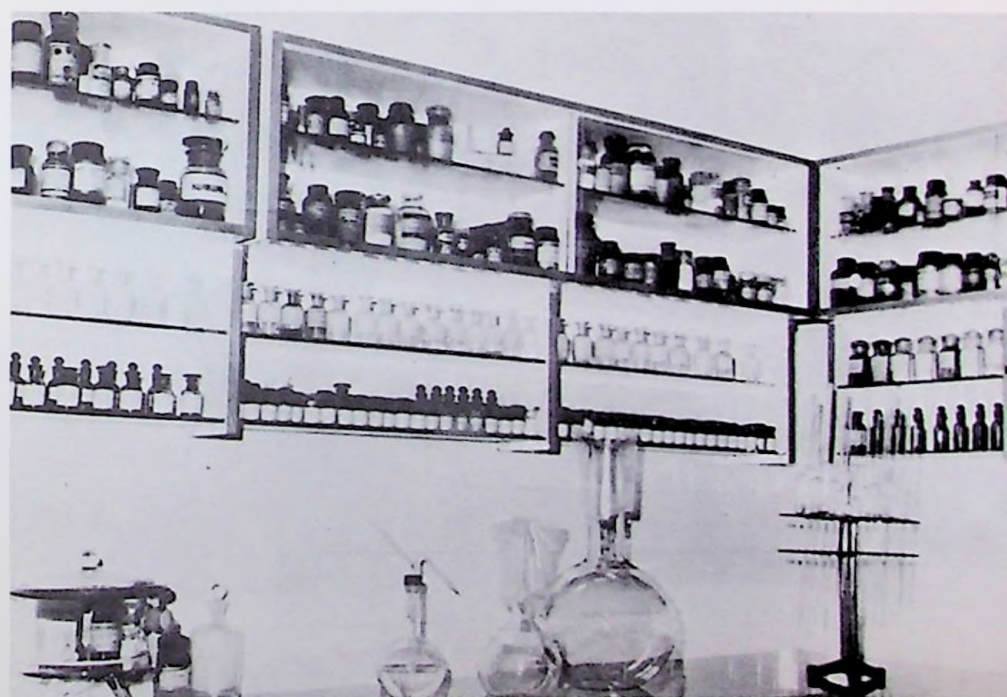

Motiv iz najstarije ljekarne u Splitu

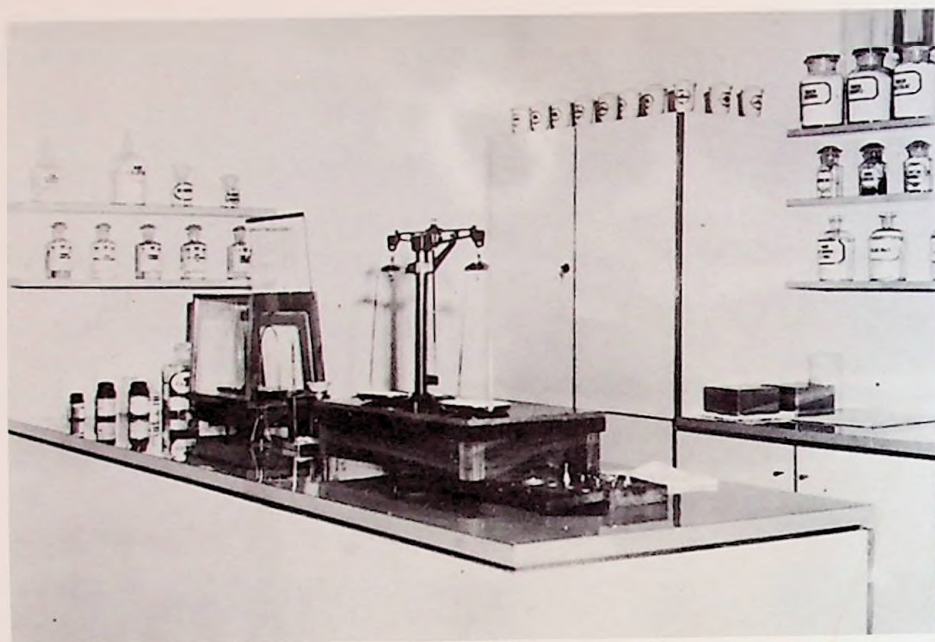

**RAZVOJ LJEKARNIČKE DJELATNOSTI U SPLITU
OD 1945. GODINE DO 1985. GODINE**

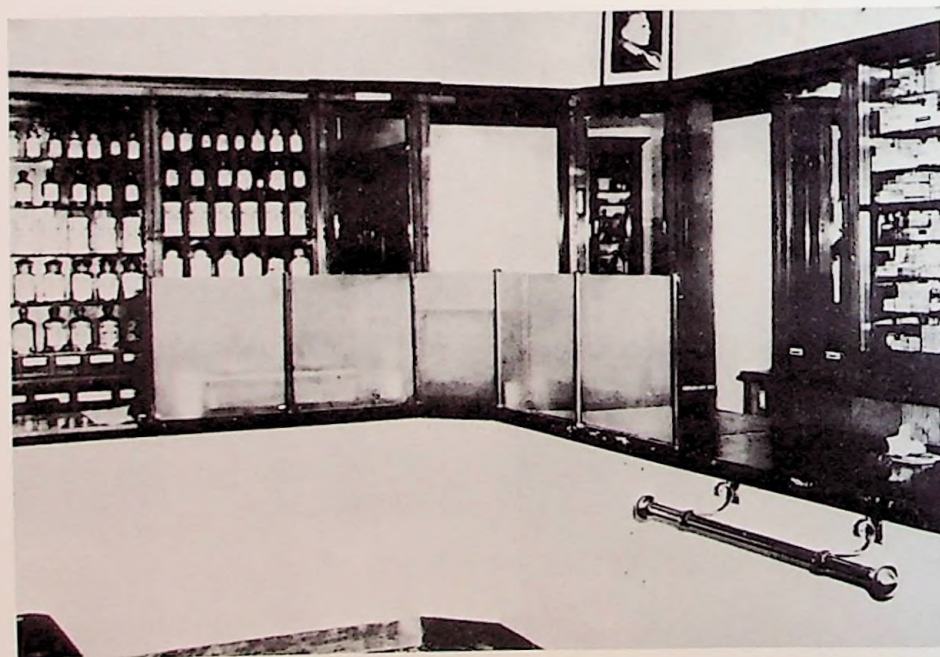
OPIS	1945.	1948.	1962.	1968.	1980.	1985.
BROJ APOTEKA	12	10	10	11	18	18
POVRŠINA M²	905		997	1320	1791	1833
BROJ STRUČNOG OSOBLJA						
VSS	21		31	30	62	70
SSS	6		10	15	27	32
NSS	4		9	7	4	4

Dio pribora i supstanca za ispitivanje lijekova.

Prostorija za izradu lijekova.

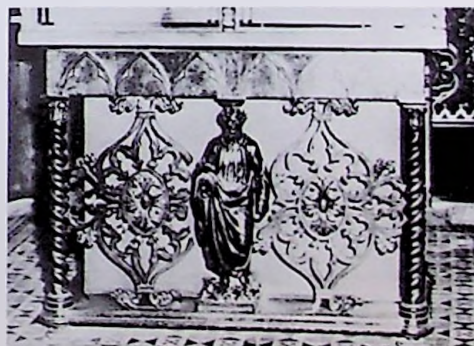

Oficina-prostorija za izdavanje lijekova.

U razdoblju od 1967. do 1980. g. adaptiraju se: galenska laboratorija, ljekarne – Grad, Varoš-Meje, Solin, Kaštel-Stari. Otvaraju se nove ljekarne: Spinut, Lučac, Skalice, Plokite, Blatine, Brda, Brodogradilište, Meje, Muć te Centralni galenski i analitički laboratorij s novom ljekarnom.

Godine 1985. ljekarna Manuš preuređena je u Biljnu ljekarnu.

MEDICINSKI STUDIJ U SPLITU MEDICINSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu osniva u Splitu Višu zubarsku školu 1947. godine, a 1956. godine Višu školu za medicinske sestre i zdravstvene tehničare.

Školske godine 1961/62. osniva Višu stomatološku školu kroz koju je prošlo oko 350 studenata.

Od školske godine 1963/64. održava postdiplomsku nastavu u Splitu iz opće, školske, urgentne medicine i medicine rada kroz koju je prošlo oko 150 liječnika.

Školske godine 1974/75. otvara se dvogodišnji Medicinski studij za 4. i 5. godinu medicinskog fakulteta kroz koji je prošlo oko 60 studenata.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Dekanat.

*Studenti medicine 1983/1984. šk. g. pred zgradom Medicinskog studija u Splitu
Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*

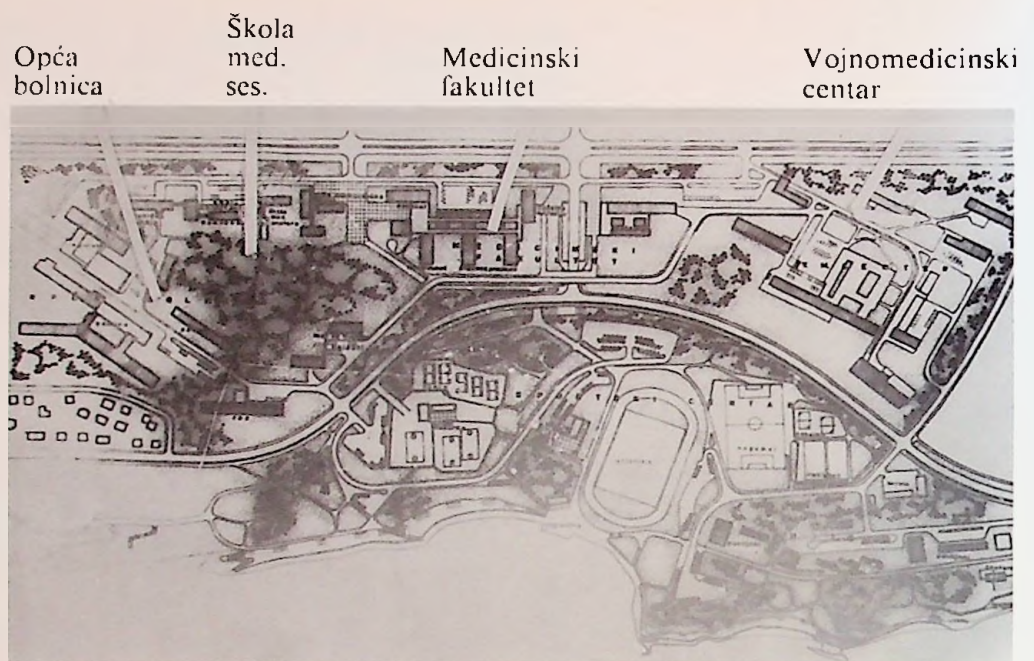
Školske godine 1979/80. otvara se petogodišnji Medicinski studij na kojemu je do danas upisano preko 500 studenata.

Od 1984. g. Viša škola za medicinske sestre i zdravstvene tehničare, koja je počela s radom u Splitu 1977. g., pripojena je Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kroz ovu školu prošlo je oko 300 osoba.

U dva zadnja desetljeća u Splitu dodiplomsku i postdiplomsku medicinsku nastavu slušalo je oko 1350 studenata i liječnika. Do kraja 1983. g., uz nastavnike iz Zagreba, sudjelovalo je u nastavi iz Splita i Dalmacije 157 profesora, docenata, nastavnika, magistara i doktora medicinskih znanosti, a od toga iz Splita 102.

Godine 1971. bilo je u Dalmaciji 25 medicinskih nastavnika, a krajem 1983. g. 157.

Nastavne su baze medicinskog studija: Opća bolnica, Vojna bolnica, Zavod za zaštitu zdravlja, Institut za pomorsku medicinu, Dom zdravlja, Splitske toplice, članice Sveučilišta (sve u Splitu), Medicinski centar u Zadru i Šibeniku, Psihijatrijska bolnica Ugljan, domovi zdravlja u Sinju i Supetru.

Urbanističko rješenje bolnice u Splitu 1960. g. s projektiranim Medicinskim fakultetom.

Svečano otvaranje petogodišnjeg Medicinskog studija u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1. 10. 1979. g.

Prva sjednica Znanstveno nastavnog odbora Medicinskog studija u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 15. 12. 1983. g.

Svečana zakletva Duške Milovanović nad prvom obranjenom diplomom liječnika u Splitu 25. srpnja 1984. g.

Grupa studenata medicine pete godine u Splitu

Studentska praksa na terenu, Sinj.

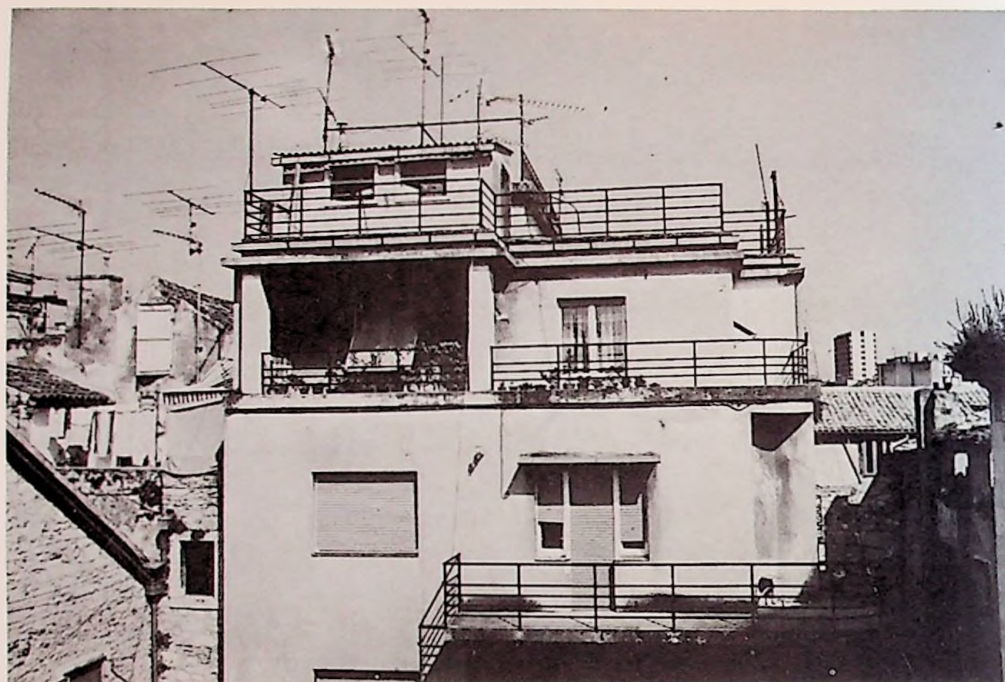

ZBOR LIJEČNIKA HRVATSKE – OSNOVNA ORGANIZACIJA SPLIT

Zagrebačko liječničko društvo od 1845. do 1851. godine preteča
je Zbora liječnika Hrvatske osnovanog u Zagrebu 1874. godine.

*Dr Jakov Miličić, (Hvar, 1876. – Split 1958) darovatelj
svoje kuće Zboru liječnika Hrvatske – Osnovna orga-
nizacija u Splitu.*

Zbor liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija Split.

Godine 1868. osniva se u Zadru prvo liječničko udruženje u Dalmaciji »Associazione jatro-fisica«.

Godine 1907. 20. kolovoza, osniva se u SPLITU »SLOBODNA ORGANIZACIJA LIJEČNIKA KRALJEVINE DALMACIJE«

Godine 1907. 12. XII održava se PRVA SKUPŠTINA, prihvaćaju se »Pravila«

Biraju se: predsjednik dr Lujo Mazzi, potpredsjednik dr Jerko Macchiedo i tajnik dr Franjo Pervan.

Pri osnutku liječničkog udruženja u Splitu 1907. godine, od oko 100 liječnika u Dalmaciji, učlanilo se u udruženje 43, do kraja iste godine 72 liječnika, a u 1910. godini bilo ih je 106.

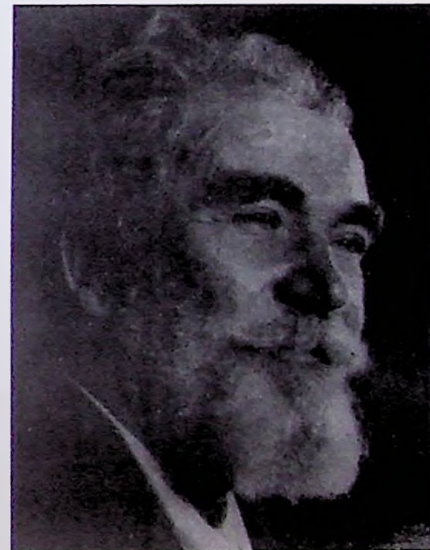
*Dr Lujo Mazzi, prvi predsjednik
»Slobodne organizacije liječnika
kr. Dalmacije«.*

Dr Jerko Macchiedo, prvi potpredsjednik »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije i član Inicijativnog odbora.

Dr Franjo Pervan, prvi tajnik »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije i član Inicijativnog odbora.

Dr Filip Marušić, član inicijativnog odbora »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije«

GLAVNA
UTEMELJITELJNA SKUPŠTINA
DALMATINSKIH LIJEČNIKA U SPLITU
NA POZIV PROMICATELJNOG ODBORA:

Dr, Dr Matića Paja, Pervan Franja, Filipa Marušića i Jerka Macchieda sastadoše se danas 20. augusta 1907. u foyeru Općinskog kazališta iz raznih predjela pokrajine, niže spomenuti liječnici, koji uvaživši dnevni red Odbora konstituisaše se u **Glavnu utemeljiteljnu skupštinu za ustanovljenje udruženja**

»SLOBODNE ORGANIZACIJE LIJEČNIKA
KRALJEVINE DALMACIJE«

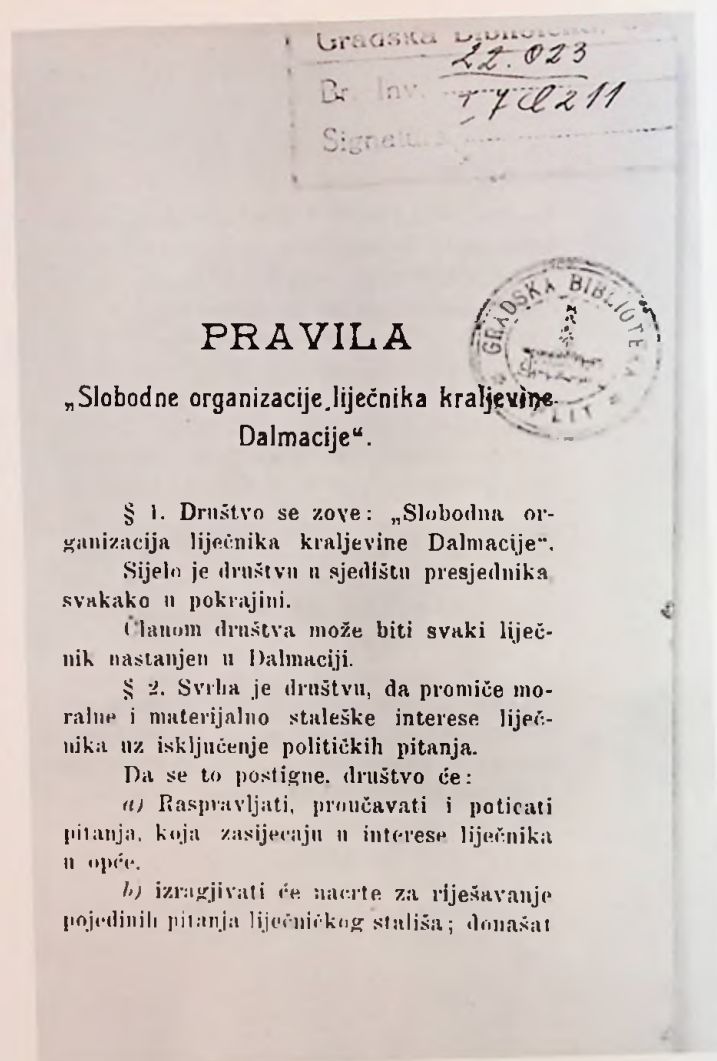
Dnevni red

1. Potreba i značenje organizacije za ekonomsko unapređenje liječničkog staleža.
2. Način organizacije uz ilustraciju iz drugih pokrajina.
3. Izvješće o dosadašnjem radu.
4. Čitanje i odobrenje pravila.
5. Izbor delegata odnosno uprave.
6. Način i sredstva naše buduće akcije.
7. Eventualni predlozi.

Prisutni

Dr, Dr Jozo Arambašin, Štambuk, Matić, Nikola Marinković, Filip Marušić, Jerko Macchiedo, Franjo Pervan, Trosić, Petrić, Marijani, Perić, Lujo Mazzi, Katić, Cerineo, Mardešić, Brašić, Santić, Baylon, Tuškan, Podgradski, Bendon, Staglio, Martacchini, Collombani, Račić, N. Tomaseo, Jun. Karaman, Buić.

Utemeljiteljna skupština »Slobodne organizacije liječnika kraljevine Dalmacije« u Splitu, 20. VIII 1907. godine.

Pravila »Slobodne organizacije liječnika kraljevine Dalmacije« 28. XI 1907. godine, Split, 1909. godine.

će ih i zastupat će ih pred vlastima i inim korporacijama pozvanim da ih provedu;

e) nastojati će oko kolegijalnog opće-
nja i skladovanja među liječnicim te će im
davati potrebite savjete i razjasnjenja.

§ 3. Društveno djelovanje obavlja se
preko delegata i uprave. Svaki politički
kotar izabere jednog ili više delegata. Ove
izaberu direktno svi liječnici dotičnog poli-
tičkog kotara, koji pripadaju organizaciji.

Na utemeljiteljnoj skupštini organiza-
cije biraju se delegati direktno iz skupštine.
Broj delegata za svaki pojedini politički
kotar određuje također utemeljiteljna skup-
ština organizacije.

Delegati ostaju u časti tri godine.
Isprazni li se s vremenom mjesto kojeg de-
legata, ima se njegovo mjesto popuniti pre-
ma gore naznačenoj odredbi za ostali dio
vremena. Čast delegata prestaje prije pro-
pisnog roka:

- a) ako isti umre;
- b) ako se svojevolumno odreće;
- c) ako ga skupština delegata isključi.

§ 4. Delegati biraju između sebe pre-
sjednika, potpredsjednika i tajnika.

Predsjednik upravlja društvom i zastupa
ga prema vani, ako je on zapriječen zas-
tupa ga potpredsjednik. Njihova služba traje
tri godine dana, a gube je prije roka u
slučajevima navedenim a § 3.

§ 5. Kod svih izbora onaj je izabran
koji dobije najveći broj glasova bez obzira
na broj predanih glasova. Pri jednako-
sti glasova odlučuje ždrijebanje.

§ 6. Skupštine mogu se držati u сва-
kom mjestu Dalmacije. Ove saziva predsjed-
nik barem jednom na godinu. Osim toga
mora on sazvati skupštinu delegata, kad to
zatraži barem trećina delegata. Svaki de-
legat ima na skupštini isto pravo i glas.

Zaključke stvara skupština sa većinom
glasova, osim kad se radi o promjeni pra-
vila ili raspustu društva, u kojem slučaju
zaključci su valjani, ako ih prime dvije
trećine prisutnih. Podijelo li se glasovi na
jednako, odlučuje predsjednik. Skupština de-
legata može da stvara zaključke bez obzira
na broj prisutnih. Jedino ako se radi o

promjeni pravila ili raspustu društva moraju
prisustvovati barem $\frac{2}{3}$ svih delegata.

Skupština delegata pozvana je:

- a) da sastavi poslovne odbore isklju-
čivo iz svoje sredine ili od članova ili te
članova društva;
- b) da odlučuje o utjerivanju novčanih
sredstava za troškove potrebne postignuću
koje društvene svrhe;
- c) da eventualno promjeni broj dele-
gata kojeg političkog kotara;
- d) da odlučuje o svim inim mjerama,
koje imaju da unaprijede društvene interese;
- e) da do potrebe pozove privremeno
ili stalno i ne — delegate (liječnike ili ne-
liječnike) na skupštine delegata, sa savje-
tjućim glasom;
- f) da raspita prijeporne izbore dele-
gata, te da o njima odluči bez priziva.

§ 7. Skupštine delegata saziva pre-
sjednik i upravlja sa istim.

Osim toga ima on:

- a) da se brine oko provagiranja za
ključaka skupština;
- b) da pohrani društveni novac, da
s njim raspolaze prema potrebi i svrsi društva,

te da o njemu polaže račun skupštini de-
legata.

§ 8. I prava vodi tekuće poslove društva,
az naknadno odobrenje skupštine delegata.

§ 9. Spisi i obavijesti društvene va-
ljane su, ako su potpisane od predsjednika
ili potpredsjednika i tajnika.

§ 10. Delegati imaju da rade oko
unapređenja društvene svrhe, a osobito su
dužni:

a) da polagaju redovito skupštine de-
legata;

b) da budu u neprestanom doticaju sa
liječnicima svojeg kotara, te da u slučaju
potrebe pozovu ove na zasebne skupštine.

§ 11. Sva mjesta i časti u društvu jesu
besplatna.

§ 12. U slučaju razmirica među čla-
novima društva, bira svaka stranka po dva
sudea, koji opet zajedno izaberu petog
sudea.

Ne slože li se ovi međusobno, odlu-
čenje među predloženim ždrijebanje. Ovakav
sud odlučuje sa većinom glasova; ustegnuti
se od glasovanja nije dopušteno.

§ 13. Društvo će se utemeljiti tako, da će predlagatelji društva, pošto pravila budu potvrgjena, sazvati sve liječnike, koji su prijavili svoj pristup, na utemeljiteljnu skupštinu, koja će izabrati delegate, predsjednika, potpredsjednika i tajnika.

§. 14. Svojevoljni raspust društva može se zaključiti jedino na skupštini delegata prema § 6. Ako valjda društvo bude posjedovalo kakav imetak, ovaj se ima povjeriti liječničkoj komori u Dalmaciji, kad se ustroji.

§ 15. Članovi su dužni odazivati se naredbama uprave i poštivati zaključke skupština delegata; izplaćivati godišnju članarinu upravi organizacije prema pravovrijednim odlukama skupština delegata.

Članovi imaju aktivno i pasivno izbornopravo u kotarskim skupštinama, biraju delegata; osim toga mogu se i protiv eventualnih odluka uprave na skupštinu delegata.

Dr. F. Pervan s. r.   Dr. L. Mazzi s. r.
Dr. Arambašin.

Mr. 52942
VIII.

Da društvo „Slobodna organizacija liječnika kra-
ljevine Dalmacije“ postoji po ovim pravilima posve-
đava se ~~u~~mišlu § 9. zakona 15. studenoga 1907.
D. Z. L. br. 134.

Od c. k. administrativnog Namjesništva.

Zadar, 28. studenoga 1907.

Za r. k. Namjstnik:

(1. 2.)

TONČIĆ • 1

Pravila

Stora ljučnikar Kraljevinah
Krivokla; Slavonje i Dalmacije.

34. *Tržača je stara, njegovat ličički xnanost, njegovat i promicat
znanstvenih interesa, napraslu nastojat o kugarkom i kolegal,
nem radu i prvi na korist ličičkog Italija.*

§. 2. Tu ovttu pasturavat se stor.

a. periodičnim sastancima;
b. dobavom stručnih knjiga i lista;
c. objavljivanjem storove radinosti.

53. Sker sastoji se od ovitika, dopisujućih i načasnih članova.

[illegible]

§ 5 U Zagrebu stanujući redoviti članovi plaćaju godišnjih 10 fr.
izvan Zagreba 5 fr. Finansi se plaćaju na plaćaru godišnu
ili bar pol godine unapred.

S. B. Redoviti Planovi uziwaju pravo:

a. přisluhovat i účelovat skupštinam;

1 polaniti drvene prostenje;

č učestvovat kod izbora i glasanja;

*Napis utri mogu se približiti pri izboru i glasanju, opred.
metik naxnaćinik, u §. 20. i 23. dopisom, da tome, svoje pravo, iz,
vrše.*

d uradpat gestore.

5.7. Posebna godina (delovanje) počima oktobrom svake godine. Ne može se duktiva isporučiti, valja, da se do njenog re-
ka prijavu, a putovnom li se, slučajno, smatrati, putar, slude,
i godine danom.

Što iz društva istupa; nima pravo naključat, da mu
se vrati, što je do onda uplatio.

I. s. *Stvorimi poslove upravljačke ili skupština ili odbor.*

- Godine 1910. Tiska se prvi broj glasnika: »Vjesnik Slobodne organizacije liječnika kraljevine Dalmacije«.
- Godine 1923. 9. XII izdaju se nova »Pravila« koja sve više osiguravaju razvoj narodnog zdravlja i znanosti. Razvija se sve aktivnija i prisnija veza sa Zborom liječnika Hrvatske u Zagrebu.
- Godine 1930. U Splitu u organizaciji Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije u Splitu održan je »III Sveslavenski kongres liječnika«.
- Godine 1940. 9. I jednoglasno Organizacija liječnika Dalmacije postaje dio Zbora liječnika Hrvatske u Zagrebu i dobija ime »Zbor liječnika Hrvatske – Podružnica u Splitu«. U Podružnici u Splitu se postupno razvijaju pojedine sekcije kojih danas u Zboru liječnika Hrvatske, Osnovne organizacije u Splitu ima 15.
- Godine 1957. Obilježena je »Pedesetogodišnjica osnutka Slobodne organizacije liječnika Dalmacije« s učestvovanjem oko 200 liječnika.
- Godine 1965. Kirurška i ortopedska sekcija osnivaju »Udruženje kirurga i ortopeda Dalmacije« s prvim predsjednikom dr. Brankom Migottijem.

Danas je u Zboru liječnika u Splitu učlanjeno preko 700 članova.

PRAVILA

JATRO-FIZIČKOG DRUŠTVA

1. Sjedište Jatro-fizičkog društva je Zadar.
2. Ciljevi ovog društva jesu:
  - a). Njegovanje fizičko-medicinskih znanosti,
  - b). Olakšanje vršenja dužnosti zdravstvenog osoblja prema građanskom društvu,
  - c). Zaštita uzajamnih prava.
3. Za tu svrhu se osniva čitaonica opskrbljena s knjigama i časopisima fizikalnih, liječničkih, kirurških i farmaceutskih znanosti, mjesto studija za raspravljanje o znanosti i praksi.
4. Članovi društva su liječnici, kirurzi i ljekarnici. Oni će se primati i nakon ustanovljenja društva. Osim njih članom može biti samo pokrajinski veterinar.
5. Društvo se osniva davanjem pristanka na priložena Pravila i imenovanjem uprave na skupštini koja će ubrzo slijediti pod predsjedanjem liječnika seniora.
6. Svaki član će platiti upravi uz priznanicu unaprijed mjesečni iznos koji će se odrediti na prvom sastanku, a taj ne može biti veći od dva fiorina i obavezati će se na članstvo za tri godine tj. od 1. siječnja 1869. do konca 1871.
7. Napuštajući definitivno boravište u Zadru, član može biti oslobođen od tog plaćanja i on prestaje biti članom društva, osim ako to ne želi.
8. Članovi imaju pravo posjećivati čitaonicu samo u određeno vrijeme.
9. Svaki član ima pravo da se obrati upravi za dobivanje podrške od društva u svakoj svojoj, potrebi koja je u vezi s ciljevima društva.
10. Uprava se sastoji od tri ugledna člana, predsjednika, podpredsjednika i administratora, svaki od kojih ima jednaki glas u odlukama uprave.
11. Tri upravljača imenuje društvo s glasačkim listićima, a njihova dužnost traje jednu godinu.
12. U slučaju nepopunjenosti mjesta jednoga od upravljača, ovaj mora biti zamjenjen kroz jedan mjesec.
13. Obaveze uprave jesu:
  - a). Pridržavanje pravila,
  - b). Sazivanje sastanaka,
  - c). Administracija društva.
14. Svaki spis, pošiljka i objavljivanje valjano je, ako ga potpišu dva upravljača, od kojih jedan mora biti administrator.
15. Uprava podnaša predračun i godišnji račun i stanje blagajne na posebnoj sjednici koja se saziva svake godine u prosincu.
16. Blagajna je povjerena administratoru i on za nju odgovara.
17. Uprava riješava sporove nastale iz društvenih odnosa, osim u slučajevima kad trojica članova traži sastanak društva za rješavanje spora.
18. Predsjednik predstavlja društvo pred drugima.
19. Predsjednik predsjedava sastancima i rukovodi diskusijom.
20. U slučaju zapreke u vršenju nadležnosti predsjednika zamjenjuje podpredsjednik, a ovoga administrator.
21. Sastanci se sazivaju na inicijativu uprave ili na traženje najmanje tri člana.
22. Saziv sastanka se mora objaviti barem šest dana ranije s naznakom predmeta o kojem će se raspravljati. Ova objava i naznaka vrši se izlaganjem oglasa u čitaonici i kod članova ljekarnika.

*Pravila Jatro-fizičkog
društva u Zadru, 1986. g.
(R. Jelić).*

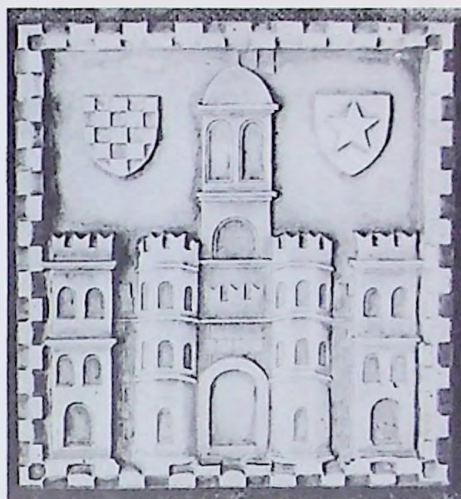
23. U hitnim slučajevima sastanak se sazivlje istog dana s obaviještenjem u stanu.
24. Svaki član ima jednako pravo glasa, može ispostaviti punomoć drugom članu da ga zastupa na jednom određenom sastanku i da glasa mjesto njega.
25. Jedan član ne može preuzeti više od jedne punomoći.
26. Sastanak i njegove odluke pravomoćne su ako je prisutno stvarno ili preko punomoći polovica više jedan član s boravištem u Zadru.
27. U slučaju sazivanja drugog sastanka o istom predmetu zbog nedovoljnog broja prisutnih članova na prvom, mora se u oglasu ta okolnost naznačiti, odluke će biti punovažne kolikigod bude broj prisutnih članova.
28. Odluke se donošaju apsolutnom većinom prisutnih bilo stvarnom bilo preko punomoći.
29. Sastanci za promjene bilokoje točke pravila zahtijevaju za punu važnost prisutnost barem 2/3 članova s boravištem u Zadru, isključujući pravo zastupljenosti preko punomoći, a za odluke se traži apsolutna većina glasova članova s boravištem u Zadru. Na svakom slijedećem sastanku o ovom predmetu, zbog nekompetentnosti predhodnog, traže se isti uvjeti za njegovu važnost.
30. Društvo obavezuje za tri godine počevši od 1. siječnja 1869, a obnavlja se uz prešutnu suglasnost članova za daljnje tri godine.
31. Svaki član se nakon tri godine može riješiti svake obaveze za tri slijedeće godine, ako to unaprijed javi upravi najmanje tri mjeseca prije isteka roka od tri godine i time prestaje biti članom.
32. U slučaju raspusta društva uprava će povesti brigu da poravna pasivu s aktivom i uz prethodni saziv sastanka koji će raspraviti o načinu, podijeliti će eventualnu aktivu među članove postojeće u času raspuštanja.

Zadar, 4 prosinca 1868.

Zbor liječnika Hrvatske Split – Dom – Bivša radna soba dra Jakova Miličića.

SKUPŠTINA OPĆINE SPLIT
PRIDLOŽAK

SKUPŠTINA OPĆINE SPLIT
dodjeljuje
ZLATNI GRB GRADA SPLITA

u povodu 70. godišnjice rada

ZBORU LIJEČNIKA HRVATSKE
OSNOVNA ORGANIZACIJA SPLIT

Prije 70 godina mladi liječnici Dalmacije osnovali su slobodno liječničko udruženje koje u to vrijeme nije ovisilo o državnoj vlasti, što više koje se i borilo protiv nje.

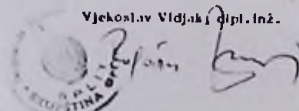
Organizacija liječnika je u takvom obliku djelovala sve do 1939. godine, kada se uklapa u Zbor liječnika Hrvatske i postaje podružnica Zbora.

U toku NOB-e članovi Podružnice pomažu i aktivno učestvuju u njoj, te su mnogi od njih položili svoje živote u borbi protiv fašističke okupacije.

Danas je Zbor liječnika dio šireg socijalističkog fronta i aktivan faktor u kreiranju zdravstveno-političke i rješavanju zdravstvenih problema kako u stručnom tako u društvenom pogledu, te je to garancija da će njegovi članovi kao i do sada aktivno sudjelovati u svim društvenim kretanjima naše socijalističke samoupravne zajednice.

Split, 17. XII 1977.

Vjekoslav Vidjak, dipl. inž.

Prigodom sedamdesetogodišnjice Slobodne organizacije liječnika Dalmacije u 1977. godini dodijeljen je Zboru liječnika Hrvatske OO Split zlatni grb grada Splita i diplome Općinske konferencije SSRNH Split i Zbora liječnika Hrvatske Zagreb.

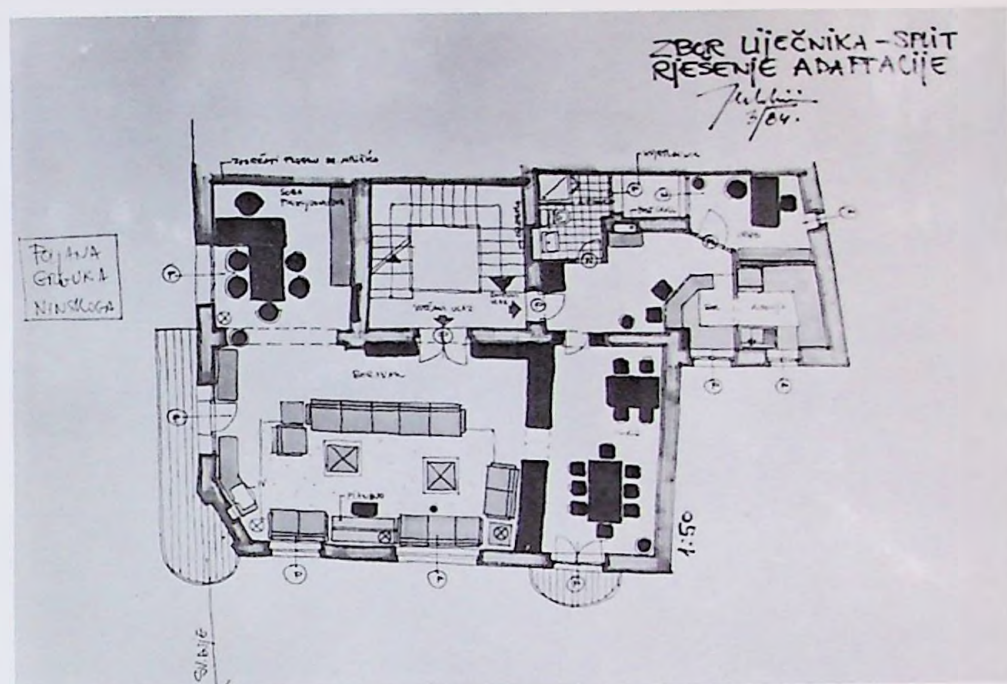

50. godišnjica Slobodne organizacije liječnika Dalmacije u Splitu 1957. godine.

70. godišnjica Slobodne organizacije liječnika Dalmacije, Split, 1977. godine.

Tlocrt nove adaptacije prostorija Zbora u Splitu (ing. Jerko Rošin).

Slika glavne prostorije Zbora s kipovima i slikama darovatelja dra Jakova Miličića.

UDRUŽENJA MEDICINSKIH SESTARA U SPLITU

UDRUŽENJE MEDICINSKIH SESTARA OPĆEG SMJERA SPLIT

Sjedište Udruženja medicinskih sestara regije Dalmacije je u Splitu.

Danas ima 1800 aktivnih članova.

Okuplja sedam podružnica: Zadar, Biograd n/m, Knin, Šibenik, Split, Sinj i Dubrovnik.

Podružnica medicinskih sestara Split djeluje od 1953. godine. Broji 900 članova.

UDRUŽENJE MEDICINSKIH SESTARA PRIMALJSKOG SMJERA SPLIT

Društvo medicinskih sestara primaljskog smjera SR Hrvatske – podružnica Split, osnovano je 1976. godine.

Broji 176 članova.

Nastava za medicinske sestre i tehničare srednje i više školske spreme započela je u Splitu s Višom stomatološkom školom 1947. godine.

Srednja škola za medicinske sestre osnovana je u Splitu 1947. godine i kroz nju je do danas prošlo preko 3000 učenica i učenika. Godine 1957. otvara se Viša škola za medicinske sestre i zdravstvene tehničare Zagreb – područno odjeljenje Split, gdje je do 1984. godine završilo ukupno 300 viših medicinskih sestara i tehničara raznih zdravstvenih profila.

Godine 1984. Viša škola za medicinske sestre postaje dio Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

ZDRAVSTVENO OBRAZOVNI CENTAR SPLIT

Formiran je 1971. godine i od tada se svi profili srednjih medicinskih radnika školuju u toj obrazovnoj organizaciji.

Medicinska sestra Lujza Wagner Janović rođena u Zagrebu 1906. Rockefellerovom stipendijom usavršava se u SAD-u i Kanadi. Osniva Udruženje medicinskih sestara Hrvatske. Za vrijeme II svjetskog rata uz veoma aktivan ilegalni rad održava u Splitu i Braču kurseve za bolničarke partizane. Godine 1945. u zatvoru u Zagrebu umire od pjegavca.

Sastoji se od:

- Škole za medicinske sestre primaljskog smjera
- Škole za medicinske sestre općeg smjera
- Škole za zdravstvene tehničare.

Ovaj Centar dao je brojne zdravstvene radnike sa srednjom i višom stručnom spremom, kako za potrebe naše zemlje, tako i inozemstva.

U školskoj godini 1985/86. upisano je u

I razred zdravstvene struke 180

II razred zdravstvene struke 270

III razred

- medicinskih sestara općeg smjera 90
- fizioterapeutskih tehničara 30
- laboratorijsko-sanitarnih tehničara 30

IV razred

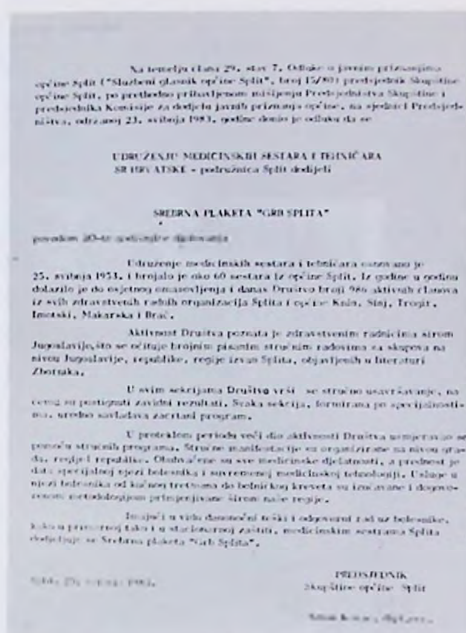
- medicinskih sestara općeg smjera 160
- laboratorijsko-sanitarnih tehničara 37
- farmaceutskih tehničara 38

UKUPNO: 835

Učenici iz Libije.

Srebrni grb grada Splita Udruženju medicinskih sestara i tehničara SR Hrvatske – područnica Split 23. svibnja 1983.

Zdravstveni obrazovni centar u Splitu.

Škola za medicinske sestre u Splitu.

Predstavnici Udruženja medicinskih sestara i tehničara Split polažu vijenac palim borcima ratnog broda Marin II na Visu 1983. g.

Profesionalna značka medicinske sestre primaljskog smjera.

Značka diplomirane medicinske sestre općeg smjera.

NAJSTARIJI I NAJVREDNIJI RADOVI KOJI GOVORE O ZDRAVSTVU SPLITA

U pet vitrina Izložbe izložen je dio najvrednije dokumentarne građe o zdravstvu Splita u zadnja tri stoljeća.

Prva vitrina posvećena je Zboru liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija u Splitu. Izložen je dokument o osnutku »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije« u Splitu 20. kolovoza 1907. godine, uz autoportret i neke radove dra Jakova Miličića, darovatelja svoje kuće Zboru liječnika Hrvatske OO Split. U ostalim vitrinama izloženo je oko 60 najvrednijih publiciranih radova o zdravstvu Splita u zadnja tri stoljeća.

RELAZIONE DELLA PESTE D I SPALATO

DELL' ANNO 1784.

E S P O S T A

I N L E T T E R A

DALL' UFFIZIALE 'N. N.

A D

UN SUO CONCITTADINO IN VENEZIA.

Con alcune Tavole esprimenti gli effetti del Morbo sopra i popoli che ne andarono soggetti dal suo principio fino al fine.

I N V E N E Z I A,
MDCCLXXXIV.

PRESSO DOMENICO POMERATI

Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

Sl. 1.

RAGIONAMENTO MEDICO SOPRA IL PRINCIPIO DELLA PESTE DELLA CITTA' DI SPALATO

Scoppiata li 28. Marzo 1784.

Dedicato all' Illustrissima ed Eccellentissima Signore

FRANCESCO FALIER

Proveditor Generale in Dalmazia, ed Albania

DAL DOTTOR PAOLO PINELLI

Protomedico Pubblico in queste Provincie.

I N V E N E Z I A; MDCCLXXXV.

PRESSO DOMENICO POMERATI
CON LICENZA DE' SUPERIORI, E PRIVILEGIO.

Sl. 2.

U 18. stoljeću živio je i djelovao u Splitu i Hvaru osebujni liječnik i kulturni radnik *Julije Bajamonti*. Kao veoma mladi liječnik napisao je interesantni javno zdravstveni prikaz potrebne sanacije Imotskog polja pod naslovom: »*Dell' asciugamento eseguito del 1789. della campagna d' Imotski nella Morlacchia veneta e sulla regolazione delle sue acque. Ragionamento*«. Venezia, 1777. g. Bajamonti, koji je poznat kao kompozitor, napisao je kasnije esej pod naslovom: »*Il medico e la musica*« (»Giorn. encicl. d'Italia« 1796. g.).

Koncem 18. stoljeća harala je u Splitu jedna od posljednjih teških epidemija kuge. Ponovna pojava ove pošasti uzбудila je javno mnijenje i venecijansku upravu. Ona je izazvala i pojavu triju zanimljivih medicinskih knjiga.

STORIA DELLA PESTE CHE REGNO' IN DALMAZIA

Negli Anni 1783 - 1784

DEL DOTTORE
GIULIO BAJAMONTI

Socio di Varie Accademie.

IN VENEZIA MDCCLXXXVI.

presso VINCENZIO FORMALONI

Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

Sl. 3.

TRATTATO

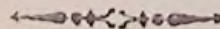
CHE SERVE

D' INTRODUZIONE ALLO STUDIO

DELLA FARMACIA CHIMICA

DEL DOTTOR MATTEO DUDAN

DA SPALATO.

VENEZIA 1810.

NELLA STAMPERIA SANTINI.

Sl. 4.

SOPRA
LE ACQUE MINERALI
ZOLFOROSO - SALINE, FREDE
DE SPALATO
DISSERTAZIONE INAUGURALE

Dicelò de' Cattunj

*In balneis non est peraricandum
Hippocrates.*

Venezia

TIPOGRAFIA DI COMMERCIO

1856

Sl. 5.

SESTDESET UČENJAH
12
PRIMALJSTVA
ZA PRIMALJE

NAPISAO
ANTE KUZMANIĆ

U K. POSLOVNIH POKLJESIB PRIMALJSTVA

D I L O

U jednom malom Ričnikom likarskoga nazivlja
narcuni ričih, uz prevod na jezik italijanskom i njemačkom,
i sa 37 slika umetnutih radi boljeg izjasnenja

U ZADRU
SPIRO ARTALE
Knjig. tisk. izd.

U ZAGREBU
kod
ALEKSANDRA PIERLEPA
U PANČEVU
kod
BRACE JOVANOVIĆA
1875.

Sl. 6.

Prva od tih knjiga je anonimna pod naslovom: »**Relazione della peste di Spalato dell' anno 1784. esposta in lettera dall' ufficiale N. N. ad un suo concittadino in Venezia**« Venezia, 1784. g. Izgleda da je autor ove knjižice zadarski pravnik i političar *Grgur Stratico* (sl. 1).

Druga knjiga je službeni prikaz epidemije kuge od protomedika provincije Dalmacije *Paola Pinellija* pod naslovom: »**Ragionamento medico sopra il principio della peste della città di Spalato scopiata il 28. marzo 1784.**« tiskana u Veneciji 1785. g. (sl. 2).

Na te dvije knjige reagirao je Julije Bajamonti s trećom, pod naslovom: »**Storia della peste che regnò in Dalmazia negli anni 1783–1784**«. Venezia, 1786. g. (sl. 3).

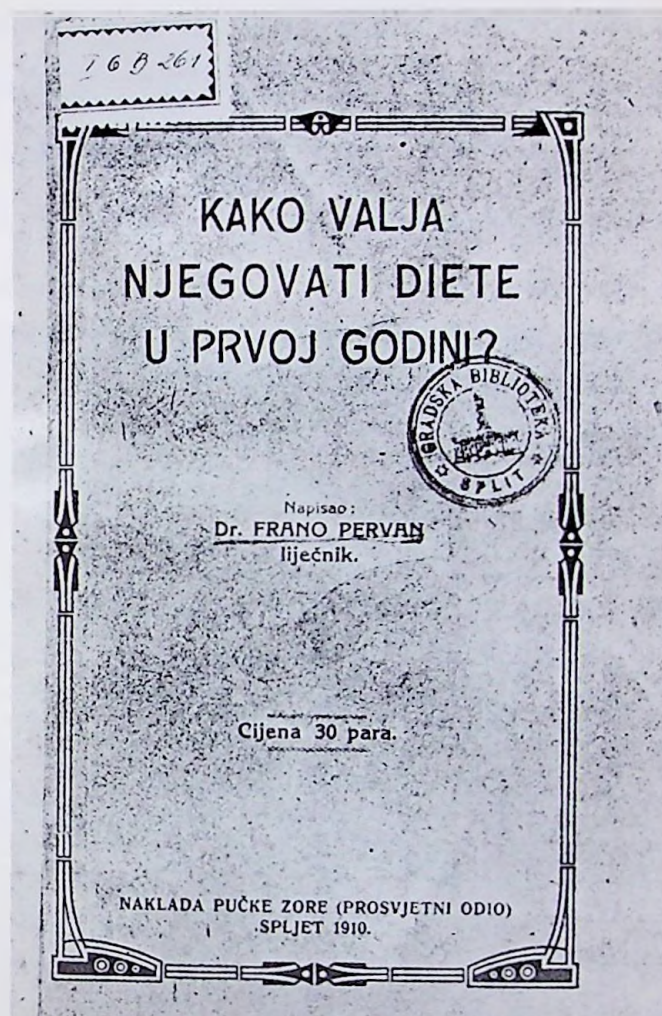
Na početku 19. stoljeća provodi se zdravstvena reforma francuske uprave u Dalmaciji koja je bila kratkog vijeka. U ovom periodu pojavila se zanimljiva knjiga splitskog liječnika *Mattea Duda*, o kojemu inače ne znamo mnogo. Tiskana je u Veneciji pod naslovom: »**Trattato che serve d'introduzione allo studio della farmacia chimica**«, 1810. g. Ova knjiga je zanimljiva kao jedan od prvih farmakoloških priručnika u našoj zemlji (sl. 4.). Nakon francuske okupacije Dalmacije zavladała je 1815. godine i zadnja veća epidemija kuge. U to vrijeme djelovao je u Splitu kao liječnik *Anton Andjeo Frari*, rođeni Šibenčanin. Kasnije je postao dugogodišnji protomedik u Veneciji gdje je i umro. Frari se može smatrati našim prvim epidemiologom. Između više njegovih knjiga navedene su one koje su napisane u Splitu i opisuju pojavu epidemija u Splitu i Dalmaciji. To su: »**Sulla peste e suoi mezzi di presentazione e di curarla**« – (Spalato, Tip. Demarchi, 1817.). Drugi mu je slični rad: »**Storia della febbre epidemica che regnò a Spalato e luoghi vicini nell'anno MDCCCXVIII**« (Spalato, 1820.) Njegov kasniji rad, kad je bio u službi u Veneciji gdje je i objavljen 1840. godine, ima naslov: »**Della peste e della pubblica amministrazione sanitaria**« (»**Bibliographia della peste e storia generale della peste**«) Ed. Venezia, tip. F. Andreola. Ova obimna knjiga (na 946 stranica) smatra se za to vrijeme najboljim povijesnim, epidemiološkim i javno zdravstvenim djelom o kugi.

Slijedeća knjiga koja se čini zanimljivom i vrijednom jest dizertacija splitskog privatnog liječnika i vlasnika splitskih toplica, *Nikole de Cattanija*. On piše o mineralnim izvorima u Splitu (sl. 5). Ova knjiga spada svakako u prve knjige o balneologiji u našoj medicinskoj literaturi, iako je pisana na talijanskom jeziku i izdata u Veneciji 1830. godine. Balneološko liječenje ima dugotrajnu tradiciju u gradu Splitu od Dioklecijanovih terma u palači do sadašnjeg lječilišta »Splitskih toplica« u krasnoj secesionističkoj palači.

U drugoj polovici 19. stoljeća objavljena medicinska literatura iz Splita nešto je oskudnija, usprkos dogradnji nove bolnice darovnice Splitska braće Ergovac. Tiskana medicinska riječ tada više prosperira u Zadru, središtu guvernera Dalmacije. U Zadru je radio splitski liječnik, književnik i preporoditelj, *Ante Kuzmanić*. On nam je značajan jer je bio urednik lista »Zora dalmatinska« u kojem je 1844. godine objavio povijesni prikaz epidemije kuge u Splitu 1348. godine, tzv. »crne smrti«. Ovaj članak smatra naš poznati historičar D. Grmek prvim pisanim radom na našem jeziku iz povijesti medicine. Drugo za što nam je značajan Ante Kuzmanić jest napisani udžbenik na našem jeziku za primalje pod naslovom: »**Šestdeset učenjah iz primaljstva za primalje**« (1875. g.). Autor je u ovom drugom udžbeniku (prvi je poznata knjižica Lagrangea iz Varaždina) dao izuzetan prilog tradiciji opstetricije u Zadru gdje je u stvari osnovana prva primaljska škola u našoj zemlji (1821. g.). Ranije osnovana primaljska škola u Rijeci bila je kratkog vijeka (sl. 6).

Na početku ovog stoljeća spomenut ćemo samo pojavu zanimljive knjige agilnog prvog tajnika »Slobodne organizacije liječnika kr. Dalmacije« *dr Franje Pervana* o njezi dojenčadi (sl. 7.): »**Kako valja njegovati dijete u prvoj godini?**«, Spljet, 1910.

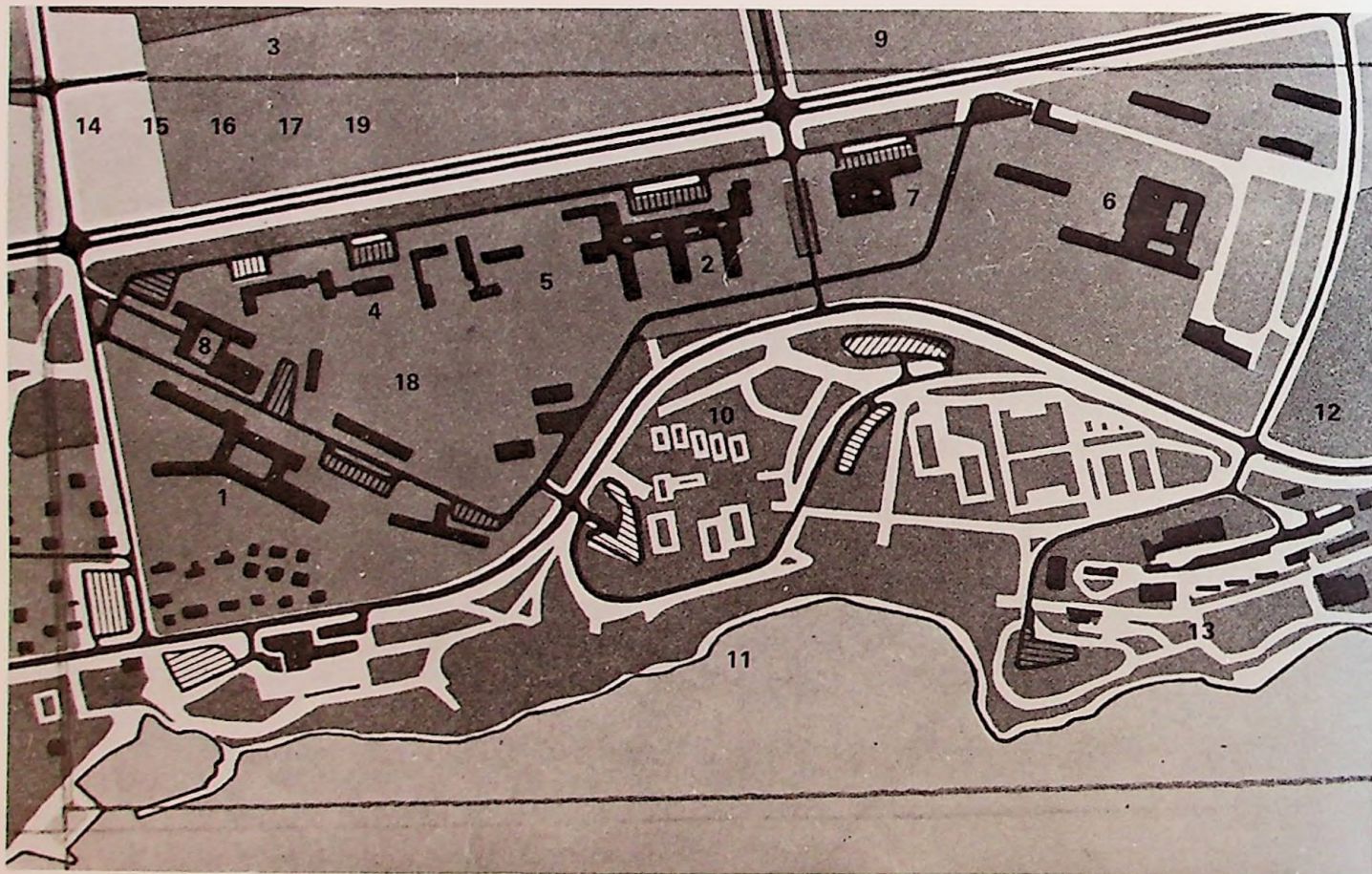
Sl. 7.

Preostalo što je izloženo u vitrinama neke su od najvrednijih medicinskih knjiga i časopisa o zdravstvu u Splitu iz 20. stoljeća, a pretežno iz razdoblja od završetka drugog svjetskog rata (1945. godine) do 1985. godine.

Miro Juretić

PERSPEKTIVA RAZVOJA ZDRAVSTVENE SLUŽBE SPLITA

Shema zamišljenog rješenja kompleksa zdravstvenih i zdravstveno-edukativnih institucija Firule – Split do 2000. godine

1. Opća bolnica	11. Hitni medicinski obalni prihvati
2. Medicinski fakultet	12. Dom zdravlja „Istok“
3. Zdravstveni obrazovni centar	13. Hotel „Split“
4. Patološko-anatomske kompleks	14. Zavod za fizikalnu terapiju
5. Zavod za zaštitu zdravlja	15. Pet novih zdravstvenih stanica
6. Vojnomedicinski centar	16. Garnizona ambulanta
7. Dom medicinskih sestara	17. Gradska ljekarna
8. Hitna medicinska pomoć	18. Centar za onkologiju
9. Nova bolnica	19. Dom zdravlja
10. Helidrom	

Zdravstvena služba Splita, kao i do sada, i dalje će raditi na povećanju kapaciteta i poboljšanju kvalitete rada u skladu s planom razvoja i ekonomskim mogućnostima grada i regije. Budući da se očekuje daljnja tendencija rasta i širenja grada, predviđa se proširenje postojećih i osnivanje novih medicinskih ustanova i sistematsko školovanje medicinskih kadrova.

Do kraja milenija planira se proširenje Kliničkog bolničkog centra Firule izgradnjom nove bolnice da bi zajedno s Vojnom bolnicom i Institutom za pomorsku medicinu zadovoljila potrebe grada i osigurala suvremena klinička nastava na dodiplomskoj i postdiplomskoj razini. Pored toga će se graditi novi Zavod za zaštitu zdravlja te nedostajući fakultetski zavodi i planski školovati potrebni medicinski kadrovi. Usporedo će se razvijati i unapređivati preventivna, primarna zdravstvena i poliklinička služba. Naročita pažnja će se posvetiti daljem unapređenju znanstvenoistraživačkog rada i medicinske nastave, koji su osnovni preduvjeti za ažurno praćenje i uvođenje dostignuća suvremene medicine.

Unapredit će se i služba hitne medicinske pomoći. Uz njenu regionalizaciju osuvremenit će se sistem obavješćavanja, javljanja i transporta te uvesti jedinstvena doktrina rada i školovanje kadrova.

SAŽETAK I PRIJEVODI SAŽETKA
NA FRANCUSKI, ENGLISKI,
RUSKI I NJEMAČKI JEZIK

STOLJEĆA ZDRAVSTVA SPLITA S NAROČITIM OSVRTOM NA RAZDOBLJE NOR-a

Povodom četrdesete obljetnice oslobođenja Jugoslavije, naše pobjede nad fašizmom, pobjede socijalističke revolucije, ZBOR LIJEČNIKA HRVATSKE – OSNOVNA ORGANIZACIJA U SPLITU, uz sudjelovanje institucija u Splitu prikazanih u katalogu, pripremio je izložbu »Stoljeća zdravstva Splita s naročitim osvrtom na razdoblje NOR-a«.

Izložba prikazuje razvoj zdravstva Splita kroz tri razdoblja: 1) od antike do 1941. godine, 2) od 1941. do 1945. godine i 3) od 1945. godine do danas.

Iz izložene dokumentarne građe vidi se da je zdravstvo Splita u svim ovim razdobljima kroz dvije tisuće godina bilo dobro razvijeno.

Nagli razvoj Splita u ovom stoljeću, naročito poslije završetka drugog svjetskog rata, stalno je aktivno praćen brzim razvojem zdravstva, uključivši organizaciju, preventivu, kurativu, znanstvenoistraživački rad i edukaciju kadrova.

Razdoblje NOR-a 1941–1945. godine prikazuje jednu od najbolje organiziranih ilegalnih zdravstvenih službi za vrijeme drugog svjetskog rata u našoj zemlji. Stalna direktna veza Mjesnog komiteta KPH Splita i drugih društveno-političkih organizacija s bolnicama, Higijenskim zavodom, ambulantama, zatvorom i drugim institucijama omogućila je pružanje kvalitetne medicinske pomoći zatvorenicima, aktivistima, partizanima i članovima njihovih porodica. Samo kroz bolnicu Grad i Firule, od približno 15.000 zatvorenika u Splitu, prošlo ih je oko 350, od kojih je spašena ogromna većina koja je bila osuđena na strijeljanje, upućivanje u zarobljeničke logore u Italiju ili na izdržavanje dugotrajnog zatvora uz mučenje.

U toj uspješnoj ilegalnoj organizaciji zdravstva u Splitu učestvovali su aktivno, ili na druge načine, gotovo svi zdravstveni radnici, među kojima oko 80 liječnika. Iako je ova zdravstvena služba stalno efikasno funkcionirala, nikada ju neprijatelj nije provalio.

U periodu obnove naše zemlje zdravstvena služba Splita brzim koracima prati nagli razvoj medicine u svijetu i u nas. Građe se dvije moderne nove bolnice s oko 1800 kreveta, Institut za pomorsku medicinu, Stanica hitne medicinske pomoći, readaptiraju se i proširuju mnoge druge medicinske i medicinsko-nastavne ustanove sa širenjem dodiplomske i postdiplomske medicinske nastave u sklopu Me-

dicinskog fakulteta u Zagrebu. Razvija se znanstvenoistraživački rad u klinici i na eksperimentalnim životinjama. Na kraju su date i osnovne smjernice razvoja zdravstva Splita do 2000. godine.

Cilj je izložbe i ove monografije upoznati posjetioce i čitaoce s bogatim razvojem zdravstva Splita kroz stoljeća, kako bi i sami postali aktivni u održavanju zdravlja, u borbi protiv bolesti – ozljeđivanja, kao i u blagovremenom liječenju i rehabilitaciji.

LES SERVICES DE SANTÉ DE SPLIT AU COURS DES SIÈCLES, NOTAM- MENT PENDANT LA GUERRE DE LIBÉRATION NATIONALE

A l'occasion du quarantième anniversaire de la libération de la Yougoslavie, de notre victoire sur le fascisme et de la victoire de la révolution socialiste, la Section de Split de l'Association des médecins de Croatie, en collaboration avec les institutions de Split dont la liste figure dans le présent catalogue, a organisé une exposition intitulée »Les services de santé de Split au cours des siècles, notamment pendant la guerre de libération nationale«.

– Cette exposition est consacrée au développement des services de santé de Split sur trois périodes: 1) de l'antiquité à l'année 1941, 2) de 1941 à 1945 et 3) de 1945 à nos jours.

– Il ressort des documents exposés que les services de santé de Split se sont développés de façon satisfaisante pendant ces trois périodes, qui s'échelonnent sur deux mille ans.

L'évolution extrêmement rapide des services de santé, notamment dans les domaines de l'organisation, de la médecine préventive et curative, de la recherche scientifique et de la formation des cadres, est toujours allée de pair avec le développement de Split durant le siècle présent.

– La période de la guerre de libération nationale – 1941/1945 – illustre l'activité de l'un des services de santé illégaux les mieux organisés dans notre pays durant la deuxième guerre mondiale. La liaison directe maintenue constamment entre le

Comité local (Split) du Parti communiste de Croatie et les autres organisations socio-politiques, d'une part, et les services hospitaliers et d'hygiène publique, les dispensaires, la prison et autres institutions, d'autre part, a permis de dispenser des soins médicaux de qualité aux prisonniers, aux activistes, aux partisans et à leurs familles. Rien qu'à Split, environ 350 des quelque 15.000 prisonniers ont été admis dans les différents services hospitaliers, soit en ville, soit dans les faubourgs (Firule); c'est ainsi que la majorité d'entre eux, condamnés à être fusillés, envoyés dans des camps de concentration en Italie ou condamnés à de lourdes peines de prison et à la torture, ont pu être sauvés. La quasi-totalité des travailleurs des services de santé, dont quelque 80 médecins, ont participé directement ou autrement à cette organisation illégale, que l'ennemi n'a jamais pu infiltrer, bien qu'elle ait toujours fonctionné avec efficacité.

Au cours de la période de rénovation de notre pays, les services de santé de Split se sont efforcés d'aller de pair avec l'évolution extrêmement rapide de la médecine dans le monde et en Yougoslavie. Deux nouveaux hôpitaux modernes, comptant au total quelque 1.800 lits, l'Institut de médecine marine et le Centre de médecine d'urgence ont été construits et de nombreuses autres institutions médicales et de formation médicale ont été développées et réadaptées, couvrant ainsi un domaine élargi d'études supérieures et postuniversitaires dans le cadre de la Faculté de médecine de Zagreb. Les travaux de recherche scientifique ont pris de l'extension, tant en ce qui concerne les recherches cliniques que l'expérimentation animale.

Enfin, les grandes lignes de l'orientation des services de santé de Split ont été tracées jusqu'en l'an 2.000. Cette exposition a pour but de faire connaître aux visiteurs le développement efficace des services de santé de Split au cours des siècles, afin de les amener

à participer eux-mêmes activement à la préservation de la santé, à la lutte contre la maladie et les traumatismes, ainsi qu'aux efforts déployés en matière de traitement et de rééducation.

THE SPLIT HEALTH SERVICES THROUGH THE CENTURIES, ESPECIALLY DURING THE NATIONAL WAR OF LIBERATION

On the occasion of the fortieth anniversary of the liberation of Yugoslavia, our victory over fascism and the victory of the socialist revolution, the Split Section of the Association of Physicians of Croatia, in cooperation with the Split institutions listed in this Catalogue, has prepared an exhibition entitled »The Split health services through the centuries, especially during the national war of liberation«.

This Exhibition illustrates the development of the Split health services over three periods: 1) from ancient times to 1941, 2) from 1941 to 1945 et 3) from 1945 to this day.

From the documents exhibited it can be seen that the Split health services developed adequately over these three periods, which span two thousand years. The very fast development of health services, including in the fields of organisation, preventive and curative medicine, scientific research work and staff training, has steadily kept pace with the expansion of Split in the present century.

The period covered by the national war of liberation – 1941/1945 – illustrates the activities of one of the best organised illegal health services in our country during the second world war. The liaison steadily maintained between the local (Split) Committee of the Communist Party of Croatia and other socio-political organisations, on the one hand, and hospital and public health services, clinics, the jail and other institutions, on the other hand, made it possible to

provide good medical care to prisoners, activists, partisans and their families. In Split only, about 350 of nearly 15.000 prisoners were admitted in the city hospital units in town or in the suburbs (Firule); that was how most of them, who were to be shot, sent to concentration camps in Italy or sentenced to heavy prison terms and torture, could be saved. Nearly all health workers, including some 80 doctors, participated directly or otherwise in that illegal organisation, which the enemy was never able to infiltrate, despite the fact that it continued to function efficiently throughout the war.

Through the period of renovation of our country, the Split health services managed to keep pace with the very fast development of medicine in the world at large and in Yugoslavia. Two new, modern hospitals totalling some 1.800 beds, the Institute of Marine Medicine and the Emergency Medical Center were built and many other medical and training institutions were readapted and developed, thus covering a wider field of higher and postgraduate studies within the framework of the Zagreb Faculty of Medicine. Scientific research work was also developed, both as regards clinical research and animal experimentation.

Lastly, the main trends of the Split health services were defined until the year 2.000.

The aim of this Exhibition is to get visitors acquainted with the efficient development of the Split health services through the centuries in order to induce them to take an active part in the preservation of health and the fight against disease and traumatism, as well as in the efforts made in the fields of treatment and rehabilitation.

СТОЛЕТИЯ СЛУЖБЫ ЗДРАВООХРА- НЕНИЯ Г. СПЛИТА, ОСОБЕННО В ПЕРИОДЕ НФРОДНО ОСВОБОДИ- ТЕЛЬНОЙ ВОЙНЫ (НОВ)

В честь сороколетия освобождения Югославии, нашей победы над фашизмом и победоносной Революции, Сплитская Секция Союза Врачей Хорватии, при содействии сплитских учреждений, упомянутых в настоящем каталоге, организовала выставку «Столетие службы здравоохранения, особенно в период Народно освободительной войны».

На выставке представлено развитие службы здравоохранения в течение трех периодов: 1) от времени антики до 1941-го года, 2) от 1941-го до 1945-го годов и 3) от 1945-го года до настоящего дня.

Из документов, представленных на выставке, можно заключить, что здравоохранение в Сплите в этом двухтысячелетнем периоде было на завидной высоте.

Буйное развитие Сплита в нашем столетии, особенно по окончании II-й Мировой войны, сопровождалось быстрым развитием здравоохранения, подразумевая под этим превенцию, лечение и научно-исследовательскую работу, равно как и постоянную, заботу о новых молодых врачебных кадрах.

Период НОВ от 1941-го до 1945-го годов представляет одну из наилучше организованных служб илегалного здравоохранения во время II-ой Мировой войны в нашей стране.

Постоянная связь Городского Комитета К. П. Хорватии в Сплите и других общественно-политических организаций с госпиталями, амбулаториями, тюрьмами и прочими учреждениями, обеспечивала оказание высококачественной врачебной помощи узникам, активистам, партизанам и членам их семейств. В госпиталях «Град» и «Фируле» лечилось около 350-ти из 15.000 заключенных города, а огромное большинство осужденных на смерть, на заточение в лагерях в Италии и на многолетнюю каторгу и пытки, удалось спасти.

В этой успешной илегалной организации здравоохранения в Сплите приняли участие почти все представители этой профессии, а между ними и около 80-ти врачей. Несмотря на непрерывную и успешную ее деятельность, врагу никогда не удалось ее открыть.

В период возрождения страны эта служба быстрыми шагами следует за развитием современной медицины за границей и в нашей стране. Построено два современных госпиталя, располагающих с 1. 800-ми коек. Основан Институт медицины моря, обновлены и расширены многие другие медицинские и медицинско-просветительные учреждения, в которых проводится образование в ранге факультета и аспирантура в составе Медицинского факультета в Загребе.

Развивается и научно-исследовательская работа, как в клиниках, так и в лабораториях на экспериментальных животных. Зачерчены и ос-

новые направления развития здравоохранения до 2.000-го года.

Цель выставки – ознакомить посетителя с широким размахом развития здравоохранения в Сплите в течение веков.

Проникаясь светлыми примерами прошлого, каждый посетитель – нет сомнения – и сам станет активистом сохранения здоровья и борьбы с болезнями и повреждениями, успешного лечения и реабилитации.

EIN JAHRHUNDERT DES GESUNDHEITSWESEN DER STADT SPLIT MIT BESONDEREM RÜCKBLICK AUF DEN ZEITRAUM DES VOLKSBEFREIUNGSKRIEGES

Anlässlich des 40. Jahrestages der Befreiung Jugoslawiens, des Sieges über den Faschismus und des Sieges der sozialistischen Revolution, hat die Ärztekammer Kroatiens, Zweigorganisation in Split, unter Mitwirkung der Institutionen in Split, dargestellt in diesem Katalog, die Ausstellung »Ein Jahrhundert des Gesundheitswesens der Stadt Split mit besonderem Rückblick auf den Zeitraum des Volksbefreiungskrieges« vorbereitet.

Die Ausstellung berichtet über die Entwicklung des Gesundheitswesens durch drei Zeitabschnitte: 1. von der Antike bis 1941, 2. von 1941 bis 1945 und 3. von 1945 bis zur Gegenwart.

Aus dem ausgestellten Dokumentationsmaterial ist zu entnehmen, dass das Gesundheitswesen der Stadt Split in allen diesen Zeiträumen durch zwei Jahrtausende gut entwickelt war.

Der rasche Aufschwung von Split in diesem Jahrhundert, besonders nach der Beendigung des zweiten Weltkrieges, wurde stets aktiv durch die schnelle Entwicklung des Gesundheitswesens begleitet, einschliesslich der Organisation, der Präventivmedizin, der kurativen Behandlung, der wissenschaftlichen Forschung und der Edukation des Nachwuchses.

Der Zeitraum des Volksbefreiungskrieges von 1941 bis 1945 zeigt einen der bestorganisierten illegalen Gesundheitsdienste

während des zweiten Weltkrieges in unserem Lande. Die ständige direkte Verbindung des Ortskomitees der kommunistischen Partei Kroatiens und anderer sozialpolitischer Organisationen mit den Krankenhäusern, dem hygienischen Institut, den Ambulatorien, dem Gefängnis und anderen Institutionen ermöglichte die Zusage einer qualitativen medizinischen Hilfe für die Gefangenen, die Aktivisten, die Partisanen und deren Familienmitglieder. Nur durch das städtische Krankenhaus und das Krankenhaus »Firule« gingen von annähernd 15.000 Gefangenen etwa 350 von denen ein Grossteil, schon zum Tode durch Erschiessen verurteilt, gerettet wurde, indem man sie dann in Gefangenenlager nach Italien oder zum Absitzen langdauernder Gefängnisstrafen mit Folterung überwies. In dieser erfolgreichen illegalen Organisation des Gesundheitsdienstes in Split beteiligten sich aktiv oder auf andere Weise fast alle Angehörige des Gesundheitsdienstes unter ihnen etwa 80 Ärzte. Obwohl dieser Gesundheitsdienst ständig effektiv funktionierte, der Feind konnte ihn nie entdecken.

In der Periode des Wiederaufbaues unseres Landes folgte der Gesundheitsdienst von Split mit schnellen Schritten die rasche Entwicklung der Medizin in der Welt und bei uns. Es wurden zwei moderne neue Krankenhäuser mit etwa 1800 Betten, das Institut für Seewesen, eine Aufnahmestation für urgente medizinische Hilfe gebaut. Es wurden viele andere medizinische und medizinisch-edukative Einrichtungen readaptiert unferweitert und das medizinische und postdiplome Studium im Rahmen der medizinischen Fakultät in Zagreb eingeführt,

desgleichen wurde die wissenschaftliche Forschung in Klinik und an Tierexperimenten gefördert. Abschliessend wurden die Richtlinien zur Entwicklung des Gesundheitswesens der Stadt Split bis zum Jahre 2000 ausgearbeitet.

Das Ziel der Ausstellung ist den Besu-

cher mit der reichen Entwicklung des Gesundheitswesens von Split durch die Jahrhunderte bekannt zu machen, damit auch er in der Erhaltung der Gesundheit, im Kampf gegen Krankheiten und Unfälle, wie auch in der rechtzeitigen Behandlung und Rehabilitation aktiv wird.

OSNOVNA
BIBLIOGRAFIJA

- *Belicza B.*: Primaljstvo u srednjoj Dalmaciji, Radovi Međunarodnog simpozija održanog prigodom 700. obljetnice spomena ljekarne u Trogiru, Trogir, 27. X–I. XI 1971, 343–351, 1973.
- *Berić D.*: Bibliografsko-statistički prilozi kužnih epidemija Splita u prošlosti. Liječ. vjesn. 8 : 301–306, 1950.
- *Berić D., Slade-Šilović M.*: Kolegij Sv. Lazara u Trogiru, Savezna škola, Časopis za pedagoška pitanja – Savez pedagoških društava SFRJ – Beograd, 16 : 1–2, 56–70, 1967.
- *Boschi S. et al.* (uredivački odbor), *Uglešić B. et al.* (glavni urednik): 190 godina splitske bolnice, Znanstvena jedinica, Opća bolnica Split, Split, 1984.
- *Božić-Bužančić D.*: Tlocrt Splita izraden 1784. Kulturna baština, Split, 5–6, 52–57, 1976.
- *Bubanj R.*: Svrha bolnica, liječenje, Medicinska enciklopedija JLZ, knjiga 1, 537–555, 1967.
- *Buljević Z.*: Tragovima staroga Splita, Zavod za zaštitu spomenika kulture Split, Split, 1982.
- *Čurin S.*: Organizacija, funkcija bolničke konzilijarno–polikliničke zaštite, Split, 1981. (doktorska disertacija).
- *Čurin S. i suradnici*: 60 godina Zavoda za zaštitu zdravlja Split, Split, 1982.
- Dalmatinski liječnici u NOB-u, Vjesnik liječnika Dalmacije br. 1, 2, 3, 4, 1967., br. 5, 6, 1968., br. 8, 10, 11, 12, 1969., br. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 1970.
- *Dreščić A.*: Prve eter-narkoze u dalmatinskim bolnicama. Iz hrvatske medicinske prošlosti, 257–261, Zagreb, 1954.
- Dvadeset pet godina Vojne bolnice u Splitu, Vojnosanit. pregl. br. 9, godina XXVIII, 1971.
- *Ferri R.*: Zdravstveni propisi dalmatinskih statuta iz srednjeg vijeka. Iz hrvatske medicinske prošlosti, Zagreb, 138–146, 1954.
- *Fisković C.*: Splitski lazaret i leprozorij. Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae, III, br. 1–2, Beograd, 1963.
- *Fisković C.*: Splitski lazaret. Izdanje Muzeja grada Splita, sv. 4, 7–37, Split, 1953.
- *Fisković C.*: Zdravstvene prilike u Splitu krajem XVIII i prvih godina XIX stoljeća, Iz hrvatske medicinske prošlosti, Zagreb, 238–256, 1954.
- *Fisković C., Kraljević Lj.*: Doprinosi povijesti vojno-pomorskog saniteta u Splitu, JAZU, Split, 1972.
- *Gabričević B.*: Prilog poznavanju antičke farmacije, Farmaceutski glasnik, Sv. 11, 1955.
- *Glesinger Z.*: Medicina u Hrvatskoj od god. 1874. do danas. Iz hrvatske medicinske prošlosti, Zagreb, 64–90, 1954.
- *Grmek M. D.*: Antikni liječnici na našem teritoriju. Liječ. vjesn. 5: 166–168, 1949.
- *Grmek M. D.*: Les conditions sanitaires et la médecine en Dalmatie sous Napoléon I-er. La Biologie medicale 54: 122, Paris, II, 1964.
- *Grmek M. D.*: Bolnica, Medicinska enciklopedija, JLZ, Knjiga 1., 529–537, 1967.
- *Grmek M. D.*: Medicinske škole u Dalmaciji za vrijeme francuske vladavine 1806–1813, Zagreb, 1968. (inauguralna disertacija).
- *Grmek M. D.*: Škole medicinske, Medicinska enciklopedija, JLZ, Zagreb, knjiga 6., 183–185, 1970.
- *Grmek M. D.*: Prva medicinska škola u Trogiru, Radovi Međunarodnog simpozija održanog prigodom 700. obljetnice spomena ljekarne u Trogiru, Trogir, 27. X – I. XI, 1971., 125–128, Zagreb, 1973.
- *Jelić I.*: Komunistički pokret u Dalmaciji uoči sloma Kraljevine Jugoslavije. Zbornik Instituta za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 2, 39–63, 1972.
- *Jelić R.*: Neuspjeli pokušaj osnivanja Medicinske škole u Dalmaciji, krajem XVIII i početkom XIX stoljeća, JAZU, Centar u Zadru, Sv. 25, 243–268, 1978.
- *Kallay J., Belicza B.*: Zbor liječnika Hrvatske, Zbornik liječnika Hrvatske 1874–1974, Zagreb, 29–63, 1974.
- *Kečkemet D.*: Grad za čovjeka, Zagreb, 1981.
- *Kečkemet D.*: Prilozi opisu i povijesti splitskog lazareta. Pomorski zbornik, Rijeka, 13: 377–401, 1975.
- *Kečkemet D.*: Zaštita od epidemije u Splitu i okolici u prošlosti. Sanitarni kordon nekad i danas. Zbornik radova Simpozija, 73–90, Zagreb, 1978.
- *Kečkemet D., Rosenzweig E.*: Protuzakonita zabrana liječničkog djelovanja Salamona Thobija u mletačkome Splitu. Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, Split, 10: 5–18, 1980.
- *Kečkemet D.*: Stara splitska bolnica, Split, 1964.

- *Kečkemet D.*: Louis Francois Cassas i njegove slike Istre i Dalmacije 1782., Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Knjiga 379, Zagreb, 1978.
- *Kečkemet D., Kraljević Lj. et al.*: Izložba Zbora liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija Split, »Stoljeća zdravstva Splita s naročitim osvrtom na razdoblje NOR-a«, u Muzeju narodne revolucije Split, 24. listopada do 8. studenog 1985. godine, Katalog, 1985.
- *Knežević S.*: Zboru u pohode, Zbornik liječnika Hrvatske 1874. – 1974., Zagreb, 11–27, 1974.
- *Kraljević Lj.*: Prilog razvoju zdravstva Dalmacije u NOR-u, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1985. (u tisku).
- *Kraljević Lj.*: Osvrt o razvoju slobodne organizacije liječnika Dalmacije od 1907–1939. i podružnice ZLH u Splitu od 1939–1973., Zbornik liječnika Hrvatske 1874–1974., 175–182, Zagreb, 1974.
- *Kraljević Lj.*: Zdravstveni radnici poginuli u II svjetskom ratu u Jugoslaviji, Liječnički vjesnik 105 (7–8) 328, 1983.
- *Kraljević Lj., Boschi S., Ćurin S., Dittrich Z., Eterović I., Foretić D., Krstinić S., Krstulović B., Novak M., Pezzi M., Pivalica B., Ružić J.*: Razvoj medicinskog studija u Dalmaciji, Zbor liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija Split, Split, 1984.
- *Kuzmanić A.*: Braća Ante, Frane, Petar Ergovac, Ivan Petar Marchi, braća Ante, Oktavij, Ivan Petar Martinis-Marchi, Josip de Marchi, dobročinioci splitski, Zadar, 1871.
- *Levi I.*: Bolnica, Vojna enciklopedija, Knjiga 1, 732–736, 1958.
- *Marasović J., Marasović T.*: Dioklecijanova palača, Zagreb, 1968.
- *Marasović J., Marasović T., Marasović D.*: Aktuelni problemi i iskustva u uređenju povijesne jezgre Splita, »Arhitektura«, Zagreb, 1979.
- *Marasović T.*: Dioklecijanova palača, IRO »Sloboda«, Beograd, 1982.
- *Muljačić S.*: Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX i XX stoljeću (1806–1958), »5« Zbornik Društva inženjera i tehničara u Splitu, Split, 61–69, 1958.
- *Novak G.*: Povijest Splita, Knjiga I, 1957, Knjiga II, 1961, Knjiga III, 1965, Matica hrvatska Split.
- *Pekić M.*: Zadarski medicinski fakultet – prvi na Slavenskom jugu, Acta Hist. Med. Stom. Pharm. Med. Vet. 21: 87–92, 1981.
- Pravilnik Zemaljskih bolnica u Dalmaciji, Zadar, 1883.
- Radovi sa međunarodnog simpozija u povodu šes-tote obljetnice dubrovačke karantene, Dubrovnik 29. i 30. rujna 1971. g., JAZU, Rad, Knjiga 384, Za-greb, 1980.
- *Sirišćević S. et al.*: »50« Zbornik društva inženjera i tehničara, Split, 1958.
- »Split«, Glavni i odgovorni urednik *Boris Vuško-vić*, Split, 1979.
- Statut grada Splita 1312. godine, lus spalatense me-dii aevi, glavni i odgovorni urednik *Vladimir Ris-mondo*, urednik *Cvito Fisković*, preveo i priredio *Antun Cvitanić*, splitski Književni krug, svjedočan-stva, knjiga 7, Split, 1985.
- *Šimunković M.*: Povijest Slobodne organizacije li-ječnika Dalmacije, Liječ. vjesn. 9–10: 446–457, 1957., Liječ. vjesn. 5–7: 342–346, 1955.
- *Škarica M.*: Primaljska škola u Zadru, Historijski pregled, »Spomenica prigodom stote godišnjice rada babičke škole u Zadru«, Zadar, 7–30, 1951.
- *Trgo F., et al.* (redakcioni odbor), *Ćurin M.* (glavni i odgovorni urednik): Split u narodnooslobodilač-koj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941–1945, In-stitut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1981.
- *Ugrina J.*: Tito u borbi za Partiju, Zbornik Instituta za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 2, 9–27, 1972.
- Zbor liječnika Hrvatske, Liječnički vjesnik, Broj posvećen proslavi 50-godišnjice Slobodne organi-zacije liječnika Dalmacije, Zagreb, 9–10, 1957.
- Zbor liječnika Hrvatske, Zbornik liječnika Hrvats-ke 1874–1974., Zagreb, 1974.

Napomena:

Zbor liječnika Hrvatske – Osnovna organizacija – Split i urednici ove monografije biti će zahvalni za kritičke primjedbe u vezi ove knjige i mole da se primjedbe dostave na adresu: Zbor liječnika Hrvatske – OO – Split, 58.000 Split, Poljana Grgura Ninskog 7/III.

INDEKS IMENA

Adam, R. 54
Andrić, V. 41, 49

Bajamonti, Julije 38, 156, 157
Baučić, Jakša 80
Berčić, Mihovil 57
Bernardo, Antonio 50, 51
Božić-Bužančić, Danica 44
Bratanić, Franjo 42
Brizzi, Gaetan 57

Cassas, L. F. 42, 55
Cattani, Nikola 124, 158
Clerisseau, Ch. L. 34, 55

Dalmatinac, Juraj 38
Delić, Vuli 80
Diedo, Angelo 44, 45, 46
Dioklecijan, Gaj Aurelije Valerije 32, 124
Dobrota 124
Dudan, Matteo 158

Ergovac, Ante, Frane i Petar 48, 49, 158
Eskulap 32

Frari, Anton Andjeo 158

Gironci, Francesco 44, 45
Grmek, M. D. 158

Horvat, L. 64
Högel Müller, J. 55

Jelaska, Veljko 77
Jelić, R. 145
Juretić, Miro 159
Jurjević, Baja Ante 77
Juster, G. 43

Končar, Rade 77, 79, 80
Kraljević, Ljubomir 11
Kurir, Petar 48
Kuzmanić, Ante 158

Lagrange 158
Lanza, Karlo 40
Lucchini, Ivan 65
Lučić Lavčević, Ivan 77, 78, 80

Macchiedo, Jerko 136, 137, 139
Marasović, Jerko 20
Marulić, Marko 38
Marušić, Filip 137, 139
Maskareli, Veljko 77
Matić, Pajo 139
Mazzi, Lujo 136, 137
Mazzoli, Basilije 59
Meletti, Aloise 51
Meletti, Antonio 51
Meštrović, Ivan 84
Migotti, Branko 144
Miličić, Jakov 26, 135, 146, 155
Milovanović, Duška 59, 61, 133
Mirković-Žarković, Jakov 57
Muljačić, S. 56

Nagy 124
Niemann, G. 55

Perera Matić, Izidor 76, 93
Pervan, Franjo 136, 137, 139, 158
Petar, Lombardo 35
Pinelli, Paolo 157
Pini, Giulio 57, 60
Pisamano 44
Piplović, Nikola 77
Piplović, Stanko 77

Račić, J. 64
Rošin, Jerko 149

Santini, J. 39
Seleban, Nikola 124
Stratico, Grgur 157

Štampar, Andrija 109

Thobi, Salomon 38, 40
Toma, arhidakon 35
Tomaš Lešo, Kazimir 80
Tončić, Kamilo 124

Uvodić Razin, Ljubo 80

Vecchietti, Emilio 48
Vitezica, Petar 114, 115, 116
Vlasto 44
Wagner, Janović, Lujza 151

Napomena: Popis liječnika prisutnih na Glavnoj utemeljiteljnoj skupštini dalmatinskih liječnika sa str. 139, nije uveden u ovaj indeks.

STOLJEĆA ZDRAVSTVA SPLITA
S NAROČITIM OSVRTOM NA RAZDOBLJE NOR-a
(ERRATA CORRIGE)

Stranica	Red odozdo	P i š e	Treba da piše
32	7	Hotelom	hotelom
49	3	Spomen ploča	Spomenploča
137	2	... Dalmacije ...	... Dalmacije»
145	2	1986	1863
154	1 i 3	Zamijeniti legende ispod slika (lijevo — desno)	